

Freddie

Worship

TURINYS

Bronys Raila. Man patinka mūsų planeta. Poema

A. Margeris. Mūsų oda juoda! Novelė

Salomėja Nėris. Poemos:

Matrosai meta inkarą

Žvejai audroje

Skambėk, laisvės vasara!

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm (Vertė *A. Venclova*)

Petras Cvirka. Gyventi taip malonu. Apysaka
Antanas Venclova. Apie visokius daiktus:

Keista misterija, klaikus niurnėjimai ir nachališkas vaikas.

Kiaulėnas su „slaptinga viešnia“ kalbasi apie meilę ir Liudą Girą Galas tragiškas

Apie šinkas, čebatus, gumelastiką ir aukštą pėziją

Apie machorką, sopulius ir revoliuciją.

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laužiamas duris

Ką jie atsakė (Ankieta)

Jonas Radžvilas. Atsakymai į atsakymus

A. Ragaila. Proletarinės literatūros prasiveržimas

V. Dr. Iš lentynos: Sidabraitė — Eskizai, Hašek—

Šveikas, Inčiūra — Ant ežerėlio rymoju, Be-

cher — Graue Kolonnen, Lavruchin — Po sle-

dam geroja, Istrati — Confiante.

PASTABOS: *V. Dr.* Ir teatro fronte neramu.

E. Kulvietis. Biurgeriai ir babbilai mum pa-

tiekia filmus. Neišaiškinama slapybė

Už Lietuvos sienų:

Iš Latvių žemės: „Kreisa Fronte“ uždarytas

Iš STRS žemės: Naujoji Sovietų literatūra

Iš USA žemės: Amerikos proletarinė literatūra

Juokų skyrius

Atsakymai:

V. Drauzdauskas: Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Mes gavome

Padėka

Remkit vienintelį Lietuvoje aktingos literatūros ir kultūros žurnalą

„TREČIAJĄ FRONTĄ“

Išleidome penkis numerius. Darbas reikalavo nemaža atsidėjimo ir lėšų. Bet buvome įvertinti visos progresyviškosios Lietuvos visuomenės ir jausdami reikalą, pareigą ir pritarimą, kad ir sunkiose sąlygose ryžomės nenuleisti rankų. Šį numerį jau išleidome iliustruotą. Žurnalą ir toliau norime gerinti ir plėsti ir, kaip pageidauja daugelis mūsų skaitytojų, leisti jį dažniau. Todėl visus, kuriem rūpi progresyviškosios kultūros ir literatūros organizavimo reikalas, prašome atminti, kad darbas reikalauja ne tik jėgų ir gerų norų, bet ir lėšų. Širdingai dėkodami tiem, kurie kiek išgalėdami parėmė aukom mūsų žurnalą, prašome remti jį toliau, **organizuoti rėmėjų būrelius, platininti skaitančioj ir dar neskaitančioj visuomenėj ir kiekvienam numeriui aukoti nors ir nedidelę pinigų sumą.** „Trečias Frontas“ turi būti visų žurnalas. Stiprinkime jį vieni raštais ir darbais, kiti pinigais — ir jis augs, nuolat gerėdamas ir nuolat užkariaudamas platesnes skaitytojų mases!

Aukas siųskite:

Kaunas, Prūsų g. 8, b. 4, „Trečio Fronto“ redakcija.

1961
Sąrašas
1961.

6. Vėscia 6. Vėscia

13433

Darbininkas

S. Sokolov - Skalia

MAN PATINKA MŪSŲ PLANETA BRONYS RAILA

Tu mano auksine planeta,
su grūdais ir pramone!
Žvaigždžių Takas.
Saturnas.
Zodiakas.
Zodiako Arklys
putojančiom kámanom...

Aš nuostabioj tavo agrikultūroj,
tavo miestuos,
dirbtuvése,
džiunglių šlamėjime ir okeanuos, —
aš laimingas,
kad gimiau tavo piliečiu,
o ne Veneroje kokiū hipopotamū!

Kur išgirstum tiek kiniečių murmėjimo,
kur tiek daug pergyvenimų,
kai Briandas šneka apie PanEuropą,
kai Morganui sumokama tiek reparacijų,
kai (banališkai kalbant) verkia armonika,
kurgi kitur,
jei ne tavo planetoj,
pramoningoji žeme,
su kasdienine įstabia kronika!

Didelis kūdiki,
tu raudi ir plėšais
stipriau už Japonijos kalnų drebėjimą.
Neliūdék,
neraudok,
kad ir ryt teks prapulti.
Bet šiandien — graži
paskutinėj,
priešmirtinėj
savo konvulsijoje.

Man patinka
tavo energija
ir tavo valia, vėšliai sužėlus
motoruos, lokomotyvuos ir bankuos...
Kas išmatuos
tavo godžias svajones,
dideles pastangas, tartum dangorėžiai!
Kas suskaičiuos
vilas kurortuos,
kreditą,
sunkias patrankas
ir damas su deimantiniais kunkorėžiais!

Man patinka
javai nunokę
ir grūdai, pelyjanti sandėliuos.
Nes užprūdytos, užtvenktos upės
galingiau ir smarkiau
veržias pavandeniu!
Tegu buožė, —
ne tik proletaras nudryžęs,
pajus,
kad agrarinis krizis!

Čia nebe dempingas,
čia ne prekievičių stoka, —
čia kapitalo nuomarninkas
uonstepą šoka!

Man patinka
dezorganizuota pramonė
ir 53% sustojusios gamybos.
Kam tiek maisto, avalų ir tekstilės?
Pakanka!
Lai gyvuoja
100% pudros ir odekolonų produkcija!
Lai gyvuoja
nagų šepetukai ir kilkų konservai!
Ir —
lai gyvuoja — nedarbas,
tyliai grūmojantis
revoliucinės armijos rezervas!

Čia nebe dempingas,
čia ne kolonijų stoka, —
čia kapitalo nuomarninkas
uonstepą šoka!

Man patinka
tarptautinė brolybė,
tarptautinė meilė
ir tarptautinė skerdykla!
Akcizai,
trestai,
išvežamieji ir įvežamieji muitai —
žavėtinai žydras
tarptautinis spektras!
Kiekvienos agrarinės konferencijos
fiasko
ir vad. „ekonominės problemos“ —
vertos geriausio pasaulio dainiaus
poemos!

Man patinka
sunkios patrankos,
karo orlaiviai
ir iperitas!
Kiekvienam nusiginklavimo protokolui:
atminimui — šarvuotas kreiseris!
Man patinka
geriausių parlamentų kairieji:
jie pasišalina
balsuojant biudžetą kreiserių statymui.
Ach, šioje planetoj man
viskas patinka,
viskas, — net vokiečių socialdemokratija!

Tokia nerami ši epocha,
neramūs spalvotieji broliai.
Urzgia Kinija,
rifkabilai
ir negrai apie Timbaktu.
Kasdien naujo maisto
ilgis
Europos buržujaus išlepintas skrandis.
O lordui drumsčia sapnavimą
skilvio kataras ir —
koks nors Mahatma Gandhi.

Man patinka
tavo reviu su juodosiom šokėjom,
tavo sifilizacija,
moralė,
jėzuitai,
boksieriai,
kekšės
ir artimo meilė!

Man patinka,
kai skelbia — ko nėra,
kas buvo — ko nėra, —
iš Vatikano radio
2000 metų krikščioniška era!

Taip,
man patinka
tavo granitinė logika
ir geležiniai socialiniai dėsniai!
Kai žengia asfaltu proletarų rikiuotės, —
raudonyn,
raudonyn,
raudoniau
už Bulgarijos rožių plantacijas
pražysta asfaltas
nuo žingsnių,
nuo kulų,
nuo vėliavų, —
arčiau susiglaust, buržuazinės partijos!
Jeigu dar 10 gimdysit diktatorių, —
vadinasi,
tikslingai kosmosą rėdo sutvertojas.

Taip, —
bet už viską labiau
man patinka
protesto mitingai,
streikai
ir barikados!
Penkiuos kontinentuos,
lyg Esseno katiluos,
pradedama virt
proletarinė klasinė sąmonė!
Lai gyvuoja
didžiuliai darbo visuomenės žingsniai!
Lai gyvuoja
žygiai — kolosai,
didi, lyg Penkmečio planas!
Jų maršui,
statančiam nauja, senam grūmojančiam —
ir aš,
ir tu,
ir jis —
visi galingai ritman — koją!

— Mūsų oda juoda! —

A. Margeris

Jo jėgos ilgiau nebetesėjo. Jis sudribo vos tik ligoninės slenkstį teperžengęs.

Naujas ligonis. Tik vienais marškiniais. Ir tie patys šiurpulingai rėžia akį betiksliai iškraipytų formų raudonais lopais... Kraujo lopais...

Gydytojas su dviem slaugytojom nunešė jį į pirmosios pagalbos kambarį ir tarytum rąstą užvertė ant stalo.

Storoką arteriją, kuri lyg pamėgdžiodama veikiantį fontaną, smarkiai švirks-tė kraują aukštyn, gydytojas vikriai sugnybo žnypliukėm ir užrišo.

— Ar gyvas?! Ar dar tebegyvas?! — trenkė visų ausis spiegiantis moteriškės balsas.

— Ir gyvas ir stiprus, — ramiai atsakė gydytojas.

Lyg iš anglies kalno ištašyta žmogysta atsistojo šalia ligonio, visai prieš daktarą, kuris giliais savo žvilgsniais, tarytum Rentgeno spinduliais, žvelgė jos kūną ir sielą.

Jaunutė moteriškė. Vyraujas baimės jausmas, tarsi čiulpte iščiulpęs kraują iš jos kūno paviršiaus, tikrai būtų padaręs ją baltą, kaip ilgi kaitrios vasaros vidudieniai iščiulpia iš rugių stiebo paskutinę sultį, jeigu — ak, jeigu ne taip tirštai juoda jos oda. Dabar, kaip tik priešingai, jos oda darėsi juodesnė. Bet dėlto balti jos dantys, rodos, porcelano indai krautu-vės lange, akinančios šviesos spindulių paliesti, atrodė kuo balčiausi. Jos akys lyg žarijų pribarstytos žaižaravo. O jų liaukos masyviškai gamino ašaras, pumpavo jas viršun ir plovė niekad neišplaujamus iš jos odos ląstelių juodus dažus...

— Policija! — klyktelėjo viena slaugytoja, labai susijaudinusi.

— Provincijos mergaitė, neseniai pradėjus eiti slaugytojos mokslą; padirbės ligoninėje, pagyvėns čia, Chicagoje, — surambės, — mąstė daktaras, užsiuvinėdamas žaizdas. Mąstė labai šaltai, slopindamas savyje bet kokį gailestį. Juk chirurgo etika reikalauja: būti visai bejausmiu mėsininku!

Tikrai. Įsivertė trys policininkai.

— Ar jis gyvas?

— Jeigu nebūtų gyvas, tai aš čia jo nė nelopyčiau, — ciniškai atsakė daktaras, kuris baisiai neapkentė Chicagos polici-

jos, savo sąžinės balsą seniai uždusinusios korupcijos grafto dumble.

Vienas policininkas pradėjo klausinėti atbėgusią moteriškę, įsiutusio baimės jausmo genamą negrę. O antras žodžius klojo į protokolą.

— Kaip viskas atsitiko? Sakykite.

— Mane... mane...

— Ką „mane“? Kalbėkite aiškiau.

— Mane rado su šituo baltu žmogum mano vyras, — iš kažkur susigraibščius drąsos ir atgavus pusiausvirą, atsakė negrė.

— Atrado. Na tai kas?!

— Taip... Bet atrado mudu...

— Atrado tamstos vyras! Ir jis supiaustė šitą baltą žmogų skustuvu...

— Taip. Supiaustė.

— Kodėl?

— „Kodėl“ — impulsyviškai kartojo negrė. — Ar dar neaišku? Atrado lovoje... — Ir pradėjo ji pasakoti, lyg būtų Lincolno dvasios pagauta. Taip atvirai ir drąsiai bėrė žodžius ji, persunktus skausmu, baime ir neapykanta, kuri krovėsi per ilgus amžius, per ilgus metus, išnaudojant baltajam eksploatatoriui kapitalistui visą jų rasę ir lupant jų juodą odą.

— Mane, — pradėjo ji, — atginė čia labai žiaurūs juodajai rasei pietų vėjai. Pietų — ak, norėjau pasakyti, iš pietinių valstybių, kur negras vis dar ne žmogum laikomas... kur tik jo sielai tas pats dangus težadamas juodo eksploatatorių darbininko, o kūnas stumiamas ir skandinamas baltųjų žmonių gyvenimo atmatų raiste... kur baltųjų išnaudotojų linčas yra laikomas dievo teismu juodajam ir kur juodojo vergija liko ta pati kaip ir prie Lincolno laikais, Lincolno, kurį mūsų nesuipratėliai vadina išvaduotoju tuo tarpu, kai jo žmonės mus vėl perka, parduoda, žudo, linčiuoja ir niekina.

— Ką? — ėmė nervuotis vienas policininkas, kuris savo išpurtusiu veidu, raudona nosim ir idiotiškom veido grimasom rodė, kaip giliai religiškai jis tarnauja didžiausiam dievui munšainui ir šventajai puritonų prohibicijai, taip pat likdamas visu 100% patriotiškai ištikimas.

Maža kas jo tepaisė. Dar mažiau negrė. Ji kalbėjo toliau:

— Ar neskaitėte mūsų, negrų darbinin-

kų nusiskundimo, kuris buvo Chicagos ir kitų miestų baltųjų brolių darbininkų spaudoje? Ar ne grynčiausia teisybė pasakyta jame, kad garbingiausi ant svieto baltieji piliečiai, spiovē šito krašto konstitucijai ir pasaulio krikščionybei tiesiog į veidą, mindžioja negro, kaip žmogaus ir piliečio, pačias pagrindines teises ir visur ir visaip jį išnaudoja? Ar ne tiesa, kad labai turtingi ir aukšti miesto valdininkai laiko negrų gyvenamuose miesto dalyse tūkstančius paleistuvnamių, pripildytų baltųjų vergių? Ar kas nors nuginčio be galo skaudžią teisybę, kad net greta negrų mokyklų ir bažnyčių yra baltųjų laikomi prostitutcijos namai?!

Skausmo ir neapykantos jausmas virto liūto nasrais, plėšė jos galvą, kurią ji spaudė abiem rankom, tarytum, kad nenu-pultų.

— Prieš keletą dienų... — kalbėjo ji toliau, — baisiai žiauriai nulincavo tris jaunus negrus. Vieną jų užvilko ant menkos mažo miestelio mokyklos medinių namų, pririšo, namus aplaistė benzinu ir — padegė.

Visi tylėjo... Išbudinta sąžinė suparaližavo liežuvius... Gal būt, atgailos mintim kiekvienas tik sau tekalbėjo... O tos mintys buvo gyvai dramatinuojamos: — Visi matė, visi girdėjo baisiai užiančias liepsnas, kurių liežuviai be pasigailėjimo godžiai laižė jo juodą odą... Negras blaškėsi... raitėsi... šaukė... spiegė... vaitojo... Baltoji minia pasiutiškai džiūgavo... Negras susmuko į ugnies žiotis, kurios springdamos ir šniokšdamos spiaudė jo taukus, sproginėjančius ir keliančius liepsnų liežuvius vis aukščiau ir aukščiau.

Tik vienam žmogui galėjo būti pakenčiamas toks realus inkvizicijos atvaizdavimas. Juodajam žmogui, kuris yra persekiojamas didžiosios demokratijos šaly kaip šuo, šaly, kurios jis, kad kapitalistų kišenes pripildytų, turi dirbti kiečiausią darbą, duotis plakamas, niekinamas ir ujamamas.

— Aš dar kartą sakau, — vėl kalbėjo ji, — mane rado mano vyras. Bet ne ištvirkavimo tikslu pasidaviau šitam baltajam žmogui. Oi, ne! Jei ištvirkavimas būtų vertęs mane tatau daryti, tai būčiau galėjusi susibičiulianti net ir su artimiausiais paties karaliaus dolerio baltaisiais draugais, visai nepaisydama paprastųjų, kaip Išganymo armijos agento... elektros, dujų, telefono agentų... policininko, kurį atsiuntė miesto meras, prašydamas, kad aš ir mano vyras balsuotume už demokra-

Linčo teismas

New Masses

ta į senatorius, nors patsai meras yra respublikonas... Jie visi balti vyrai: visi pirsosi man kekšystės tikslais... Bet tik šitam vienam baltam vyrui aš tepasidaviau... Pasidaviau, nes per visą savo gyvenimą, visa menka savo gyvybe keikiau ir tūkstančius kartų prakeikiau juodą odą! Juodą odą, dėl kurios mes, negrai, tik karčiausią panieką ir šiurpulingiausią išnaudojimą kenčiame! Ak, niekas, niekas, rodos, nenori pamatyti bei pajusti mūsų kad ir tyriausiu krauju plakančios širdies, kad ir kilniausiais siekimais tryškančios sielos... Užtenka, kad mūsų oda juoda — ir mes pasmerkti gyvenimo padugnėm... O, kaip neapsakomai aš nekenčiau juodos odos!

Kalbėjo ji atvirai, ir kaltinimai gulė, vis gulė. Ji nekenė melo, kaip nekenė juodos odos. Ji troško teisybės ir visiškos plačios laisvės, kaip trokšta būsimam savo kūdikiui baltesnės odos... Taip! nors ir po drebančiom savo kojom ji triuškino hipokrezijos karaliaus karūną — psichinę kaukę, kuria šiandieninio gyvenimo galiūnai visi apsimaskavę.

— Mano vyras sutiko, — teisinosi ji. — Daug daug kartų mudu kalbėjomės apie baltinės odos kūdikį... Mes galvojom, užaugo kūdikis, išeis gal mokslą šioki tokį, nebus linčiuojamas ir išjuokiamas kaip jo

tėvai. Aš manau, kad jis gailisi šitą žiaurų darbą atlikęs: būsimo mūsų kūdikio tėvą supiaustęs... Jis nekaltas... Aš kalta, kam nepasislėpiau... Ne, kam aš įsigėdžiau baltos odos kūdikio! Pamatęs mane su svetimu vyru lovoje, jis puolė kaip deganti geležis iš krosnies. Tikrai jis nekaltas! Jis myli mane... Aš myliu jį... Aš visados buvau ir būsiu jam ištikima. Tik šitą vieną kartą pardaviau savo ištikimybę — pardaviau už brangiausią mano gyvenime troškimą: kad mano kūdikio oda būtų baltesnė!...

Ji nutilo. Bet nesukiužo po baisių skriaudų našta. Ne! Ji pakėlė galvą, įrėmė akis į policininkus ir atsakė dar:

— Ne, aš čia nekalta, aš nė kiek nekalt-

ta, juk tik norėjau savo kūdikiui geresnio gyvenimo. Gal man kiek dabar gėda, kad aš norėjau išsižadėti juodos odos... Na, o jei mano kūdikis būtų likęs toks pat alkanas ir išnaudojamas, kaip baltų vergų, kurie baltiems ponam savo darbo geriausius vaisius sušeria...

— Geriau aš gimdysiu juodus vaikus, juodus kaip Brooklyno špižas naktį, duosiu jiems tokį pat gyvenimą, išauklėsiu neapykantoj prieš baltą skriaudėją, gimdysiu daug jų ir išmokysiu visur linčiuot baltąjį išnaudotoją.

Tada ji visai nutilo. O gatvėj, kažkur lauke vėl pakilo triukšmas minioj. Amerikonai 100% savo didžiosios laisvės šaly linčavo negra.

Salomėja Nėris

POEZIJOS

Visos kalbos apie tai, kad menas yra tik grožis, jog jis nepriklausomas, niekam netarnauja ir kad jo uždavinys tik žmonių jausmus daryti kilnesnius, — yra tušti žodžiai, o dažnai ir sąmoningas melas.

Ar poezija ir apskritai menas turi tarnauti tik siauram buržuazijos sluoksniui, reikšti tik jo interesus ir migdyti sąmonę tų, kuriuos per šimtmečius buržuazija ir kapitalistai engia ir išnaudoja?

Aš manau, kad gyvenimą turi tvarkyti tie, kurie viską padirba, bet didžiausią savo menko uždarbį dalį turi atiduoti savo prispaudėjam ir išnaudotojam.

Nuo šio laiko sąmoningai stoju prieš darbo klasės išnaudotojus ir savo darbą stengsiuos sujungti su išnaudojamųjų masių veikimu, kad mano ateities poezija būtų jų kovos įrankiu ir reikštų jų norus ir kovos tikslus. Tatai paaiškina ir mano į „Trečią Frontą“ įstojimo faktą.

Salomėja Nėris

Matrosai meta inkarą

Žeme, kur plauki, keliauji?
Matrosai mes —
matrosai rūtūs prie tavęs.
Sakyk, kada pūslėta sauja
į krantą inkarą išmes?
Kada, sakyk tikrai,
kada žydės raudonų vėliavų gaisrai?

Mūsų daug, ir mes ne vienas,
mūs milijonai rankų dirbančių,

nebepalauš mūs geležis nei plienas,
našta sunkiausia nepalenks pečių.

Broliai darbo karžygiai,
mes eisena ilga, griežta —
nuo polio ligi polio —
apjuosim laisvą žemę
gradinėmis, neišdrikai,
sugriaudės žingsniai pilkų darbo brolių,
skambės asfalto aikštės, dūmuose aptemę,
pritars jom fabrikai.

Žvejai audroje

Altoriuos degė žiburiai —
altoriam meldėsi būriai.

Balsais įgudusiais, užkimusiais
už pinigų pardavinėjo Kristų.

Paausintam altoriui lenkėsi būrys,
o pas duris
stovėjo Kristus.

Gal jam per daug skaudu,
kad jo vardu

į žemę dulkėtas kaktas surėmę žmonės
tik blizgantiem dievaičiam kloniojas.

Jų balsuose skambėjo auksas, cinkas —
o širdyse ne meilė buvo, bet... kažin kas.

Ir liūdnas Kristus: —

nebeišdrįsta jis

sugriaut bažnyčią tą,

kur vergija nuo amžių įvesta,

ar pastatyti ją ant pamatų naujų,

kurioj neliktų vietos spekuliantų miniai,

kad žemę, išvaduotą prakaitu — krauju,

neterštų fariziejai šiandieniniai.

Bet ne!

Jau ne!

Nudegę ir užgrūdinti audrų
pajūry taisė valtis ir tinklus —
tai Jonas su Petru.

Tik Jonas —

nebe tas,

ir Petras nebe tas,

kad eitų,

kur jo vardu

pamos koks storas ponas,

kad lenktų jam nužemintai kaktas.

Jų galvoje minčių žarijos,

jų raumenys — kaip relsai geležiniai —

ne tam,

kad kaip vergai tarnautų,

bet tam,

kad ruoštų į didžios kovos grumtynes.

Ne jūra artinas,

ne Kristus,

o tik kovos kolonos — užianti minia

su laisvės degančia žinia,

kaip visa ryjanti, naikinanti ugnis

artėja vis.

Skambėk, laisvės vasara!

Darbas, dargi juodas — toks prozaiškas,
[grubus,

šilkinėm ponių rankom jis juokingai

[svetimas.

Tik tavo nepakeičiamiausias atributas,

Vargo moterie! Su prakaitu tau juoda

[duona kvepianti.

Neduoda nieko tau šventų bažnyčių

[dievas —

Skubi nuo ryto ligi vakaro,

Kad kūdikis badu nemirtų (jis be tėvo!).

O, jis išaugs! Bus darbininkas laisvės

[vasarai!

Išaugs ir tavo skausmas didelis kaip žemė,

Ir sielvarte baisiam tu laužysi rankas.

Bus pasmerktas sūnus. Ir sutrypta,

[pažeminta

Be ašarų svyruosi kaip džiūstanti šaka.

O darbo moterie! Neduok sumindžiot savo

[širdį,

Kaip kadais.

Tikėk, ateis diena, ne ašarom ir ne

[skausmu pagirdyta —

Pasaulis išvaduotas skambės naujais

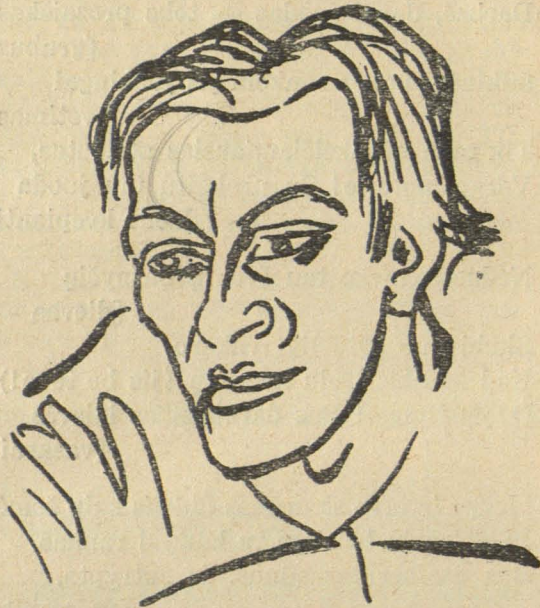
[vardais.

Duonos!

Käthe Kollwitz

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm

V. Majakovskis

D. Burliuiko pieš.

**Kovoj šlovlnu milijonus,
matau milijonus,
milijonus dainuoju.**

И песня, и стих —
это бомба и знамя,
и голос певца
подымает класс,
и тот,
кто сегодня
поет не с нами, —
тот
против нас!

Mūs planeta
dėl linksmybės
mažai sutvarkyta.

Džiaugsmą
reik išplėst
iš žengiančių dienų!

Reik
gyvenimą
iš pradžių perdirbt,
o paskui tik
jį apdainuot.

Meskit!
Užmirškit,
spiaukit
ir ant rimų,
ir ant arijų,
ant rožių krūmų ir kitokių gėlių, —
ant visokių melechliundijų
iš meno arsenalų!
Kam tai įdomu,
jeigu: — „Ach, vargšelis,
kaip jis mylėjo
ir ko s
jis buvo nelaimingas!“

Meisteriai, o ne ilgaplaukiai pamókli-
mum šiandien reikalingi. [ninkai]

Nuspiauti man
į bronzos daugel pūdų,
nuspiauti man
į marmoro sutras!
Savi juk esam žmonės, —
pasidalysme
garbės atomais!
Paminklas bendras mum tebus —
socializmas,
kovose statomas.

Mano eilėraštis
pralauš
laikų kalnynus
ir stosis prieš akis
ryškus,
grubus,
sunkus,
nelyginant vandentiekis,
statytas vergų Rymo,
įėjęs į mūsų laikus.

Vertė A. Venclova

PETRAS CVIRKA

GYVENTI TAIP MALONU

„Gražu, gražu mūs Lietuvoj.“
Pr. Vaičaitis

— Mergos pynė zakristijoj tuos vainikus visą nedėlią, pažiūrėk, kaip bažnyčioj!

— Na, matai, o galėjo aplink Saldžiausiojo Jėzaus altorių apdėt...

— Taigi, taigi, mūsiškė visas kvietkas glėbiais iš darželio išnešė. Ugi aš saviškei, mūs Zabelei ir sakau, — juk ne vyskups atvažiuoja, kam čia prireikė, ne mojavos, o ji, kad tu mergele, girdėtum, — mama, sako, kad nesupranti, nešnekėk. Sako, mes dėl Lietuvos... Taigi, taigi, Agnieškėle, rokuokim, dabar mūsų žmonės viską parėkavoja, ne svetimi, juk ir geriau, ale, rokuokim, ar silkė, cukrus, gasas, ar kitas daiktas vis nėra taip pigus. Ir pinigais kažkaip ne tas. Atsimenu už rublį, tai ką čia ir šnekėt, ir nusipirkt, ir pabaliavot galėdavai... Mat, ponų daugiau, mergele, daugiau apsieina... Pirma, atsimenu, būdavo miestely viens pisorius, stražnikas, pašto načalnikas, staršina dar kaime, ir viskas, o dabar visokių visokiausių, kur tik eisi, tiligentas, vis mokyti, prastą kamandyt tik, pasišydit iš prasto... O iš ko duoną valgo, ar ne iš to prasto?

— Ką čia šnekat, turtingiems kaip buvo gera gyvent, taip ir tebėr... O biednam ar prie to, ar prie to...

Miestelio aikštėj nuo įvažiuojamų vartų iki valsčiaus priegonkio ir nuo valsčiaus iki Frankelio traktyriaus svarūs pušų šakų ir pinavijų vainikai. Vėliavos nuleistos ant kotų karo nejudėdamos. Žydas atidaro duris ir išleidžia du blaivius, kurie susikabinę gargaliuoja kažką iš kasdieniško repertuaro: „Už Malburgo daug kryžiuočių rengias mus terioti...“ Trys gandrai, pavasario aviatoriai, iš aukšto apžiūri iškilmių nuotaikej pasinėjusį miestelį.

Policninkas beldžiasi į kurpiaus Apakausko langą:

— Vėliavą, vėliavą buvo sakyta! Ką ten miegate visą dieną. Žiūrėkit, kad trečią kartą man netektų grįžti.

Apakauskui dingtelėjo pro miegus: — Ką? Areštas? — jis šoka iš lovos. — Ne, nereikalinga baimė! Netrukus jis išvynios ir ant stogo iškels mūsų trišpalvę. Kurpius nėra toks blogas žmogus, nors ir kalbama apie jį, kad eretikas, kad aršiai einąs už buržujaus sunaikinimą. Apakauskas vis dėlto myli savo vėliavą, juk vieną kartą netikėtai išgelbėjo jį jo kailį, kada darė krata pas jo draugus. Paskutinę valandą išgirdo, kad pavojus artinasi, ir greitai gali būti čia. Atsimena, pačiupo pundą nemalonių laikraščių, ir kur juos dės. Bėga šen, ten. Pavojus artinasi. Užbėgo ant aukšto, kiša po kazilu, ne, matyt, krito akys į vėliavą. Apsuko laikraščius aplink jos kotą, pasukum apvyniojo juos, suveržė raiščiu ir drėbė į kampą. Visą namą krėtė, šiaudų sveiko nepaliko, o vėliava liko nepaliesta.

Dabar Apakauskas atpalaiduoja vėliavą ir įtvirtina ją. Pro stogo langą mato jis mažų ir didelių vėliavų demonstraciją. Klebonijos, valsčiaus, fabrikanto Dumčiaus ir dvarininko Kriaušinio vėliavos didelės ir šilku siūtos. Vėjas lyg ir bijo prisiliest, taip ramiai glosto, o darbininkų, trobelninkų ir kampininkų vėliavos skrumnai atrodo, išblukusios.

Vėliavos lipa į kalną, iš kalno pakalnėn, leidžiasi į slėnį ir vaikščioja po visą miestelį.

Vidury aikštės apglėbtas drobulių ir vainikų aureole apvainikuotas stovi Vytautas Didysis, anots vieno poeto žodžių: „Ten Vytautas Didis garsiai viešpatavo“...

Garlaivis tiesiasi žemyn Nemunu, žalias, su raudonais liuktais, guldymas paliai vandenį tirštus dūmus. Karo orkestras važiuoja taip pat. Būrelis svečių, pakviestų į paminklo atidarymo iškilmes, susispietę pirmosios klasės palubėje, kalbasi apie mūs šalies vargus, nelaimes ir jos tolygų klestėjimą. Būrelis svečių (jų keletas su cilindriais) grožisi lyriška Nemuno gamta, giriom. O iš knygų sprendžiant, ten turėtų būt ir palinkęs prie žemės artojas, kurio kuinas lipa į kalną, artojas, kuris guldo į vagas lietuvišką žemę. Ten sesutė lietuvaitė vaikšto po lankas, skina kvietkas ir, žinoma, vainikėlių pindama dūmeles dūmoja apie bernužėlį. Žinoma, ji dainuoja gal „Ten, kur Nemunas banguoja...“, bet būrelis svečių negirdi dainos pro garlaivio keliamą triukšmą. Bet jei tik ji lietuvaitė, ji tikrai dainuoja.

Pakrypus lūšnelė prie upės kranto, toliau pavieškelėj kryžius, piemenukas varinėja karvę... Ir ne vienam iš būrelio svečių, važiuojančių į paminklo atidarymo iškilmes, išspaudžia karčias ašarėles.

— Štai, kur tikroji mūs tėvų žemė, mūs krašto širdis, — sako vienas, sprausdamas monoklį, — štai, čia jie mielai kenčia už savo žemę, už savo šalies gerovę, pasiryžę atiduoti paskutinį kraujo lašą. Žiūrėkit, kad ir anas artojas, jis apskuręs, menkai gal maitinasi, sūnus ten jo, matyt, varinėja vieną paršėlį, vieną karvę ir gal porą hektarų teturi žemės, bet pažvelkite, kiek širdies, kiek nekalto džiaugsmo teikia jam gamta!... Ir kaip mes turime mylėt savo artojus, pievas ir laukus. (Čia ponas su cilindriu pakėlė akis, giliai atsiduso, monoklis išpuolė iš akių, ir radosi aplink visiška tyla).

Garlaivio pirmgaly, nuo kurio išsitiesia plyna vandens lanka, kaimai su šilais bei kalvom atbėga, atsispindi jo dugne ir pasilieka rymodami. Prie garlaivio krosnio pridėjusi rankas šildosi moteriškė. Greta jos kašutė žemuogių, „Mūsų Rytojum“ pridengtų.

— Neapsimoka, dūšele, ne... žiūrėk, pakilsi, nubėgsi į girią nuo ryto rinksi, rinksi, priklypusi iki tamsos, atveši po trijų dienų į miestą, o kiek čia gausi? Sako, kad Paslavičius užveisė viso savo dvaro šimtą decincinų tom uogom, skina būrys merginų, paskum veža į miestą ir parduoja ponam kiligramais, kašėm tiesiog, tai ką čia su kašute nusivežus...

Juodi matrosai, krosniakurys stovi pašini apačioje ir varva prakaito srovėm prieš pragariškai kaitrų krosnį. Pakaitom

jie išlipa, pasiremia ant turėklių ir vėsinaisi atsegę marškinius. Vienas jų dabar klausosi bobų šnekom, sukdamas bankrutką.

— Sakau, tuščia jų ir uogas..., o duktė taip užsimanė pagal madą, ar madarniškos, ar kaip..., o pinigų taip prie dūšios nēr ir nēr, — sakau, seniau, atsimenu, geriau žmonės gyvendavo.

— Vis seniau ir seniau. Kas tik buvo, tai vis jom seniau. Tfu! — matrosas piktai spiaudosi, žiūrėdamas į bobas, dideliais gurkšniais paleisdamas tabako dūmus, lyg antras garlaivio kaminas.

Žydas iš Ilguvos grajina kastantinka „Padispaną“, o jo maža duktė muša į plieninę trapeciją. Brangiais kailiais moteriškė sėdi ir seka vandens tekėjimo nešamas apelsino žieves, kurias ji meta nulupusi. Prie jos prieina kaimietis, pasmirdęs survetkom ir varveliu, ir pasidėjęs po suoleliu kašutę, sėdasi greta. Moteriškė atgrėžia grakščią galvą truputį į kitą šoną ir veidą pridengia brangia kailine apikakle. Žydas baigė šokį, ir duktė, tėvo kepurę atkišus, renka pinigus. Ponia su akiniais išima iš ridikiulio monetą, paduoda ją savo mažai, puošniai dukrai ir liepia įmest žydelkaitei, kai ši prisiartina. Viena stovi basa, kita su lakiruotais bačiukais. Abi jos vienodo didumo. Kai kurį laiką patempusi lūpas ji lydi atsitolinančią. Paskum glausdamos prie motinos, ji sako:

— Mama, man ji negraži. Ji dargi ridikiuliuko neturi.

Ties nežinoma stotimi garlaivys kaukia tris kartus, tai reiškia — turtingas Dalmanskis grįžta iš Kauno, ir iš dvaro turi paduot karietą su dviem risokais.

Kapitonas pro ilgą triubą sako „alt“, ir garlaivis pradeda kuopti lėčiau. Valtininkas prisiiria ir spėja įsikabint į sparnų padangas. Vienos moteriškės neleidžia į krantą, nors ji visokiais būdais aiškinasi, kad čia pat gyvenanti. Kasininkas atranda, kad ji viena stotimi pravažiavusi ir reikią truputį primokėti. Mergina plūstasi, svyra su kašėm, šaukiasi pagalbon dievą, paskum pasiunčia paralį, visai įrodinėja. Pagaliau garlaivis judinasi. Tada ji gražiuoju prašosi, ji neturėjusi pilnam bilietui, ji grįžtanti iš ligoninės. Kasininkas sako:

— Gerai, dabar veltui pavėžinsim tiek pat, o iš Jurbarko galėsi pėsčia pareit!

Kažkas juokiasi iki ašarų. Būrelis svečių, pakviestų į iškilmes, svarsto mūsų tėvynės opiuosius klausimus, labai susirūpinę jos klestėjimu ir tos gerosios opini-

jos išsaugojimu, kuri susidarė pastaruoju laiku užsieniuos apie mūsų šalį kaip apie ekonomiškai ir politiškai tvirtą vienetą. Apie naują Eldorado prie Baltijos.

Moterys su tautiškais rūbais išeina išsirikiavusios iš bažnyčios. Šauliai žygiuoja su šautuvais. Aikštėj pasipila svietas, įvairiaspalvis, plačiavilnis ir klegantis. Dainuoja: „Marš, marš, kareivėli, į priešą pirmyn...“

Bažnyčioj kodylo smilkalų dūmai riečiasi aplink klebono galvą, ir jis baigia atsikratyt mišparais. Lotyniški žodžiai, vargonai, giesmė ir viskas susisuka į tą melsvąjį kodylo dūmą, kuris vertikališkai keliasi be vizos nuo aukuro į dievą. Tai Abelio auka viešpačiui.

Dūmas, kylas iš klebono garinės pieninės, taip pat auka jos viešpačiui. Pieninė nežino darbo pabaigos, ji švilpia šiokiadieniais, kaip ir šventadieniais. Bidonai prie bidonų, šviežia grietinė, gelsvos išrūgos, raudonas dažas sūrių kevalui. Pieninė klebonui ne mažiau pelninga kaip ir bažnyčia. Bažnyčia juk — tarnavimas dievui ir paklydusių avių vedimas į tiesųjį kelią, pieninė — kėlimas savo krašto ūkio kultūros ir pakrypusio ūkio vedimas į gražesnę ateitį. Ir ne veltui klebonas įskaitomas į sąrašą mūsų jaunojo ūkio pionierių, kurie savo triūsą ir pasišventimu, didele meile savo kraštui ir žmonėms įstengia išlaikyt penkiolika olandiškų karvių, du žalmargius bulius, dvidešimts marinosių avių, pirmaeilę pieninę, ir ruošiasi augint cukrinių runkelių, pripirkęs prie savo penkiasdešimts ha dar dvidešimts. Juk tai labai ir labai didelis darbas, reikalaujans tiek energijos, sumanumo, pasišventimo ir tikrai mylinčio mūsų šalį žmogaus.

Jei ir yra pasakyta šv. Rašte „šventą dieną švesk!“, tai nėra pasakyta „šventą dieną uždarykite pieninę“. Todėl pieninės dūmas taip pat vertikališkai keliauja į dangų per pačias mišias ant garbės viešpačiui.

Pieninės darbininkas Orintas išrūgose suskirdusiais pirštais, alyvuotais rūbais, nežinans poilsio, niekad neturjns šventų dienų, išgirdęs dainuojant, išeina į pieninės priegonkį. Šauliai žygiuoja pro šalį. Uniformuoti, su diržais, lampasais, aukštom kepurėm ir šautuvais. Paskutinėse eilėse jis pamato Vaiciekauską, notaro sūnų, mandriai atmetusį galvą, parietusį nosį, rodos, paduok, — jis vienas Vilnių atvaduos! — tiek jame puikybės ir išdidumo.

— Tu žiūrėk, — sako Orintas, pasiraišęs pečiais ir įsikišdamas rankas į kelnių kišenes, — oho, Vaiciekauskiuks irgi pakelia šautuvą... Na, per menkos dar kelnės su lenku tau muštis!

Boba su rausva, dryža kutosine skepeta priduria:

— Ale ir mūs Pranuks toks. Tai išdykimas svieto! Aną dieną parsineša, žiūriu, ir braklina kamaraitėj muškietą. Užteko, sakau, viens jau sūnus smertį gavo nuo kulkos, o tu ko čia... Mesk lauk, sakau! Na, juokias sau, ir nieko negali padaryt. Sako, lenkus eisiu visus iškasavot ant žemės, mama... Še, kad nori!

Nuo Nemuno atitrūksta garlavio kauksmas ir nušliaužia kalnų skardžiais. Bobos ir vyrai šoka į kalną. Skarutėm, kepurėm aplimpa kalnas.

— Cc, klausykit, mergelės, vaiskauna muzika. Tik tu klausyk, rodos, širdį pusiau veria.

Senukas prie žemės, su vyšnios cibuku ir veidu kaip suvytęs burokas irgi išguldo savo nusistebėjimą:

— Ausys neklauso manęs, neprigirdžiu, bet atsimenu prie karaliaus Aleksandro...

Iš tolo negirdėt, ką kalba. Tik matyt: žmogus nusiėmęs nuo galvos žvilgantį kaitilą, išsižiojęs skėtrioja rankom, rodo į uždengtą paminklą. Spūstis didžiausia. Iš pakraščių, paskutinių eilių stengiasi visi pasiekt vidurį, kur kalba, nori išgirst, ką jis kalba, pamatyt tuos, anot Rubikausko Jono, kurie mūs šalį dabar parėtkavoja. Čia ir nelaimė, kažką suspaudžia, keikiasi, giminę visą ant liežuviu tampo. Tik protarpiais oratoriaus žodžius atneša vėjas. Skrumna moterėlė žūt būt spraudžiasi pro visus, bet garbės patrulių sargyba ją sulaiko:

— Toliau negalima.

— Še... tfu, kaip negalima... pasižiūrėt negalima. Visą nedėlią su tėvu žvyrą vėžėm, palikę namuos viską, o dabar negalima.

— Ir aš, ir aš... — sako kita, — kiaušinius pardaviau ir daviau. Sako tėvas, pamiatniką pastatys. O kai norėjom arčiau, girdi, negalima. Sako, kas tamsta tokia? Ugi, sakau, Juzė Pašušvytė... ar neatsimenat, daviau juk.

Tik tie, kurie arti, ir tie, kurie stambiau aukojo, su paminklo statymo komisija priešaky, labai aiškiai girdi, ką šneka oratorius iš Kauno. O jis šneka maždaug taip:

„Brangūs piliečiai ir pilietės, kaip sakiau, man tenka ši garbė dalyvauti jūsų didelėje šventėje, mūsų didžiojo kunigaikščio paminklo atidarymo iškilmėse. Ir turiu pabrėžti, kad ne paskutinį kartą aš dalyvauju tokiose puikiose iškilose. Jau daugiau kaip porą šimtų panašių paminklų turėjau garbės pats asmeniškai atidaryti ir pasakyti po keletą žodžių milteliams sūnum ir dukterim Lietuvos. Bet ypatingai aš skaitau sau už garbę dalyvauti jūsų, panemuniečiai, džiaugsmo puotoje, nes kunigaikštis ypatingai yra jums brangus ir gerbtinas. Jis ne kartą medžiavo šiose giriose, ne kartą pats asmeniškai čia stumbrą nudobė, ir ne kartą...“

Toliau, pakrašty, dvi neaiškios asmenybės kalbasi:

— Sako, kad Vytautas lietuviškai nekalbėjęs savo dvare, o tik gudiškai.

— Ech, cocialistų išmislas... Glupstva.

— Betgi knygos rašo, kad jis žemaičius kryžiokui pardavė...

— Glupstva, tik vieniems metams parandavojo.

Kalbėtojas baigė prakalbą. Minia rėkia:

— Valio, valio! — Vienas senukas, matyt, apykurtis, nors jau ir aptilo, dar vis nesiliauna, vis šaukia: „arlio! arlio!“.

Kažkas jam sako:

— Dėde, sakykit „valio“, o ne „arlio“.

— Vistiek. Arlio! Valio! Ar...

Paskum svečias iš Kauno, padedamas kelių vietos inteligentų, nutraukia nuo paminklo užuolaidas. Kapelmeisteris mostelėja lazduote, minia sujunda, sėdintieji atsistoja, vyrai nutraukia nuo galvų kepurės. Ilgi instrumentai, panašūs į fanfarus, užveda giesmę. Laikraščio korespondentas, stovįs už paminklo, į bloknotą užrašo: „Himnui pritarė savo lakštučių balsais lietuvaitės, ir viskas, viskas susiliejo į bendrą didelę simfoniją, kuri skrido per žaliuojančius laukus, pievas ir žadino mūsų bakužes. Daugelio akyse buvo matyti ašaros, o jų sielos spindėjo gilia savo šalies meile...“ Sakinys korespondentui pasirodė pernelyg gražus, pagalvojo sau: — Reikia tik jautrios, suprantančios sielos, plius įkvėpimas, še, kad nori, tau ir Maironis!

Tos pačios dvi moteriškės, kurios šturavo anksčiau dėl vietos ir plūdosi su tvarkdariais išsišiepusios, žiūri pakėlusios apvytusias burnas į masyvišką statulą, dabar staiga išplaukusią prieš jų akis, kaip iš debesų. Į žmogų su karūna, pasirėmusį ant kardo.

— Tai kaip čia jie rokuoja, kas tas do daiktas?

— Esą, karalius mūs senovėje buvęs toks, pagonis, esą...

— Na, matai, aš taip ir maniau. Pagonį kokį pastatys, bėdą nuo dievo užsitrauks. O ar negalėjo šv. Kazimierą, mūs parapijos patroną, įmūryt. Še, kad nori, susilaukėm arkliam baidyt...

Jaunas vaikinai, lieknas ir žvalus vaikinai užpakaly sako:

— Tu, mama, daug čia išmanai!.. Reiktų čia tau plepėt. Eik, atiduok paskutinį skatiką tam šventam Kazimierui ir pažiūrėk, ar klebonas nutuks nuo tavo apieros, ar Kazimieras...

— Von, von iš mano akių, eretike. Še, susilaukiau vaikų, še, ką ant senatvės sako!

Nuo visos minios triukšmo atokiai stovi Apakauskas ir šnekučiuojasi sau su Frunzo odos dirbtuvės darbininkais.

— Ko neinat, vyrai, arčiau?... nenorit pasiklausyt? Einam, matote, Aronavičius užlipa, — praeidamas pro šalį sako kažkas iš jų pažįstamų.

Apakauskas pamojo ranka:

— Žinom mes, tėvai, ką ten kalba ir apie ką kalbės. Girdėjom. — Ir vėl flegmatiškai varo savo pasikalbėjimą.

Prie paminklo užlipa Aronavičius, miestelio žydų bendruomenės atstovas, kelių namų savininkas:

— Aš norėjau pasakyt, ką buvo nepasakyta. Ot. Aš norėjau papasakot, kad kunigaikštis buvo labai mielaširdingas žydėliam. Ot. Ir aš norėjau sakyt visiems esantiems žydelem ir nežydelem, kad visi mylėtumėm ir gerbtumėm tą didelį kunigaikštį, par katram abudu tautos buvo suvestos į vienybę. Ir ilgus amžius gyveno spakainiai. Ot. Ir taip buvo padėtas abiejų tautų fundamentas. Ir mes surikim „valio“, kad mūsų tautos ir dar tūkstančius metų po senovei mylėtusi ir kuo greičiausiai atvaduotų sostinę Vilnius, nes be jo Lietuvai kaip be galvos. Ot.

Visi ploja, bet Aronavičius nelipa ir moja ranka:

— Ša, ša! Ką čia turbacytis, paplojot biskį, ir gana. Tai aš užmiršai pasakyt labai svarbų pasakymą: Valio mūs vyresnybė ir vienybė!

Frankelio traktyriuje trys vyrai. Iš čėbatų sprendžiant ir imant dėmesin jų šiaudines skrybėles, atrodytų, lyg pavyzdingų ūkininkų savininkų, bekonierių arba mažų mažiausia cukrinių runkelių augintojų sūnūs.

Artojas (raižinys medy)

A. Čepas

— Na, koks velnias tau ant rankos užsėdo.

— Žinai, užvakar žydus mušėm. Tiesa, jūs nė nežinot. Gelskiuks paerzino Orinke, krautuvėj. Sako, na, lupkit, lupkit už viską, mes jus į Jaruzolimą išsiųsim. Tai tas kažkaip atsikirto, ar kad ir jie padeda mum gyvent. O Gelskiuks, žinai Gelskiuką! Sako, paršai, smardinat mūs šalį tik, lupat nuo kožno žmogaus, vaikus piaunat dar — iškart jus, girdi daugiau nieko! Nesulauksit kvailių, girdi, mes turim savo kooperatyvą, spiaut mum ant jūsų. Žmonės girdėjo, ką kalbėjo agronomas, kooperatyvų atstovas ir kunigas, kad pas žydą neitų nė viens susipratęs pirkti, kad juos vytų lauk iš visur. Tai, žinot, žydas ir atsakė kažkaip, ar pavadino jį kaip ten. Gelskiuks — cinkt į snukį. Tas atgal. Pakilo lernas, žydai tik gevalt, gevalt iš visų kampu, a grose škandal! Subėgo visas miestelis. Marmaliuoja tik. Tai aš buvau, nežinau, rodos, lauke, tai kad šokom, vyreli, kad pylėmės per dvi valandas — visus paklojom. Du kuolus sulaužiau,

bet vienam berėžiant į barzdą, štai rankos nykštis atsivėpė. Bet nė nejutau, tik pasukum, kai viskas pasibaigė, jaučiu, lyg diegia. Na, bet pasimušiau už visus metus. Dabar jau negreit tokių muštynių sulauksiu. Ne, vyrai, šiaip ar taip rokuosim, nieko nėr maloniau ant svieto, kaip žydą mušt. Duodi — tai ir žinai, kad ir prieš Dievą, ir prieš viršenybę teisus.

Klebonijoje aplink stalus, nuklotus valgiais ir papuoštus gėlėm, aplink žvakių liepsna aplietus stalus sėdi miestelio grietinėlė ir aukštesnė visuomenė. Už langų plaukia melsva nakties varsa, anots mūsų šalies dainiaus. Sode, medžiuos ir ant kerčių dega mūsų vėliavos spalvų lempos. Besikalbant apie visokiariopą gerovę, šalies progresą, liejamas konjakas ir krupnikas. Jau iš akių, jau iš kaktos matyt, kad miestelio žiedas ir mieli sveteliai gerokas valandų skaičius čia. Apsikabinęs kleboną Aronavičius vis dar kalba apie dviejų tautų solidarumą ir užgeria vis už tų tautų jau pernelyg didelį sugyvenimą nuo senų

amžių. Ponas už stalo, ūpo pakilime ir ekstazėje, krupniku sulaistytu švarku, kreipiasi pilnais meilės, didelės elegancijos žodžiais į publiką:

— Brangioji, mylimoji liaudis... (prelegentas, matyt, turėjo omeny p. p. Gerulaičius, pavyzdingų ūkių savininkus, Aronavičių, dvarininką Kamūrą ir kitus priešais sėdinčius) tu, kuri savo pečiais laikai mūsų valstybinę gerovę, mylimoji liaudis, tu, kuri buvai seniau kariama, ujama ir niekinama... dabar gali laisviau atsikvėpti. Pastaruoju laiku ypatingo dėmesio pradėta kreipti į mūsų ūkininką, teikiant jam visokiariopų lengvatų ir t. t., kuris, šiaip ar taip, nežiūrint į tokias ar kitokias sąlygas, vis dėlto dideliu pasišventimu ir pasiryžimu imasi kultivuoti lietuvišką žemę. Mūsų ūkininkas, ypatingai stambusis, turi parodyt savo ūkiškuoju pasirusimu ir teisingu, racionališku ūkio įdirbimu pavyzdį ir smulkesniam ūkininkui. Malonu pažymėti, net su džiaugsmu galima konstatuoti, kad ir panemuniečiai turi tokių garbingų žmonių. Štai, imkime ponus Gerulaičius, kurių pavardės, be abejo, bus įrašytos mūsų ūkio kėlimosi istorijos pirmuose puslapiuose aukso raidėm. Ne gėda jų žemę, pavyzdingų veislių gyvulius, trobesius perstatyti net kitų kraštų ekskursantam. Ne be reikalo šitokius ūkininkus ž. ūkio rūmai turi ir turės omeny. Be abejo, mūsų ūkiškoji gerovė teigiamai atsiliepi ir į šį faktą, kad pastaruoju laiku plečiantis ekonominiam kriziui, bedarbių mūsų krašte visai nėra, visi pakankamai gerai gyvena...

— Arnastauskas, Vilingis, Paplauskas, Lukošius, Sūdargis, Mikita, Kvietkauskas, Palubinskas, Jerušas, Plešcevas... — skaito ant pirštų slaptojo darbininkų ratelio sekretorius, bedarbis Vakaila, gyvenime patyręs šiltą ir šaltą, — matote, visi jie savo padėtimi yra labai artimi mum žmonės, visi bedarbiai nuo kojų iki galvos. Juos reiktų įtraukt į veikimą, tik atsargiai, plačiau išsiaiškinus dalykus. Na, su Silvestravičiaus, Fuodžiulyno, Grigonio ir Vilpišiaus šeimom dalykai labai liūdni. Badauja tiesiog. Garbarnėj tiesiog pragariskai verbuojami darbininkai, jie išeis džiovininkais ir idiotais nuo tokių nepakenčiamų darbo sąlygų. Ką gi, gal konspiruot streiką? Na, o dabar, Ratkevičiaus, paskaityk tą vietą iš laikraščio, kur sakei, paskum plačiau apie viską pakalbėsime.

Beveik iš tamsos ateina žodžiai, neme lodramiški, ramūs ir paprasti:

— Darbininkų padėjimas darosi kas kart sunkesnis... Visos valdymo formos, visokia parlamentarinė, demokratinė tvarka buržuazinėj Europoj, kaip ir visame pasaulyje, kaip jau ilgametė praktika parodė, negali duot nieko gero darbo žmogui, negali aprūpint jo minimališkai — suteikt darbo. Plačiosios bedarbių masės visuose kraštuose vis didėja, liejas. Kapitalistinis pasaulis gyvena ne tik ekonominį krizį, jame aiškiai pastebimas moralinis puvimas, buržuazijos idealų smukimas. Visa kur ir visa kame viešpatauja kūniškoji ir dvasiškoji prostitucija... Daugelio šalių buržuazinės partijos, išeidamos į rinkimus su lozungais „darbo partija“ ir kitaip, mulkina ir gaudo balsus, neva darbininkų interesų gynėja, bet iš tikrųjų laimėjusi rinkimus, palieka tūkstančius bedarbių, jais nesirūpina ir t. t. Ir jokia valstybė neįstengia sumažint dabar besiplečiančio nedarbo. Geresnių perspektyvų taip pat nenumatoma. Proletariato uždavinių rikiuotėj vienas iš svarbiausių taškų, — jo pajėgų organizavimas. Organizuotas ir susipratęs proletariatas galės duot lemiamą smūgį buržuazijai. Proletariatas pats eina sau iškovot teisių ir laisvių, be jokių kompromisų su buržuazija.

Balsiūnas sėdi pačiame kamaraitės kampe. Jo veido profilis ir rankos tirpsta menkoje šviesoje. Jis net negirdi žodžių. Jis taip įsikniaubęs į „Internacionalo“ gaidas, ir taip užgules ant mandolinos, kad prieš jo akis tik plaukia dideli, galingi teksto žodžiai: „Tad kovon iki galo... žus pasaulis skriaudos...“

Storam ponui patinka „Kur bakūžė samanota“. Jis merginas apipila saldainiais, versdamas kartot. Jis tai jom ir diriguoja su bonka. Kai kurie svečiai išneša sumanyką užtaisyti klebono sode Valpurgijų naktį. Reiškia, reikia porą statinių alaus, sukurt ugnį arba smalos statines padegt, nusiaut kelnes, gert alų puodukais ir šokt aplink ugnį, na, pav., suktinį. Visi tam projektui pritaria, o pats kooperatyvo vedėjas Valiušis užsako alų. Valiušis tai siaučia kaip milijonierius. Jis giriasi, kad kooperatyvo reikalai einą nuostabiai puikiai.

Žmogus, turįs lyrišką balsą, tik per nesusipratimą, matyt, nepatekęs operon, kur būt galėjęs dainuot „Pajacus“ arba „Aidą“, labai gaudinasi dėl istoriškų faktų. Jis išverčia dar taurę konjako ir pravirksta, saldžiom ašarom vilgydamas

bekonų augintojo Gerulaičio liemenę. Ir visi apstoję klausia, kas jų prieteliui atsitiko, ir prietelis paaiškina, kad jam gaila žlugusios didžiosios, plačiosios valstybės, kurios garbė ir žemės buvo nuog marių lig marių. Ir tą jo verksmą atradę pamatuotą, taip pat verkia dalis mūsų šalies milžinų, su smokingais ir gutaperčio krūtinėm. Tik storasis ponas nori, kad jam dainuotų „Kur bakūžė samanota...“, ir jis diriguoja su tuščiu buteliu, ant kurio užrašyta „Martel“.

— ... anuo metu bylojo Viešpats Jėzus mokytiniam savo: bus ženklai ant saulės ir mėnesio ir ant žemės prispaudimas giminių dėl užimo marių ir vilnių džiūstant žmonėm nuog bamės ir laukimo tų daiktų, kurie ateis ant viso svieto..., — skaitė žmogus iš knygos, kurios lapai buvo toki pat, kaip jo veidas: pageltę, žemėti, susisukę. Retai kas jį tešelpė. Elgeta tysojo prieš saulę, vienišas, kaip koksai raupsuotasis. O pro šalį tvino vežimai, gyvuliai ir margas klegantis svietas.

— Boba, sustok, kiek šauki už tą sukirmijusią pereklę?

— Penkis. Ale pasižiūrėk, kokia mano višta riebi.

— Oi, ir nepliaušk, Ambrutiene! — pro šalį praeidamas sako kaimynas.

— Nu, sakyk, sakyk tikrai, kiek? Trys. Asof!

— Sakiau, penkis, ką čia puti į rukę. Kiekvienas ateina ir pučia, vis jiem kūda... Papūsk savo Sorei.

— Ui, kad jam kur velnias, Pranciškau, tokią bobą. Mat tave paibelis su tavo višta.

— Už litą dvidešimt... Kas norit savo giliukį išbandyt? Mergelės lelijėlės, vyrukai... — rėkia saldinių lyguotojos.

— Ach, cach, cach, pasižiūrėkit, kumelė kaip jaraplanas. Vieryk manim, gaspador, aš neparduočiau jos nei karaliui, jei būt geresni česai... Pažiūrėk į dantis, — geležis kramtyt gali. O strėnos! Ach, cach! Nuo-o-o! — perša tempdamas čigonas iš visų jėgų vos gyvą savo dvėselieną.

— ... veizdėkite ir pakelkite galvas jūsų, nes jau artinasį atpirkimas jūsų ir pasakė jiems prilyginimui veizdėkite ant fygos ir ant visų medžių kad jau sprogsta, žinote jog arti yra vasara taipo ir jūs kada išvysite tai dedantis..., — eina troškus balsas nuo akmenų krūvos, prie kurios prisiplakęs, kaip vėjo atneštas sudžiūvęs lapas, guli lozorius. Žmogus įmeta pinigą į žmo-

gaus atkištą kepurę. Žmogaus skaitančio evangeliją akys atsiveria, gerkle nuteka seilės.

— ... visa tai išsipildys sakau dangus ir žemė praeis bet mano žodžiai nepraeis...

— Jo, Kviesy, viskas praeis, tik mano bekonas tur būt į antrą rūšį nepraeis.

— Cho—cho—cho—cho—oo, — juokas iš vežimo, kur tiesiog iš lyterių Vytauto Didžiojo akivaizdoj maukia valstybinę aktingi piliečiai.

— ... taip ir baigiu išsiparduot. Šiais laikais ir ant žemės gyvenimas ne koks. Jei turi keletą valakų, — tai... O ant trijų keturių decincinų — tegul juos bala! „Mūsų Rytojus“, antai, girdi, bus duodama pašalpa, rokuoja, ūkininkui. Kad tu žinotum, kiek aš prisiklapačijau, apžiūrėjo viską, sako, daugiau negausi, kaip du šimtus. Juzai, ką su jais gero padarysi!.. Ir bobai sakau, tegul... dvėsim, tai dvėsim ir be jų. Nu, Gerulaičiai, Kamūra tik mirktelėja nuvažiavę į banką — ir kiek nori. Ir pasitiki tokiais, ir mašinas ir gyvulius, žiūrėk, ima... štai, vakar nuėjau...

— Ei, pasidabokit, po—o—pa! — prardarda vežimas pilnas bobų.

Būrys auga ir auga. Kažkoks žmogus kitajiškos išvaizdos, juokingos šnekos, pasistatęs lyg tai katarinką, lyg tai ką, rėkia:

— Ponai maloningi, žingeidžiausi daiktai mozna regėti už puslitį: kalnai Karpatų, vaiskas pereina tiltą, žuvys už bažnyčią didesnės, razniausį paukščiai ir Jėzus vaikščioja ant marių.

Atsiranda vyrų, kurie viens kitą stumte stumia po ciratiniu balagonu. Išlindę prunkščia, kvatojas, o jei klausia kas nors: — na, o kaip? ką ten rodo? — tai atsako: — eik ir pažiūrėk pats.

Juozapaitis labai norėtų pasižiūrėti, jis labai slabnas tokiem daiktam, bet kišt puslitį, nežinant už ką!... Juk atsimena, tėvas pasakojo: girdi, ir prieš karą vaikščiojo toki monelninkai. Girdi, sumokėjau kartą griveną, palendu, ugi — nuogas pasturgalis. Tfu, kad ją velnias!

— Kiek prašote už kviečius? — įkišęs į atraitotą maišą saują ir žarstydamas geltoną grūdą, teiraujasi darbininkas Mauskas.

— Ar nežinai? Trylika, nei mažiau, nei daugiau... Matote, meister, vis keikia ūkininkus, atsimenu, per mitingus sakei: na, palaukit jūs, buržujai, ateis ir biedniem gražesnės dienos. Taigi atėjo jau, galit džiaugtis! Juk gaspadoriai veik dykai ati-

duoda javą. Darbininkai dabar pyragus gali ėst.

— Ech, Vasiliauske, žinom mes jūsų graudžius verksmus. A, vot, atekite ir pagyvenkite ant tų pyragų. Pasiziūrėtumėt.

— Kupčiau, už uodegą pridėk, na, kaip čia dabar?

— Negaliu, širdele, daugiau nė cento.

— Pridėk, na, reik šį tą vaikui parvežt.

Parevių dvaro pavyzdingu eržilu joja ūkvedys. Kumelės užuodusios eržilą šiepiasi ir košia pro šnerves orą, glausdamos ausis.

Ties karabelninkų būdelėm žmonės vis krūvom, kaip mašaliukai po lietaus. Skambina dalgius, gieda gaidukais, vyrukas vairsina, anots poeto, savo sielos karalaitę pierninkais užgerdami limonadą. Boba sveria dešros kilogramą, mergina renkasi šukas ir prašo, kad būtų su sidabrine akute. Jau nas darbininkas svajoja apie tabokinę. Vaikas su pelėdos akim godžiai griežia burniniais vargonėliais krakoviaką. Iš kitos būdelės vargonėlių muzika dar graudžiau atsiliepia, lyg jau neišpasakytai toli. Vaikas labai nori vargonėlių. Jis išeis už piemenį ir tarnaus visus metus pas tą gaspadorių, kuris jam išrenka vargonėlius. Taip, už du pūrus kviečių, už dryžinę eilutę ir vargonėlius.

Orinzono smulkių prekių parduotuvė, Krengalio geležies sankrova, Balabeičiko Fr. kepykla ir arbatinė, Ugianskio manufaktūros krautuvė, Žitkovičiaus užvažiuojamas namas, — visur pilna.

Iš traktyriaus išsiriti kaip nuodėgulis raudonas žmogutis.

— ... Tur diedukas ilgą smičių, o bobutė kelmą bičių...

— Nerėk, tėvai, taip biauriai, girdi visi, kur man bus akis dėt!

— O ko man nerėkt, ko aš bijau... nei karaliaus, nei vokiečio nėra. Juk aš laisvoji Lietuvoj. Ar ne? O ko man! Geriu, tai geriu už savo... Irr gerrsiu, kol dievas padės. O ko man! Policija? Prašau, prašau, galiu, statykit pratikolą. Taip, aš Juozas Vilpišauskas... taip išgėriau, na ir ką? — kalbasi pats vienas su savim, vartydamas galvą. — O jūs, mieli policininkėliai, angelėliai, prabočykite... Galit ateit, ale, ale, nieko jau neturiu, išlicitavo mano šieną, gyvulį, bet manęs neišlicituos. Oi, nieks manęs neišlicituos... Na, Basty, einam gert, ko tu žiūri kaip švancas į mane... Tur bobutė kel—m—ą bičių, o diekukas... —

— Tėvai, liaukis, še, sėsk į Kasparo vežimą, parveš.

Teisėjo žmona perka viščiukus, klebono tarnaitė eina kašutę prisidėjus likierių. Gerulaitis pardavė dešimt gražių bekonų, ir pluoštas pinigų išpučia jo kišenę. Galima gert, paūliot! Kamūras pardavė dar užpernykščių kviečių penkiasdešimts centnerių, dejuodamas, kad javo nėra kur dėt, pelyja... O jau šviežias grūdas laukuos ima nokt. Vakailos žmona skundžiasi vyrui, kad pasibaigė uždaras, duona, ką reik daryt. Kur gauti darbo. Kur?

Kerzinskas, Parevių dvaro ūkvedys, Andrijušas, Vodopalskis geria atskirame traktyriaus kambary. Lieja žalią ir raudoną. Kerzinskas apsilaižydamas po kiekvienos burnelės giria likierį. Žiūri į etikietę. — Hm, Kauno dirbinys. Taip sakant, remiam savo pramonę!... Ne, ne juokai, vyrai, mūsų kraštas jau daug kuo gali didžiūotis. Žiūrėkit, visko patys pasigaminam, visko yra, ir gyvenimas, palyginus su kitom valstybėm, gan pigus. Ir viskas, sakčiau, eina sparčiai priekin. Tik reikia džiaugtis, kad toliau taip būtų...

— Na, į sveikatą... už mūsų krašto gerovę!...

— O dėlto atsiranda, taip sakant, tamsių gaivalų, taip sakant, tautos išgamų... Girdėjote, vakar naktį vėl proklemacijas išmetė... Ale šlykščiausiai agituoja, nuodija mūsų jaunuomenę ir drumsčia visuomenės rimtį.

— Ką, rodos, suėmė Apakauską, Pleščevą ir ką dar?...

— Gerai. Suėmė, tai ir gut. Aš pritariu. Tai fanatikai, tamsūs gaivalai, aš sakčiau, kurie nenori ramiai, gražiai gyvent... ir nenori matyt to gražaus gyvenimo.

Vodopalskis, kuris prieš karą gaudė lietuviškas knygas, dabar aršus lietuvis, bekonų augintojas, iš lėto svaigsta. Ir jis norėtų tyliai užvest: — Ach, začiem eta noč'?

Į Vartotojų B-vę įgriūva žmogutis. Pypkių visuomenė lašina seiles. Piliečiai sėdi ant zuperio maišų, kalbasi, derisi. Žmogutis tas nedidelis ir vyžom apsiavęs. Ant piršto laiko už ašelės pasirišęs bonką žibalo.

— Parodykit man silkių, tik greičiau. Neturiu česo. Tik riebesnių.

Bendrovės pardavėjas nurodo į statinę. Žmogelis perpus įlenda į statinę ir ištraukia vieną.

— Aijai, tur būt jau lietuviškos, kad tokios susitraukusios.

— Tai ar dar yra kokių ir vokiškų? Silkė kaip silkė, Stanislovai, — sako žmogus nuo zuperio. — Sūri, su uodega, ko tu daugiau nori?

— Tai kiek už litą duodate?

— Dešimt.

— Ar pakvaišot, litas už tokias silkes. Amerikoje tokias dykai dalija, kad nepamirstų, o čia, rokuoja, litas.

— Neimkite, jūsų valia... Ei, Sarapinai, leisk, įpilsim žibalo.

— Ponas, duodate penkiolika už litą? O kad ne...

Korespondentas, vaikščiojęs po turgų, tarp vežimų, grįžęs į kleboniją, pasižymi: „Įspūdingas turgaus vaizdas. Čia visa mūsų liaudis kalba gryniausią lietuvišką tarmę. Valgių produktai pigūs, todėl valdininkui ir vietos inteligentui tikrai gerai. Panemuniečiai turi gamtos atžvilgiu daug gražių kampelių. Pav., Antiliepčių kalnai, — lietuviška Šveicarija, Nemunas teikia nepaprastai daug malonaus ramumo. Žmonės atrodo nenusiminę, patenkinti, malonūs ir vaišingi, tik bloga, kad alkoholis, tas mūsų didžiausias tautos priešas (čia korespondentas išmetė dvi kleboniškas, ramiai patruliavusias ant stalo nuo vakar dienos) spėjo ir čia įleisti savo šaknis. Šiaip ūkininkai, nors javai pigūs, gyvena gerai. Augina bekonus, verčiasi pienu arba šiaip kuo. Jaunimo esama daug ir gražaus. Pradedą susiprast, šviestis, dirba, rengia vakarus. Teko kalbėtis su keletu piliečių. Santvarka visi patenkinti, tik visur girdi vienbalsį iš gelmių širdies nusiskundimą: „Vlnius turi būt mūsų“...

— Tada duokit už litą dešimt, bet pridėkit pokelį švėbelių.

— Nieks čia su tamsta nesiderės. Nenorite — neimkit.

— Kaip nenoriu? Noriu. Bet pažiūrėkit patys, kokios čia silkės: ikrai, matyt, išėsti, o be ikry silkė — tai man visai ne silkė, — įlindęs į statinę žmogus vėl tąso, skundžiasi. Ištraukia vieną — vėl lept atgal.

— Tamsta, rankom negalima liest...

— Negalima? Nuo kurio laiko? Rozinas duoda ir pakaštavot, o aš silkės negaliu nepasirinkęs pirkt. Ką gali žinot, ką gali žmogui įkišt... Nieks katės maiše nepirks. Negalima, girdi! Oho!

Pro langus alalavimas:

— Nematai, kur važiuoji, spangy tu! Suk į dešinę greičiau!

— Tu sukis, jei nori, ko žiopsai kaip varna!

— Ach, tu benkarte, dar jis liežuvį leis, į snukį tokiam, užčiaupt špitolę piemeniui.

— Tai tu verčiau užčiaupk savo kozau nyčią.

— Ko čia riejatės vidury ūlyčios, žmogui duokit praeit. Ar ne gėda?

— Nutilk, nutilk, dantų nerodyk, vargonų nedirbsiu!

— Pasižiūrėk į savo dantis, dar už tą paaukuotą dantistui nesumokėjai... Lengvai jį galima išlupt.

— Ach, tu dieve, tai lojasi, kaip šunys, — sako bendrovėj moterėlė.

O Vartotojų B-vėj „Artojas“ senukas jau gerokas pusvalandis beria žodžius į silkių sąskaitą. Ir vis negali susitart. Nieks jau jo ir neklauso. O senukui būt malonu nuderėt kad ir kelis centus.

— Et, girdi, nepirkit pas žydą, palaikykite žmonių kupčystą, na, kad ir klebonas aną dieną, per pamokslą arba agronomas. Eikit, sako, į savo krautuves. Tai kas man iš to, znočijas. Pirk pas žmogų, pasirinkt negalima, derėtis negalima, krome spiaudyt negalima, tik negalima ir negalima, o pas žydą ir pasirinkt, ir į bargą gausi... ir galima viskas.

Pagaliau diedukas nusiperka vieną silkę; suvynioja jam į švedišką laikraštį, suriša špagatu. Senukas paima silkę. Ir nuo silkės uodegos lašėdamas rasalas nužymi kelią cementiniu trotuaru kažkur į vakarus.

... marios yra karčios taip pagyvenimas žmonių labai kartus yra ir pilnas vargų; nerimsta marios dažnai siaučia taip žmonės nerimsta mušasi kaujasi visada kariones dideles daro...

— Ale tai ubagų priviso, ant kiekvieno kampo poterį vėpa. Tingi dirbt. Būtų gera, kad ir pas mus taip padarytų, kaip civilizuo tuos kraštuos, kuris nesveikas ir nepajėgia dirbt, — kaip visuomenės atmata — pašalina... — kalba iš pažiūros visuomenės veikėjas. (Iš kišenės kyšo valstybinės galvutė).

... mariose žuvis didelė mažesnę praryja taip žmonės didžiūnai prastus ir pavargusius išgaišina kramto praryja juokiasi ir žaidžia mariose velioriba...

— Tėvai, še pinigą, ką čia niekus meluojai, verčiau padainuotumėm abudu ką nors iš operos, pavyzdžiui... Tėvai ar girdi?

... visos upės inteka mariosna tačiau marios nepatvinsta nepasikelia taip pilvas žmonių soties netur iš sutvėrimų norint visus nurytų mažas tas kąsnis negal jų pasotint sako raštas jog... .

— Policija, vagi, vagi—į laiki—te!
— ...ant galo pakrutina ir įnartina marias mėnuo kuris kad auga ir vanduo marių keliasi žemiau... tas mėnuo ženklina netvirtybę ir nerimastį taipogi ir visų daiktų, nes žmonės kiti didžiais pastoja ir aukštai užlipa ant vyresnybių kokių bet neužilgo iš naujo nupuola iš aukštybių ir baisiai susikula... iš aukštų tampa žemi iš didžiųjų maži iš didžiaturčių elgetos... todėl nereik turėt pašėlimo daiktuose to svieto nei vyresnybėse...

Iki vidurdienio klebonijos langinės buvo užvertos. Pagaliau viena pravėrė savo blakstieną, paskum dar dvi į sodą. Virtuvėj rūksta plunksnos nuo kalakuto, viščiukų. Be jokių mirties dekretų, advokatų bei prokurorų. Dvi sušilusios merginos plaka kiaušinių tyrę, trečia plauna indus ir šiaip siunčiama kiekvienu atveju čia pipirų, čia cinamono šakelių, čia kvepiančių lapų.

Vieno gerbiamo pono smokingą valo klebono pridvorna skalbėja. — Na, ale ir prigurkta — galvoja ji sau, — pilnos rankovės, kišenės... iš kur tiek ir atsirado. Gaila sriubos, še morkos ant klepkų...

Antras jau atsikėlęs ir stovi prieš veidrodį. Visa valanda, kaip jis stovi ir stebisi: nosis kaip ir ne ta. Sukulta, trijose vietose pradėksta. Stebisi ponas, rodos, kiek pamena, bokso mačto neturėjo. Tai kurgi dinga, po šimts, nosis? Jis paima flakoną kvepalų iš savo čemodanėlio ir špricuoja plaukus, veidą, krūtinę. Paskum pradeda pudruot nosį, bet sunkiai duodasi. Skylės — kaip skylės, šiaip ar taip kalbėsime...

Atlikęs visą tualetą, ponas atsisėda fotely ir atverčia savo mėgiamą knygą „Ordinatas Micharauskas“...

Tuo tarpu klebonijos salonėly stalan paduodami pusryčiai. Klebonas spėjo svečiam sustatyt dienos programą, kurią jis skaito žurnalistui, pabrėždamas, kad kiekvienu atveju bus galima įnešti pataisų.

— Skamba maždaug taip: pusryčiai 11—12 val.; apžiūrėjimas pavyzdingo ūkio 13—14 val.; ten pat priešpiečiai; 15—16 val. lankymas piliakalnio, ten pat, pas Kamūrą pietūs; 17—18 vaišės pas Kalnietį, jo vyno dirbtuvės apžiūrėjimas; 18—19 val. kultūringų įstaigų apžiūrėjimas: moderniškai įrengtų tvartų, klebono piėnėnės, parapijos salės...

Svečiai jau beveik susirinkę. Tik to, kuris vakar karštai kalbėjo apie visokiariopą klestėjimą, vis nematyt. Pavedama ištirt

reikalą kambarinei. Pasirodo, vizitinės kelnės tebekabo, bet žmogaus ir cilindrio nėra. Todėl brangūs sveteliai, ilgai negaišindami laiko:

— Į sveikatą!

— Kad kitą kartą šiuo laiku susitiktume savo sostinėj Vilniuj.

— Į sveikatą!

Atėjo laikas vykdyt nustatytą maršrutą, jau ir karieta už durų skamba... ir.

Ir atsirado, ne! Ir atrado poną į kiaulidę užklydusį, kur jis teikėsi šiltoji, jaukioji ir intymiškoji draugystėj praleist naktį.

Ir trečias ponas iš eilės, mėgstas operuot aukštais išsireiškimais, prabilo:

— Taip, gyvenimas yra įdomus žaislas, kaip pasakė Balzakas, tas garsusis vokiečių filosofas iš Habsburgų giminės. — Juk tai labai gilus ir išmintingas pasakis. Tad, ponai, dėmesio, šią sklidiną taurę keiliu už gražųjį gyvenimą.

Ir išlenkė visi po vieną.

Klebonas lyg buvo bepradėdas išsižiot, kai tas pats ponas vėl iškilmingai tarė:

— Tautos vienybė, kaip mėgdavo išsireikšt šekspyras, glūdi harmoningame jos individų išsirutuliojimo santykiavime.

Ir ant tos intencijos tapo išgerta dar.

„Mes buvom visur maloniai sutikti ir vaišinami. Visur liaudis kėlė triukšmingas ovacijas. Kai kur mūsų pasirodymas suteikdavo ypatingo dėmesio broliam artojam“, — įrašė reporteris į savo bloknotę.

Jau pusę numatyto maršruto ponai įvykdė. Tarp kitko išgeidė ponai kiekviename ekskursijos punkte pasisvert. Pav., p. Kriaušinis svėrė pas kleboną rytą po pusryčių, — 103 kg., po pietų — 104, po vakarienės — 104½.

Nutarė pasisvert ir pas Kamūrą, bekonų supirkimo skyriuje.

Darbininkas Stočkus, svarstyklininkas, patarnavęs ponam prie svėrimosi, tarė Milnelgai:

— Oho, cho! Svėrėm čia šiandien ir bekonus, ale tiek nedanešė. Ale kas tai do daiktas, tu man sakyk, kad prociauno žmogaus, darbininko, tu niekur nematysi tokio. Matyt, alaus punta kiek nori, o ir jautienos kasdien gauna.

— Karaliaučiuoj, rokuoja, yra fabrikas, kur nuo pilvo taukus ponam nuima. Betgi aš mislinu, geriausia gydyt tokius — duot ravus pakast, prie plento padirbt, ot. Geriausia liekarstva.

Moterys renka ištuštėjusioj aikštėj arklių atmatas ir deda jas į kibirus. Karabelninkai uždaro būdeles. Smulkus lietus pradeda grajinti į skardinius stogus. Gramafono muzika ateina iš toli. Žmogus sunykęs ant pažiūrėjimo šluoja turgaus aikštėj grūdų pabiras, baidydamas vištas ir žvirblius. Paskum jis supila į švarko kampą: bus palesint veininteliu jo gyvenimo inventoriui — vištai.

— Pa—sigaitėkite koliekos kareivio, kare netekusio kojos!.. Už tėvynę mušiaus... — nuo seno mūro plytų šliaužia sopuliai.

Praeina juodas ponų būrys. Ne, vienas iš cilindruočių staiga sustoja ir paglemžęs vizitkos skvernus prisiartina prie pavargėlio. Ponas tas labai mielaširdingas. Jis ilgai ieško kišenėse. Taip, jis myli be-turčius ir elgetas, jis sistematiškai šelpia našlaičius, aukoja mielaširdingų dr-jų namų statybai, kaip, pav., „Miramarui“, Piliesių klubui ir t. t. Pagaliau ponas išima ir garsiai nužvangina monetą sumoje 10 centų. Ponai su cilindriais gali būt ramūs, labdariška pareiga atlikta.

Balsas sklenda vis tyliau ir niūriau:

— ... biedno kareivio, kare netekusio kojos...

Gerulaičiai atšvenčia pasisekimą. 10 bekonų pateko į antrą rūšį. Atšvenčia su orkestru ir su visais prideramais, kaip susipratusiems piliečiam, triukšmeliais. Pro langus girdėt tik:

— Valio, lai gyvuoja!

Orkestras jau trečią ar ketvirtą kartą iš eilės kartoja „Lietuviais esame mes gimę...“, nes ši daina Gerulaičio Jonui ašaras spaudžia. Juk atsimena, kai jis buvo Amerikoj...

Ponai klebonijoje taip pat baigė maršrutą, kaip toje dainoje: užgeso žvakės, nebeputoja jau šampanas... Gal dar dalykai būt ir prasitęsę, o ponas Kriaušinis ir privaręs savo svorį iki 109 ar 110 kg., jei ne geografinio pobūdžio ginčas, kažkaip iš netyčių kilęs tarp pačių svečių, būtent: ar Lilio miestas Prancūzijoje, ar Belgijoje. Išrinkus arbitrus ir išaiškinus dalyką, abi pusės pavyko sutaukinti.

Ir kilo į pabaigą didelis ir gražus sumanymas — pasiųsti laikinon sostinén pasveikinimo telegramą... Ir visi gudrias galvas

tam pritardami linktelėjo. Ir korespondentas ėmėsi tekstą redaguot...

Vieną dieną jau po tų ponų išvažiavimo, Palubinskienė prie Dykuvos tiltelio rado ponišką, akurat tokį, kaip tų ponų, kur paminklus atidarinėja, cilindrį. Cilindrio viršus buvo įlaužtas. Parnešė boba namo, įdėjo į galą medinę lankutę, pakreigė šiaudų ir apleido ant aštuonių kiaušinių perkėlę. Ir tokiu būdu aukštoji visuomenė patar-navo, taip sakant, iš aukštosios visuomenės tiesioginiai susilaukė Palubinskienė realios aukos.

Kažkam tas gyvenimas būtų liūdnas, jei ne linksmas. Kažkam jis būtų linksmas, jei ne sunkus ir vargingas. Ir tas gyvenimas, ar šiaip ar taip kalbėsime, anots mūsų tautos dainiaus, rieda ir teka.

Panemuniečių kasdienybė, kaip ir visoj šaly: — turgai, vakaruškos, peštynės, užmušimai, išžaginimai, paskaitos apie dorą ir susipratimą, iš vienos pusės baliai su tortais ir konjaku, iš kitos su vandeniu ir sava muzika — tuščiu pilvu. Nenuostabu kažkaip, jei mes vieną dieną staiga paimame dešiniojo sparno laikraštį ir randame korespondenciją iš panemuniečių: „Pastaruoju laiku čia padidėjo savizudybės. Jau šiemet, rodos, čia trečia iš eilės. VII 14 d. nusinuodijo p-lė Olė Kundrotaitė, 23 m. amžiaus. Priežastys aiškinamos nelaiminga meilė. Tai trečia iš eilės savizudybė, ir vis nelaimingos meilės išdava. Panemuniečiam reiktų savo karštą temperamentą prilaikyt“.

Lino žiedelis“.

Ir beveik tuo laiku buvo įdėta kairiųjų darbininkų laikrašty korespondento žinutė:

„Panemuniečiam nebe pirma naujiena — nusižudymas. Neseniai vitrioliu nusinuodijo p-lė Olė Kundrotaitė, išbadavusi apie trejetą mėnesių ir negaudama darbo. Tai nebe pirmas faktas, kurį, žinoma, stengiasi užginčyt koks nors buržuazinis laikraštis, čiulbas apie visišką gerovę. Toki faktai kartosis ir bus amžinai visur, kol proletariatas, kaip miesto taip ir kaimo, nesusipras pagaliau ir nesusijungs bendrai kovai prieš skriaudėjus!“.

Antanas Venclova **APIE** **visokius daiktus**

Keista misterija, klaikūs niurnėjimai ir nachališkas vaikas

Apžlibus senatvė mistika
seniai nukratė kojas.
Žodžio aiškiaus kaip raidės i ir k
reikalauja ši diena ir reikalaus rytojus.

Be reikalo senių niurnėjimai klaikūs
apie apinasrius.
Užgimė drąsus, stiprus vaikas,
kuriam nebeužčiaupsite nasrų.

Per krūvas supuvusių tomų
apie mistiką,
apie garbę tėvų ir senelių
sviedžiame staugiantį literatūros diską
ir nachališkai reikalaujam sau kelio .

Mes užatakavom spaustuves,
atsistojom prie rinkyklų, prie linotipų
ir per mašinų visas skyles
į pasaulį išlipom.

Ponus rašytojus ir ramius piliečius
pagavo isterija.
Atėjo „barbarai“ niekieno nekviečiami
ir suvaidino „misteriją“.

O buvo taip gera: —

*Čiūčia liūlia, čiūčia liūlia,
saldžiai miegame sugulę,
turim šiltą vietą ir bobulę, —
netrukdykit mums!*

*Pragiedojom savo amžių
apie žvaigždes, šmėklas ir praamžių,
ilgai nelaimingą mūsų glamžem...*

*Manėm, niekas mūsų sapno
[nesudrums...*

Čiūčia liūlia...

Bet tiesiasi naujos špaltos, —
tiesios, kietos, realios,
kaip Berlyno asfaltas,
kaip geležinis kelias.

špaltos rikiuojasi į puslapius,
antraštė — pradalgys, —
aštri kaip piūklas, kaip dalgis.

Kožna mūs eilutė tebus ietis ,
eilėraštis — kulka, išprausta į šautuvą,
nuo kurios iš baimės neturi kur dėtis
joks šuva.

Tebus mūs poezija šalta kaip žemės polis,
bet tiksliai kaip geras chronometras,
o ne numolintas molis,
ne išgveręs patriotikos barometras.

Nėra reikalo graibytis po suodžius,
taisyti sugedusią muškietą
ir malti druožlių malinį.
Mes balsuojam už naują lietuvišką žodį —
atvirą,
griežtą,
ir kietą, —
žodį proletarinį!

**Kiaulėnas su „slaptą vėšnia“
kalbasi apie meilę ir Liudą Girą.
Galas tragiškas**

Kavinėje už stalo buteliuoto
Kiaulėnas laukė tris valandas gal.
Plaukai tvarkingai suobliuoti,
ausys — dviratis „Continental“.

Nors galva žiebk į tinką —
nuobodu ir tikėti nér į ką.
Galų gale įėjo „viešnia slaptinga“,
grakšti kaip rašoma mašinka
firmos „Erika“.

— Ach, kokia tamsta gerutė...
Myliu tamstą — tokią cacą... —
staiga jis ėmė žiaunas krutinti
ir išmetė pirmą abzacą.

— Malonu. Dėkui. Tamsta džentlmenas.
Įsimylėti galima. Juk nėra dyvų.
Tiesą sakant, aš tamstą jau myliu, ponas
[Kiaulėnas, —
pradėjo ji birbinti kursyvu.

— Žinai, aš taip skubėjau, mažyti,
ir tik po trijų valandų čia atvykau vos vos.

— Tiesa, užtrukote. — Matai, baigiau
[skaityti
August Forelio „Polovoj vopros“.

— Ir aš mėgstu literatūras skaityti, —
vos nepravirko Kiaulėnas.

— Koks jūsų mėgiamiausias rašytojas?
— Lordas Čemberlenas.

— Be to, palinkimą prie lyrikos turiu.
Nežinau, kas man yra.
Įsivaizduokit, nakčia maždaug pusiau
[keturių
staiga pradedu deklamuot Liudą Girą.

— Aš žmogus neurastenikas keistas.
Įsisenėję ligos man kaulus gelia.
Ir žinote, koks mano ligų geriausias
[vaistas?—
Eilėraštis „Dul dul, dūdele“.

Iš saksofono muzika iškišo kojas,
ėmė lankstyti strėnas
ir draskytis kaip levas už grotų.
Literatūros mėgėjas ponas Kiaulėnas
tarė, plačia švypla nusišypsojęs:
— Prašyčiau tamistą fokstroto.

Kiaulėnas mylėjo tą skanią mergilką,
ir... neiškentęs išgėrė ją,
kaip kartais geria šokoladą „Tilka“, —
su didžiausia fanaberija.

Apie šinkas, čebatus, gumelastiką ir aukštą poeziją

Literatūros rinkoj
romantiški ir mistiški akrobatai.
Parduodamos simboliškos šinkos,
parduodami tautiški čebatai.

Licituojamos senos akcijos,
žiruotos senų mistikos snobų.
Traukia šventas suplikacijas
milijonas Lietuvos bobų.

Medžioja šunis mistikai
ir antsnukius ant snukių mauna: —
užtempia ant snukio gumelastiką
ir tampo po Kauną.

Šimtas poetų žiaukčioja
apie nuseilintas saules, pavasario monus,
tartum pavyzdinga kriaučka
iš mašinos išmeta kelnes ir sijonus.

Ir deda „kūrybą“ į laikraščius,
deda į žurnalą brangų,
užpildo puslapius tuščius,
pelnosi pas Puidą ar Keliuotį dangų.

Nerasi jaunikaičio balto,
nekaltos panelės,
kuri neaprašytą tą gėlę, kur sega prie
[palto,
prie suknelės.

Ir tvarko Gira poezijos lentas,
ieškodamas talentų.
Koks nors brazdžionis jam jau talentas,
pripiovęs dangišku poezijos lentų.

Kai pažiūri iš trečio etažo
švietimo Ministerijos, —
iš tikro matai pasaulį gražų
ir visokias dieviškas misterijas.

Gyvename ne Amerikoj, ne Švedijoj.
Statistikos Biuras eilėraščių vertės dar
[neapskaitė.
Gal būt į lietuvišką enciklopediją
pakliūs ir Tulauskaitė.

Apie machorką, sopulius ir revoliuciją

Mano tėvas, rūkydamas machorką,
augino java, —
vištą, žąsį,
nuėjęs į Liubavą
mėgdavo išmušti butelio korką,
bet mirė ir iškeliavo į amžinastį.

Žemės dvylika hektarų,
kieme nutukęs šuva, —
žodžiu sakant, žmogus geras,
smulkus buržuas.

Į viską žvelgė pro praktikos prizmą,
konstruavo ratus ir bričkas.
Jumoru ir realizmu
jam prilygdavo ne bet kas.

Sūnus tėvo pamokymų neužmiršo:
„Neskriausk durno vabalo,
nemūčyk šuns!“,
nes sūnui dažnai tekdavo vokiško diržo
misinginiu gabalu
su parašu: „Gott mit uns“.

Yra žmonių, kurie, jei tik galėtų,
ir iš šlapio molio svajones sunktų,
o kožnoj savo meilės atminimų vietoj
pristeigtų šimtus svajonių nugriebimo
[punktų.

Yra poetų, kurie visuos širdies kišeniuos
nešioja riebę, kaip žąsį, meilės sopulį.
Tie sopuliai ten tunka ir penisi,
kaip Iyar Kreuger degtukų monopoly.

Aš suprantu tėvo išmintį sveiką
apie žmogų,
apie ūkį,
apie visokį naminį žvėrį, gyvulį,
bet sunku man suprasti
romantizmą susisukusį,
sentimentalizmą negyvėlį.

Tik vieną rimtą pastebėjimą
įnešu į tėvo ideologijos
katekizmą:
jame per daug atsispindėjo

smulkaus buržuazo psichologija,
o aš save aštriai nulaužiu į socializmą.

Ant tėvo testamentu
uždeda sūnus rezoliuciją:
„Tegyvuoją penkiuose kontinentuos
socialinė
ir kultūrinė
revoliucija!“

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laužiamas duris

Ne vienuolis, padvėšęs ant švento rašto,
bet kolektyvinis darbo armijos karys
išdrįs
išlaužtį ateitį duris
metaliniais muskulais gimnasto.

Mes su tais, kurie fabrikuos
suka cilinderius rundinus,
kurie visuos žemės kraštuos
gręžia tunelius, untergrundus,
sukonstruoja tiltus.

Darbininkas
šiandien dumblinas
kaip žemės luitas,
darbas apskaičiuotas ligi tūkstantųjų,
užkankintas,
užplaktas,
užguitas,
prišriubuotas prie rato krumplio,
prie cisternų žibalo ir dujų.

Darbininkas
sulinkęs
prie arklų, ravo,
prie cementinio grindinio,
prie staklių, traukinio, motoro, vindo,
prie plantacijų cukraus, kavos, kakao.

Bet ne vienuolis, padvėšęs ant švento rašto,
tik kolektyvinis darbo žmogus išdrįs
į ateitį išlaužti duris
metaliniais muskulais gimnasto.

Ritasi ratai, gieda traukiniai, traktoriai,
cypia, švokščia garas.
Tegyvuoją stipriausias pasaulio diktatorius
didysis proletaras!

KĄ JIE ATSAKĖ

„Trečio Fronto“ redakcija, norėdama žinoti žymesnių mūsų rašytojų, visuomenės veikėjų bei skaitytojų nuomonę apie savo žurnalą, buvo paruošusi anketą šiais klausimais:

1. Ar Tamsta skaitai „Trečių Frontą“?
2. Kas Tamstai įdomiau: ar „Trečio Fronto“ „utilitarinė“ literatūra, ar lietuvių neoromantiška estetiška literatūra ir kodėl?
3. Ką Tamsta manai apie „Trečio Fronto“ paimtą literatūrinę ir ideologinę kryptį?
4. Ar Tamsta pritari „Trečio Fronto“ pastangom kovoti su lietuvišku pseudoromantizmu ir pseudoidealizmu? Ar nemanai, kad ta kova turi būti paaštrinta?
5. Kokios reikšmės Tamsta duodi „Trečiam Frontui“ kultūrinį ir literatūrinį atžvilgiu?

Anketa davė visą eilę atsakymų. Aišku, jų visų ar bent ištiesai negalime paskelbti. Daugumas atsakytojų, ypačiai atsakytojai iš masės, karvoja tas pačias mintis, todėl kai kurių spausdiname tik charakteringesnes ir įdomesnes vietas. Redakcija atsakymus spausdina, koki jie buvo gauti, tik kur-ne-kur pataisydama kalbos klaidas. Jei kas ankietos atsakymais iš šalies norėtų pasinaudoti, redakcija mielai sutiktų paskolinti visą medžiagą.

Čia nespausdiname tų atsakymų, kuriuos redakcija gavo laiškais. Jie žymiai padidintų atsakymų iš masės skaičių.

„TREČIO FRONTO“ REDAKCIJA.

1. „Trečių Frontą“ skaitau su pamėgimu, ypač gyvuosius kritikos straipsnius ir „Pastabų“ skyrių.

2. Trečiafrontiškoji literatūra įdomesnė todėl, kad turi maištingo judrumo, drąsaus pasiryžimo pobūdį, taip pat kaip įdomesnis audringai sraunus upelis už stovincią, kivynais privisusią balą.

3. „Trečias Frontas“, išsirikiavęs žiaurios priešpaudos metais, ir draugų ir priešus nuste-bino savo kietu patvarumu ir griežta kova. Jo ideologinė kryptis artima širdžiai tos mūsų krašto gyventojų daugumos, kuriai nuo amžių buvo kalama: „dirbk ir melskis“. Manau, kad „Tr. Fr.“ paleistas šūkis: „gyvenk, dirbk ir kovok“ padarys revoliuciją buvusių vergų krūtinėse ir kad jis po sava aktyvizmo vėliava sutrauks skaitlingą kadra bernų-kovotojų, ir jie jaunom savo rankom iškels raudonai tviskantį žibintą, nuo kurio visiem bus šviesu (o kai kam net ir karšta).

4. Manau, kad kova su kitom literatūros srovėm turėtų būti tik kaip priemonė savam tikslui siekti. Žiūrėti į tai kaip į sportą laisvu nuo kūrybos darbo laiku.

5. Pritariu Radžvilui, kai jis sako („Tr. Fr.“ 2 nr., 22 psl.) dėl „sintezio padarymo“, vengti dirbtinumo, stengtis būti suprantamiem plačiom darbininkų masėm. Stiprinti užfrontį: didinti savo įtaką vis platesnėse miniose, stiprinti ryšius su skaitytojais. Svarbiausia — pačiu sunkioju momentu nenuleisti rankų, nes „sunkūs momentas“ visada būva laimėjimo išvakarėse.

Pr. Stiklius (spaustuvės darbininkas).

1. Kiekvieną „Trečio Fronto“ Nr. skaitau su dideliu malonumu. Pageidauju dažnesnio „Trečio Fronto“ pasirodymo.

2. Utilitarinė literatūra man žymiai įdomesnė už neoromantišką, nes šie „sapnai nemiegant“, mano nuomone, tiek yra verti, kiek yra vertas darbas, kuris jokios naudos neatneša nei visuomenei, nei atskiram asmeniui.

3. Tiek literatūrinė, tiek ideologinė „Trečio Fronto“ kryptis labai gera.

4. Kovai prieš pseudoromantizmą bei prieš pseudoidealizmą pilnai pritariu. Tolimesnis laipsniškas kovos paaštrinimas reikalingas.

A. Karys (moksleivis).

2. Tiktai utilitarinė, nes šių dienų vad. estetiškoji (miesčioniškoji) literatūra taip nublukusi ir skysta, kad pilnai galima sakyti — galutinio bankroto stadijoje. Nes ir iš tikrųjų jos egzistavimo laikotarpis atgyventas. Kad ir yra kam ji išganymas, tai tik ne proletariatu.

4. Ne tik pritariu, bet ir pageidauju, kad ta kova būtų griežtesnė ir atkaklesnė.

5. Reikšmę pripažįstu tą, kurią jis jau turi, nes šiuo laikotarpiu literatūros srityje nieko geresnio už „Tr. Fr.“ Lietuvos proletariatas neturi.

L. Noreika (darbininkas).

3. Aš „Trečio Fronto“ ideologijai visiškai pritariu. Jis šiandieną man suprantamiausias.

4. Aš pritariu kovai su supuvusiu pseudoromantizmu ir už honorarą nupirktu pseudoidealizmu, nepasitenkinu, bet prašau, kad ta kova būtų vedama visu griežtumu!

Juoz. Gaigalas.

3. Aš manau, kad „Trečias Frontas“ paėmė reikiamą kryptį taip literatūrinį, taip ideologišką atžvilgiais, nes toji dirva, draugų ariama, labai ir labai užžėlusi dirvonais.

4. Aš pilnai pritariu „Trečio Fronto“ pastangom kovoti su lietuvišku pseudoromantizmu ir pseudoidealizmu. Manau ir norėčiau, kaip ir daugelis mano pažįstamų (iš pašnekėsio), kad ta kova turi būti paaštrinta, ir linkiu, kad lietuviškas pseudoromantizmas ir pseudoidealizmas būtų parbloktas literatūrinio „kultūrkampfo“ arenoje „knokautu“.

B. Lasinskas.

3. Kovoiant su reakcija reikia būti kietesniam už plieną. „T. F.“ pagrindas: visuomeniškumas, proletariškumas, progresyvumas. O visa tai didina jo kuriamos literatūros reikšmę.

Alpas Kukanka.

1. Seku kiekvieną šio pažangiosios literatūros žurnalo numerį ir labai būčiau patenkintas, kad „Trečias Frontas“ ateity savo skaitytojam pasirodytų žymiai dažniau, negu iki šiol.

2. „Trečio Fronto“ rašytojai, vaizduodami šių dienų gyvenimą, dažnai rodo skaitytojui, kaip toli čia prasilenkta su neginčijamai priklausančiom kiekvienam žmogui teisėm: mažumai jos užtikrintos ir papildytos privilegijom, o produkuojančiai daugumai jos suvaržytos arba visai atimtos. Ši literatūra parodo skaitytojui ir tai, kaip kovoja, kaip turi kovoti nuskriaustieji už

savo teisių atgavimą, už jų garantavimą kiekvienam žmogui. Tuo tarpu reakcinės literatūros atstovai stengiasi aukščiau iškelti senų gyvenimo formų išlaikymo gaires ar išsklaidyti privilegiuotų nuobodulį.

3. Pageidauju, kad „Trečias Frontas“ būtų lengvai suprantamas kuo didžiausiam skaitytojų skaičiui.

4. Aišku, kad tiesiant kelią į naują, nuostabų gyvenimą, visos reakcijos pozicijos turi būti sumuštos. Ir energingas, taktiškas „Trečio Fronto“ žodis visuomet mane, kaip ir kiekvieną mąstantį berną, džiugina ir drąsina.

J. Soprogonas.

Neskaitau.

J. Lapėnas.

Neturiu laiko atidžiai sekti Liet. Periodinė Spauda. Ir su „Trečiuoju Frontu“ mano pažintis labai paviršutinis. Todėl ir susilaikau nuo atsakymo į Ankietos klausimus.

Prof. V. Čepinskis.

2. Esmu neoromantiškosios literatūros šalininkas, kuri šiandien Lietuvai yra *naudingesnė*.

3. Į „Trečio Fronto“ paimtą literatūrinę ir ideologinę kryptį žiūriu kaip į *pipirus*, kurie valgiui taip pat esti reikalingi.

4. Pseudoidealizmu nepravardžiuokite. Juk ir pačiam „Trečiam Frontui“ galima būtų prikergti epiteta „pseudo“, būtent: „pseudobernai“. Jūsų kova ir taip aštri, net iki koliojimosi (Raila su Herbačiauskiu).

5. Gyvuokite sveiki įvairumo dėliai. Bernas dar ne vadas. Jūs afišuojatės bernais, taigi nepretenduokite būti literatūros vadais. Esate literatūrinės šeimos jaunieji nariai. Jūs patys bręsite, bręs ir jūsų darbai į pagerėjimą.

M. Grigonis.

Į Jūsų klausimą spėju atsakyti tikrai trumpai. Šitaip.

Paimti kokią nors kryptį rašytojo kūrime atrodo man dirbtiniu dalyku. Taip neauga meno kūriniai.

Toliau man rodos, kad nėra meno uždavinys kovoti su koku nors priešu, vis tiek, ar jį vadintume pseudoromantiškumu ar kitaip.

Tikrasis poetas kurdamas reiškia savo esmės gyvumą, nesirūpindamas krypties, nesirūpindamas priešais.

V y d ū n a s.

1. Esu skaitęs ir supratimą apie jį turiu.

2. Jei Tamstos turite galvoj tikrąjį meną, tai galiu drąsiai pasakyti, kad utilitarinio meno nėra buvę ir niekada nebuvo. Tik aš labai abejoju, ar mūsų neoromantiškai estetikos atžvilgiu Tamstas viršija.

3. Tamstų literatūrinė kryptis *tikrai klaidinga*. Tamstos kartojat klaidą, kurią yra padaręs Zola, palikęs tik tiek poezijos, kiek jis nesilaikė savo teorijos. Tas pat yra ir bus ir su Tamstoms.

4. Jei kalbėti apie kovą mene, tai ji labai artima gimdančiai motinai: ne su sroviniiais priešais čia kovojama, bet su sopoliais, kartais net su mirties pavojumi. Tikrasis menas srovių nežino: jis visada kartu klasiškas, romantiškas ir realus. Dalinimas į sroves tai mokykliniškas, pedagogiškas metodas.

5. Tiek „Trečias Frontas“, tiek mūsų neoromantinė literatūra, nebūdami dar tikruoju menu, jie skina ir rengia kelią į tikrąjį meną.

J. Dobilas.

1. Skaitau visa lietuviškai spausdinta ir renku kompleksus — jie vertenybės.

2. Ieškau talentų ir erudicijos: tai man įdomiau, kas daugiau šių žymių turi.

3. „Tr. Fr.“ ideologija man vis tiek pat. Ji skiriama jau esamiems proletarams; manęs ir kitų buržujų „Tr. Fr.“ nesuproletarins. Taip ir „literatūrinė kryptis“ man ne kryptis, tik tendencija Radžvilo rašto prasmėje: rašoma sau ir saviškiams — saviškai ir dėl to savotiškai. Sekti ja būtų kvaila, nes nenatūralu. Buržuazinė literatūra eis sava kryptim.

4. Kovoti su „pseudais“ — bet kieno uždavinys, ne to vieno „Tr. Fr.“. O kovoti su tikromis gyvenimo srovėmis — tuščios pastangos; ką gyvenimas duoda ar ko pareikalauja, tam kartui dirbtinai nenugalima; tai savaime pasikeičia, bet ne iš kabinetų.

5. Jokios išimtinės reikšmės „Tr. Fr.“ nepripažįstu. Juo džiaugiuos lygiai tiek, kiek ir kitu geru, ne banališku žurnalu; vienas duoda kai ko neniekintino, kitas duoda; suma — lietuvių šių dienų literatūra. Krizių nėra: literatūra — ne bekonai; ji — gyvenimas. O gyvenime ar yra krizių? Patvinimai ir atoslūgiai gyvenime ne kriziai, kaip ir jūroje.

V a i ž g a n t a s.

1. „Trečią Frontą“ skaitau dėl to, kad iš jo šviežias vėjas dvelkia.

2. Vienodai įdomu „T. F.“ „utilitarinė“ literatūra ir „beletristika“, jos viena kitą papildo, bet pirmąją — „utilitarinę“ randu silpnesne: joje labai dažnai kyšėte kyši stoka rimtesnio, gilesnio ir platesnio išsilavinimo, todėl ją skaitydamas randu daug spragų, pro kurias įlindus autorius galima visai sumušti. Gerai jei Tamstų oponentai dar mažiau kompetentingi meno filosofijos ir sociologijos dalykuose, tad galite su jais kovoti ginklais, kartais ir visai silpnais.

3. „T. F.“ literatūrinė kryptis, man rodos, sveika ir gera. Kai dėl ideologinės krypties, nors ji yra šių laikų ir gera, bet atrodo lyg labai vergiškai kopijuojama iš SSSR., reikėtų ją modifikuoti, pritaikant Lietuvos sąlygoms.

4. Su visa, kas yra „pseudo“, reikia kovoti, tad ir „T. F.“ kova su liet. pseudoromantizmu ir pseudoidealizmu sveikintina. Šioj kovoj ginklus galima dar pagalašti. Bet būtinai reikia atskirti „pseudo“ nuo tikra. To „T. F.“ nedaro. „T. F.“ autoriai kovodami su pseudoromantizmu ir pseudoidealizmu dažnai neigia ir tikriausią idealizmą su romantizmu, visai užmiršdami ar nežinodami, kad atmetus romantizmą ir idealizmą, kaip dinaminę ir revoliucinę pasaulėžvalgą, menas visai neberekalingas. Bendrai, tuomet žmogui belieka tik į savo lovį išikniaubti ir kneboti, aukštyn akių nekeliant. Kad „T. F.“ neskiria pseudo nuo tikro romantizmo ir idealizmo, gerai įrodo Nr. 4 P. Cvirkos autoritetinga nuomonė apie Čiurlionies „pūvančią ir nesveiką“ dvasią. Kad tiek nusivokiantiems meno dalykuose, kiek P. Cvirka nusivokia, Čiurlionis yra svetimas, nėra abejonės. Bet ar bus Čiurlionies dvasios supuvimo ir nesveikatos žymė, kad recenzento obskurantizmo žievės pramušti negali — tai dar didelis klausukas. Man rodos, visai ne Čiurlionies uždavinys Cvirkos ir jam panašių specų obskurantizmo nekaltbę laužyti.

5. Beletristinė dalis, be abejo, darys teigiamos įtakos mūsų literatūrai, apvalys ją nuo sentimentalios seilėjimosi. O kokią kultūrinę reikšmę „T. F.“ turės, dabar sunku būtų spręsti. Tas pareis nuo to, ar redakcija leis savo bendradar-

biamis nekontroliuojamai drabstyti savo megalomanijos skreplius, ar ne. Kovoje drausmė reikalingesnė negu kur kitur.

Ign. Šlapelis.

4. Reikėtų kovoti su *Lietuvos bendru apsnūdumu, pilietiniu nesubrendimu ir paskutiniu laiku vis augančia biuro ir aristokratomanija.*

5. „Trečias Frontas“ yra gyvenimo iššauktas ir, žinoma, turės suvaidinti jam skirtą svarbią rolę, tikrai gaila, kad mažai prieinamas eiliniam skaitytojui. Perdaug, sakyčiau, inteligentiškas būdas rašymo. Reikėtų populiariau tas pačias mintis ir idėjas skleisti.

A. Petrauskienė - Žalinkevičaitė.

3. „Tr. Fronto“ ideologinė kryptis — perdaug apnuoginta, o per tatau, mano manymu, ji nesiharmonizuoja ir su literatūrine kryptimi.

4. Paaštrinta kova būtų panaši į Donkichoto kovą su vėjo malūnais.

5. Jei „Tr. Frontas“ neturėtų reikšmės, tai apie jį nekalbėtų: jo nei peiktų, nei girtų. Kas įdomaujasi literatūra, šiandien pro „Tr. Frontą“ tylomis nepraeina.

A. Žukauskas - Vienuolis.

2. Kaip visuomenininkui — man tai lygiai įdomu. Įvairios literatūros srovės vykdo įvairias socialines funkcijas visuomenėje. Jų kilimas, plėtimasis ir nykimas — tai nėra atsitiktiniai, kaip „deus ex machina“, faktai. Tad įdomi kiekviena srovė, bet kiekvienoje srovėje ne kiekvienas atskiras rašinys yra lygiai įdomus.

3. „Trečiojo Fronto“ kryptį aš sveikinu. Ji yra gyva, giliai humaniška ir sociališkai jautri. Ji veikia prieš nacionalizmo siaurąjį kraštutinumą, įleisdama į mūsų šalies atmosferą plačią žmogijos problemų orą, be to, prieš individualistinę demokratijos šablono ji kelia „ociokratijos“ idėją, kuri atitinka moderninę korporacinės visuomenės koncepciją socialiniuose moksluose.

4. Pritariu. Kai dėl jos paaštrinimo — tai kovos griežtumas yra gražus, kol vengiama chazmizo ginklų ir priemonių pasirinkime.

5. Kai dėl kultūrinės reikšmės, tai iš dalies 3 punkte pasisakiau. Mano nusimanymu — šiuo laiku Lietuvoje tikrai literatūra ir iš viso menas (pav., teatras) pajėgia veikti idėjų judėjimą. Tad literatūrinių kovų įtaka yra didelė ir turi sveikos auklėjamos reikšmės. Šiuo atžvilgiu menas pralenkia mokslą, kurio priemonės yra mūsų sąlygose netobulos, nes neskaitytina suaugusios inteligentijos karta mokslo rašinių neskaityto. Tad pas mus literatūra turi ir mokslą iš dalies pavaduoti, pasisavindama kai kurias jo visuomenines funkcijas, o todėl pageidaujama, kad literatai-menininkai palaikytų kontaktą su socialiniais mokslais.

Mykolas Rōmeris (profesorius).

2. „Genys margas — sviestas dar margesnis“. Tamstų antrą klausimą neigiu. Man įdomus kiekvienas meno kūrinys, jeigu jis mano meno jausmui atitinka; šiai savo nuotakai paramą randu ir I. Joffės „Kultūra ir stilius“ (lap. 60, 339 ir kit.).

3. Teigiamai manau dėl to, kad tiriami ir piešiami reiškiniai, kurie mažai buvo liečiami mūsų literatūroje ir kurie yra didelės socialinės reikšmės.

4. Kovai pritariu, ir kritikos daly ji gali būti ir aštresnė.

P. Leonas (profesorius).

4. Be pastangų nėra žygio, o kova visuomet turi būti aštri, kitaip ji neturi prasmės.

5. Gerai, kad susibūrė krūvon žmonės, kurie pirmon vieton stato darbą, kurie tiki kits kitam ir kurie randa bendrą tikslą. Reikšmė išaugs iš žygių, iš tolimesnių pastangų.

Stasys Pilka (V. Dramos artistas).

Atsakymas į atsakymus

Ko buvo klausiama

Yra atsakymų, į kuriuos reikia atsakyti.

Ko norėjo „Trečio Fronto“ redakcija, ruošdama savo ankieta ir kuo vadovavosi pateikdama joje tokius, o ne kitokius klausimus? Be abejo, būtų labai naivu manyti, jog svarbiausią vaidmenį čia vaidino smalsumas sužinoti, ką kas mano. Šiandien visas pastangas — visvien kurioj srity ir kokia forma jos besireikštų — reikia kreipti į galutinį ir svarbiausią tikslą. Ir šiandien reikia klausti taip, kad atsakytojas būtinai būtų priverstas pasisakyti, kokioj plotmėj jis stovi to galutinio ir svarbiausio tikslo atžvilgiu ir koki jo santykiai „šiuo reikalu“: ar jis prieš, ar už ir kaip jis supranta tą tikslą.

Negalima guldyti galvos, kad „Tr. Fronto“ ankietos redakcija visu šimtu procentų būtų atitikusi šitokią poziciją, bet kad ji buvo nukreipta

šia, o ne kita linkme — tatau turi būti visiem aišku taip, kaip tai yra aišku mum.

Ir užtat „Tr. Fronto“ redakcija, ruošdama savo ankieta, norėjo sužinoti daug daugiau, negu tik nuomonę apie savo žurnalą. Ji norėjo sužinoti, kaip žiūri mūsų skaitytojas ir mūsų įvairaus rango išmokybės į tą lietuvių literatūros būklę, kuri yra šiandien susidariusi ir kuri turi krizio vardą, ir koki keliai, kokios linkmės turi būti parinktos vaduojantis iš to krizio. Taigi reikalas daug platesnis, negu iš pirmo pažvelgimo gali atrodyti.

O jei ankietoj vis dėlto tekalbama tik apie vieną „Tr. Frontą“, tai todėl, jog redakcija nepanorėjo dangstyti kuklumu. Ji išdriso būti atvira. O tas atvirumas reiškia: jūsų pažiūra į „Tr. Frontą“ tuo pačiu yra pažiūra į svarbiausius ir opiausius dabartinės mūsų literatūros klausimus, aplamai ir progresyviškos literatūros ypač. Atsakydami, kaip jūs žiūrite į „Tr. Frontą“, į jo ideologinę ir literatūrinę kryptį, į jo pastangas

ir užsimojimus, į jo tikslus ir reikšmę, jūs tuo pačiu atsakote ir į tai, kaip žiūrite į dabartinės mūsų literatūros kelius bei kryptis. Ir kam jūs pritariate: buržuaziniam, reakciniam estetizmui, neoromantizmui bei kitokiam mūsų literatūros pseudizmui ar blaiviam realizmui, revoliuciškai patetikai ir — apskritai — aktینگam gyvenimo bei literatūros progresui. Su kuo jūs: su pažanga ar su reakcija? — Štai, pagrindinis klausimas, kurį savo ankietaj pastatė „Tr. Frontas“, nors jis ten ir teklauė vien apie save. Ir jis turėjo teisės taip pasielgti.

Tegu tai ir pasirodys daug kam akiplėšiškai nekuklu, bet vis dėlto reikia atvirai ir balsu pasakyti: galima visaip žiūrėti į „Tr. Frontą“, galima jį kritikuoti ir su juo visiškai nesutikti, bet negalima nuneigti to fakto, kad jis vis dėlto yra šiuo metu ne tik progresyviškoj, bet ir aplamai lietuvių literatūroj vienintelė pastanga ieškoti naujų kelių.

Ir užtat tie, kurie griežtai pasisako prieš „Tr. Frontą“, yra arba sąmoningi reakcionieriai, palaiką dabartinę skurdžiąją mūsų gyvenimo ir literatūros padėtį, arba žmonės, kurie taip pat sakosi bandą eiti pažangos linkme, tiktai kitokiu keliu, negu „Tr. Frontas“. Iš pirmųjų mes galim reikalauti tiktai atvirumo ir vesti nenuilstamai atkaklią kovą su jais. Iš antrųjų mes turim išgirsti aiškų formulavimą tų pagrindų, kuriais jie pagrindžia savąjį kelią ir kodėl jie nesutinka su „Tr. Fronto“ linija bei darbo metodais. Neigti „Tr. Frontą“ aplamai ir nenurodyti jo vietos lietuvių literatūrai, teisingiau — tos literatūros avangardui — lietuvių pažangiosios visuomenės literatūrai jokių naujų kelių — reiškia arba atvirai pasisakyti už literatūrišką sustingimą, už literatūrinę dabartį, už reakciją, arba — sirgti skambių frazių ir minkštąprotės polemikos manija.

Kaipgi atsakė į šį klausimą tie, kurie buvo klausiami?

Kas atsakė. Vertinimo mastas

Kaip jie atsakė, skaitytojas jau žino. Kaip mes žiūrim į tuos atsakymus — pasisakysim kiek vėliau. O dabar pirmiausia reikia primygtinai pabrėžti tai, kad visi atsakytėjai svarbiausiu atžvilgiu gali būti padalyti į dvi grupes. Pirmojoj — eilinis, paprastas skaitytojas, masės žmogus. Antrojoj — mūsų šalies „elitas“, visokio rango ir visokių rūšių įžymybės.

Ir iš anksto reikia pasakyti, kad mūsų mastas, priimant tų abiejų grupių atsakymus, toli gražu ne vienodas. Vienaip mes žiūrim į masės žmogaus atsakymą, kitaip į „elito“.

Masės žmogaus atsakymas mum svarbus kaip keliarodys, kaip gairė. Mes iš jo galim mokyti.

Jis mum gali parodyti, ko šiandien reikalauja mūsų skaitytojas iš literatūros. Masės žmogaus atsakymas mum gali nurodyti mūsų literatūrišką klaidą, jis gali duoti mum impulso ieškoti naujų kelių. Tokia pažiūra yra visai logiška. Nes mes orientuojamės į žmogų iš masės — miesto ir kaimo proletarą.

Visiškai kitaip mes žiūrim į „elito“ atsakymus. Mum nėra ko iš jų mokyti, mes galim tik stebėti tą „atvirumą“, su kuriuo kai kurie jų reiškia reakciško pobūdžio sprendimus. Ir tie atsakymai mum svarbūs ir įdomūs tiek, kiek juose išreikšta visuomeniškoji ir literatūriška atsakytėjų fizionomija. Ir ankieta jiems buvo pasiūsta tik norint priversti juos atskleisti savo „kortas“. Toks „demaskavimas“ yra reikalingas tiek visai skaitančiai visuomenei, tiek mum patiem. Visuomenei, — kad ji iš to gali maždaug spręsti, kieno linkmė teisingesnė, o mum, — jog mes turim progos aiškiau sužinoti savo ideologinių ir literatūrinių priešų arba simpatikų pozicijas. Tatai tam tikrais atvejais itin pravartu.

Atsakymai iš masės

Žinoma, mes nesam tiek naivūs, jog manytume, kad lietuvių skaitančioje visuomenėje nėra griežtai mum priešingų žmonių. Mes tai žinom labai gerai. Bet toki žmonės yra toje visuomenės dalyje, su kuria mes neturime jokių santykių, išskyrus nebent tik kovos santykius.

Kitoki mūsų santykiai su atsakytėju iš masės. Tas atsakytėjas įvairus: čia ir miesto ir kaimo proletaras, ir spaustuvės darbininkas, ir amatininkas, ir mokytojas, ir moksleivis. Bet nežiūrint to įvairumo, atsakymų bendras fonas perdėm vienodas — visi pasisako už „Tr. Frontą“.

Be abejo, mum tai malonu. Bet mes džiaugiamės ne dėl tų pagyrimų ir komplimentų, kurių mum nepasigailėjo atsakytėjas. Mus pirmiausia džiugina faktas, jog mes turim kontaktą su darbo masėm, jog mes esam suprantami, jog mūsų neskiria visokios kabinetų sienos nuo gyvo ir nuolat priekin besiveržiančio gyvenimo. Mus džiugina tatai, kad mūsų žodis randa klausytojų, jog jis nėra šauksmas klaikioj dykumoj. Ir mum nėra nieko malonesnio, kaip sužinoti, jog tai, ką mes sakom balsu, jog lygiai tą patį galvoja ir jaučia, jog lygiai to paties nori ir Lietuvos darbo žmogus, vieno atsakytėjo vykusiū pasakymu — „tojį mūsų krašto gyventojų dauguma, kuriai nuo amžių buvo kalbama: „dirbk ir melskis“. Jausti kontaktą su plačiąja mase, — štai kas mum maloniausia.

Tačiau tiem mum taip brangiems atsakytėjams iš masės mes norėtume padaryti draugišką priekaištą. Priekaištą dėl to, kad jie mus savo atsakymuose pernelyg ir be atodairos gyrė. Pagyrimai ir entuziazmas — gerai, bet dar geriau kritiškas.

įvertinimas. Ir todėl mes dar labiau džiaugtumės, jeigu tuose jų atsakymuose būtume radę daugiau mūsų klaidų nurodymų, daugiau pageidavimų, daugiau aštrios draugiškos kritikos. Nes mes gerai žinom, kad verždamies naujais keliais, griaudami mūsų buržuazinės literatūros ideologines ir meniškąsias tradicijas, mes ne kartą skaudžiai suklystame. Ir masės žmogaus draugiška, atvira kritika mum daug reikalingesnė, negu entuziastiškas pagyrimas.

Įdomus palyginimas ir dar įdomesnės išvados

Labai įdomu palyginti to „niekuo nežymaus“, „negarsaus“, „eilinio“ žmogaus atsakymus su atsakymais įvairių mūsų „įžybių“.

Pagrindinis skirtumas čia yra gal ne tik tas, kad pirmasis mus priima su didžiausiu pritarimu, o antrasis — t. y. tos įvairios „įžybių“ — pasitenkina tik arba lipšniu, bet tokiu šaltu ir visokių patarimus bei pamokymus teikiančiu palankumu, arba tiesiog griežtai neigia mūsų užsimojimus. Pagrindinis skirtumas ir įdomumas yra ne čia, o kur kitur. Jis yra tame fakte, kaip kas žiūri į dabartinę mūsų literatūros būklę ir jos linkmes.

Galima drąsiai tvirtinti, kad to paprasto žmogaus iš masės pažiūra į mūsų literatūros plėtotę ir jos uždavinius yra daug teisingesnė, negu tų įžybių, kurios gal ir pražilo benagrindamos storas literatūros istorijas ar besapaliodamos apie grynąjį meną bei visokius imanentiškus jo plėtotės dėsnius.

Žmogus, kuris visu sunkumu jaučia ant savo pečių dabarties slegiančią naštą ir kuris siekia geresnės, šviesesnės ateities, pasirodo, žiūri į literatūrą ne kaip į žaislą, malonų popietinį pasismaginimą, bet kaip į galingą didžios socialinės kovos priemonę. Ir todėl jis reikalauja iš literatūros ne saldžių sapaliojimų, o realaus ir tvirto žodžio, organizuojančio jo sąmonę progreso link ir padedančio jam aiškiau matyti kelią ateitin. Ir tas žmogus, statęs tokius reikalavimus literatūrai, nė abejote neabejoja, kad šiandien lietuvių literatūra, kaip — apskritai — viso pasaulio buržuazinė literatūra — gyvena sunkų krizio, mirimo metą. Ir tatai jis atvirai pareiškia savo atsakymuose į ankietą, visiškai neklausydamas Vaižganto įtikinėjimų, jog: „Krizių nėra; literatūra — ne bekonai; ji — gyvenimas. O gyvenime ar yra krizių? Patvinimai ir atoslūgiai gyvenime ne kriziai, kaip ir jūroje“.

Ak, mes suprantam Vaižgantą. Jis — natūra poetiška, jautri ir — tur būt — jokiū būdu negali sugyventi su terminais, kurie primena „ekonomiką“ ar „buhalteriją“. Ir jis ieško išganymo jūroje, jos poetiškoje platybėje. Bet išganymo nėra,

nes kągi atsakys mum Vaižgantas, jeigu mes jo paklausim: kas šiandien lietuvių buržuazinėje literatūroje: potvynis ar atoslūgis?

Ir kai paprastas, „nežymus“ masės žmogus visu griežtumu atmeta tą bekraujį estetizmą, tuos visus „sapnus nemiegant“, o pasisako už „utilitarinę“ literatūrą, tai tame mes matom ne tiek „Tr. Fronto“ paimtosios linkmės laimėjimą, kiek faktą, rodantį, kad ir pas mus jau pradeda formotis tie visuomenės sluoksniai, kurie iškelia ne tik naują estetiką, bet ir naujus reikalavimus tiek literatūrai, tiek apskritai menui.

O iš to seka dar viena įdomi aplinkybė.

Literatūros reiškinio reikšmė bei vertė, be abejo, yra ne jo įdomume. Koks nors bulvarinis romanas kartais labai įdomus, bet jo vertė lygi nuliui. Ir užtat ta prasme „Tr. Fronto“ ankietos antrame punkte — mažų mažiausia — padarytas didokas netikslumas. Tačiau yra klaidų, kurios duoda labai įdomių ir vertingų rezultatų.

Kai masės žmogus atsako, kodėl jam įdomesnė „Tr. Fronto“ „utilitarinė“ literatūra, negu estetiškoji literatūra, tai jis tą įdomumą paaškina jos svarbumu, naudingumu, jos reikšme. Jis neklaustas atsako į tai, ko reikėjo jį klausti. Ir iš jo atsakymų išeina, kad jis visiškai sąmoningai visą lietuvių literatūrą dalija į griežtai priešingas linkmes — į reakcinę ir į progresyviškąją. Tokiu būdu jis žiūri į literatūrą klasiniu žvilgsniu, jis ją vertina ir grupuoja klasinių prieštaravimų ir klasinės kovos mastu. Terminai — buržuazinė literatūra ir proletarinė literatūra — jam nekelia jokių abejojimų.

Bet įvairios įžybių galvoja kitaip. Jom įdomu viskas, kas „talentingai“ kuriama. Jos ieško erudicijos ir talentų, ieško vertybių. Ir jos literatūros reiškinį vertina ne jo klasiniu charakteriu, ne jo visuomeniškąja reikšme, o tuo, kaip jis atatinka jų meno jausmą, t. y. — tikriausiai — tą jausmą, kuris atsiranda žmoguje po sočių pietų.

Nebūtų verta to nė kalbėti, jei už šitokios pažiūros nesislėptų ta įdomi aplinkybė, jog mūsų įžybių, matyt, į lietuvių literatūrą vis dar tebežiūri kaip į kažką ištiso ir vieningo. Jos, matyt, vis dar tebemano, kad toks „Tr. Frontas“ ar kuris kitas mūsų progresyviškosios literatūros reiškinys tėra tik tam tikras variantas, tam tikras antspalvis vienoje bendroje plotmėje — buržuazinėje lietuvių literatūroje. Jų išmintingos galvos, matyt, vis dar negali suprasti to paprasto ir aiškaus fakto, jog *klasinej visuomenėje gali būti tik klasinis menas*. Ir jei Lietuvoj šalia buržuazijos yra ir proletariatas, tai todėl šalia buržuazinės literatūros negali nebūti proletarinės literatūros.

Bet įžybių, matyt, tam ir yra įžybių, kad nesuprastų tos paprasčiausios tiesos, kurią aiškiai supranta eilinis masės žmogus.

Skaitykit ir platinkit „Trečią Frontą“

Tie, kurie „neskaito“

Visų įžymiųjų atsakymus galima suskirstyti į keturias grupes: 1 — tie, kurie mus neigia, 2 — tie, kurie mum simpatizuoja, 3 — tie, kurie mūsų atžvilgiu indiferentiški ir 4 — tie, kurie klausiami nieko neatsako.

Kai „Tr. Frontas“ redakcija klausė: „Ar tams-ta skaitai „Tr. Frontą?“, — ji norėjo sužinoti, kiek klausiamasis domisi svarbiausiais mūsų literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo reiškiniais. Tas klausimas buvo kabliukas indiferentams sugauti.

Bet indiferentai — žmonės nerangūs. Ir todėl iš jų tarpo atsakė tik vienas. Tačiau užtenka ir to.

Sako, kažkuriam ten Amerikos Jungt. Valst. prezidentui gazietos mokėjo po dolerį už žodį. „Tr. Frontas“ honorarų ne tik tokių didelių, bet ir jokių niekam nemoka. Tačiau jis mielai sutiktų padaryti išimtį ir vienam atsakytojui sumokėti lygiai dolerį už žodį, nes jo atsakymas iš tikrųjų to vertas. Ir tas atakymas yra vienas žodis — „Neskaitau“. Taip atsakė į anketą p. J. Lapėnas, žmogus šių dienų Lietuvoj žymus ir didelis

Ir jei tvirtinama, kad senis Sokratas savo trumpu pasakymu „Pažink save“ geriausiai išreiškęs senosios Graikijos dvasią, tai nė abejoti netenka, jog p. J. Lapėnas savo dar trumpesniu „Neskaitau“ bus puikiai išreiškęs šių dienų dvasią.

Vieningų priešų margas frontas

Kai p. M. Grigonis pasisako už neoromantiškąją literatūrą, kuri, jo nuomone, Lietuvai šiaudien yra naudingesnė, mes esam priversti tokios gilios išminties akivaizdoj tyliai susičiaupti ir pasitenkinti tik vienu kukliu klausimu: kokiai Lietuvai naudingesnė toji literatūra — buržuazinei ar proletarinei? Bet kadangi p. M. Grigonis nebuvo toks malonus atsakyti į šį klausimą, tai mes ir be jo atsakymo esam visai pasiruošę sutikti, kad buržuazinei Lietuvai neoromantiškoji literatūra yra daug naudingesnė negu „Tr. Frontas“ „utilitarinė“ literatūra. Tatai aišku kaip diena, nes „Tr. Frontas“ juk ir leidžiamas visiškai ne tam, kad būtų naudingas buržuazinei Lietuvai. Jei M. Grigonis būtų tai supratęs,

jis nebūtų su kulinaro šypsena veide manęs, jog: „Tr. Frontas“ — pipirai, kurie tinka buržuazinės mūsų literatūros šleikštumui paskaninti.

Su gerb. Dobilu ar Vydūnu mes galėtumėm daug daugiau ginčytis, bet, be abejo, tatau duotų labai maža naudos tiek jiems, tiek mum.

Dėl meno utilitarizmo mes esam kiek kitokios nuomonės, negu p. Dobilas, ir pirmąja proga pasistengsim atskirai ją išdėstyti taip, kaip išdėstėm savo pažiūrą į tendencijos klausimą literatūroje. Šioj vietoj mes norėtume apsiriboti tik ke- liom pastabom.

Kai g. Dobilas autoritetingai pareiškia, kad „Tr. Frontas“ paimta kryptis „tikrai klaidinga“, tai dėkodami jam už atvirumą ir visiškai nesiruošdami dėl to ginčytis, mes galim paklausti tik vieno: kokiais kriterijais vadovaujantis padarytas tas sprendimas? Tur būt, absoliutiško grožio ir absoliutiškos tiesos. Jeigu taip, tai mums nėra ko nuliūsti: vadinasi, „Tr. Frontas“ kryptis teisinga, nes mes per daug gerai pažįstame tuos visokius „absoliutiškus dėsnius“, kurie taip ištikimai tarnauja reakciškai buržuazijai ir kurių vienintelis uždavinys — pulti bet kokią progresiškumą.

Palikdami šventoj istorijos ramybėj Emil Zola, kurio literatūriniam metodui mes taip pat tolimi, kaip ir pats g. Dobilas, staptelėsime tik ties viena „Blūdo“ autoriaus mintimi. Jis sako, jog „kova mene labai artima gimdančiai motinai“ ir jog „ne su sroviniiais priešais čia kovojama, bet su sopuliais, o kartais net ir mirtimi“. Sutikim, kad taip. Bet ar nepastebėjo g. Dobilas, kad pūvančios buržuazijos glėbyje šiaudien net didžiausi talentai begimdo tik pusgyvius, suparaližuotus ar ir visiškai uždususius kūrinius? Ir ar neišei-na iš paties g. Dobilas žodžių, kad norint susilaukti sveikesnės literatūros, pirmiausia reikia visom jėgom kovoti su tuo, kas kliudo gimti tai literatūrai. Ir jeigu „Tr. Frontas“ visom jėgom puola mūsų buržuazinę aplinką ir buržuazinės literatūros tradicijas bei ideologiją, baigiančią paraližuoti lietuvių literatūrą, tai g. Dobilui nėra ko mūsų linkmę apšaukti „tikrai klaidinga“, nes ji — tik nuosekli išvada iš jo paties teigimų.

Malonūs simpatikai

Gera turėti simpatikų. Jie ateina maloniai šypsodamies, draugiškai suploja per petį, pagiria, pasako: bravo, vyrai, dirbkite!, duoda visokių patarimų, pamokymų — ir ramiai pasilieka nuošaly. Jie, pavyzdžiui, pripažįsta, kad iš „Tr. Frontos“ šviežias vėjas dvelkia, bet vis dėlto beveikija pasilikti slopioj, dušnoj buržuazijos užuovėjoj. Jie sutinka, kad „Tr. Frontas“ kryptis racionališkiausia, tačiau ištikimai lieka tame fronte, kuris visom jėgom spiriasi prieš tai, kas racionališkiausia.

O aplink eina griežta, neišvengiama kova. Ir ji reikalauja ne simpatikų, o atkaklių kovotojų. Ir ji reikalauja griežtai pasisakyti: su kuo ir už ką?

Bet kadangi net blogiausias simpatikas kai kada gali būti geresnis už geriausią priešą, — mes pakarniai sučiaupiam burną ir liekam, kaip sakoma, giliai dėkingi.

Tačiau gerbdami nuoširdžias simpatikų pastangas mus pamokyti, negalim būti toki nemandagūs ir neatsakyti į jų priekaištus nė vieno žodžio. Todėl, prašom. —

Jauciamės esą dalyviai apgailėtino nesupratimo, kai girdime p. Ig. Šlapelį mum priekaišijant stoką idealizmo ir nemokėjimą skirti pseudoromantizmo nuo tikro romantizmo. Šiuo klausimu gan aiškiai mūsų buvo rašyta „T. F.“ Nr.3, 37 psl. O apie knebojimą įvairiuose loviuose mum kiek neįauku kalbėti: mes bijomės ižesti ką nors iš tų žmonių, kurie akių aukštyn nepakeldami vis dėlto labai garsiai kalba apie „tikrąjį“ idealizmą ir romantizmą.

Tačiau jei visi tie p. Ig. Šlapelio priekaištai padaryti tik ginant Čiurlionį, tai mes galim pareikšti, jog Čiurlionio atžvilgiu ir šioj vietoj visai solidarizuojam su P. Cvirkos nuomone. Aktyvistų rašytojų kolektyvas, pripažindamas Čiurlionies reikšmę mūsų buržuazinei inteligentijai ir sutikdamas, jog tiek Čiurlionies gyvenime, tiek jo kūryboj — subjektyvine prasme — būta tikro idealizmo, vis dėlto yra tos nuomonės, jog Čiurlionis — nesveikos, mistiškos, reakciškos dvasios „genijus“. Į Čiurlionį lietuvių mene mes žiūrime panašiai, kaip į simbolikus estetus mūsų literatūroj. Mūsų nuomone, tai viena ir ta pati karta, savo kūryboj daugiau ar mažiau vykusiai išreiškusi tam tikrą lietuviškos buržuazijos ideologijos plėtotės etapą. Ir mes visiškai suprantam A. Jakštą, kuris, kovodamas su simbolikais, kovojo ir su Čiurlionies mistika. Žinoma, nepritardami A. Jakšto kovos argumentam, mes stebimės jo griežtu nuoseklumu. Bet neįjaugi dėl tokios savo pažiūros į Čiurlionį mes netenkam idealizmo ir įsikniaubiam į lovį? Nepatikėtina.

Nepatikėtina ir tas, kad mes būtume jau taip perdėm nesuprantami tam „eiliniam skaitytojui“ ar bernui. „Eilinis skaitytojas“ atsakė į ankieta, ir jis mažai skundės mūsų gazietos nesuprantamumu. Matyt, jis nėra — atvirai sakant — taip durnas, kaip apie jį mano ponias A. Petrauskienė — Žalinkevičaitė.

Tačiau būti paprastiem, aiškiem ir suprantamiem — vienas pagrindinių mūsų siekimų.

Atsakymai tylėjimu

Daug kas į „Tr. Fronto“ ankieta net po pakartotinio klausimo atsakė tylėjimu. Tai taip pat atsakymas ir kartais net daug vertesnis negu pora trejetas nereikšmingų eilučių.

Šitaip atsakė visi „didieji“ mūsų buržuazinės literatūros „korifejai“, kurie vis dar tebegyvena išdidžiu įsitikinimu, jog lietuvių literatūros istorija rašoma tik jų plunksnom. Šitaip atsakė beveik visi „keturvėjininkai“. Šitaip atsakė visi tie, kurie „neskaito“. Ir, pagaliau, šitaip atsakė — labai mus nustebindami — daugumas įžymių kairosios visuomenės vadų bei veikėjų.

Bet tas tylėjimas toks aiškus ir suprantamas!

Vieni tylėjo todėl, kad neturėjo ką atsakyti. Antri — todėl, kad įsitikinę, jog visi lietuvių literatūros klausimai prasideda ir baigiasi tik jais, treči — jog drovėdamies pasisakyti prieš „Tr. Frontą“, nedrįso pasisakyti ir už jį, nes jie bijojo, kad tatai kartais nepakenktų jų karjerai ir jų „geram“, „ištikimam“ vardui. Tylėjimu atsakė į ankieta ir tie, kurie paprastai kalba tik tada, kai yra apmokami arba kurie visuomet neturi laiko, nes rūpinasi „svarbesniais“ reikalais, o taip pat ir tie, kurie įtardami mus siekiant reklamos ar garbės — kuo taip labai griešija patys — nepanorėjo, jų įsitikinimu, patarnauti mum savo garsiais vardais.

Ir jie visi tylėjo...

Jiem visiem mes atsakom rusų poeto žodžiais:

Что слава — дым?

Нет, хуже!

Новой мерой

Мы мерим жизнь

И каждой страсти жар.

Есть в мире труд,

А есть еще — карьера.

Есть пошляки,

Рвачи

И гонорар.

Išvados ir perspektyvos

Ką parodė ši „Tr. Fronto“ ankieta?

Pirmausia, ji parodė, jog „Tr. Frontas“ per neilgą savo gyvavimo laikotarpį spėjo tapti svarbiu lietuvių progresyviškosios literatūros reiškiniu. Jis spėjo tapti tokiu reiškiniu, kuriam nepitaria, kurį vertina ir teigiamai ir neigiamai, bet pro kurį, kaip pasakė A. Vienuolis, negalima praeiti tylom.

Antra, ši ankieta parodė, jog pagrindiniuose punktuose „Tr. Fronto“ paimtoji kryptis buvo sveika ir teisinga kryptis. Kadangi „Tr. Frontas“, svarbiausia, remiasi gyvom Lietuvos darbo masėm, kadangi jis eina koja kojon su gyvenimo pažanga, tai visiškai lauktina ir pateisintina, kad jo dabartinė linkmė gali keistis ir įgauti naujų formų, nes ji juk nėra koks nors visiem laikam nustatytas šablonas. Sąmonėjant Lietuvos proletariatui, diferencijuojantis ir aiškėjant lietuvių pažangiosios visuomenės veidui, ir „Tr. Fronto“

PROLETARINĖS LITERATŪROS PRASIVERŽIMAS / A. RAGAILA

Esam įsitikinę, kad literatūrinių uždavinių realizavimas geriausiai pasiekiamas tuomet, kai duotu momentu duotom sąlygom tam tikslui nustatomos tiksliausios darbui gairės. Jei pasirodo, kad padėtis buvo nepakankamai teisingai ar net klaidingai įvertinta, — savaimė suprantama, nėra galimas nei proletarinės literatūros uždavinių, nei priemonių teisingas nustatymas. Todėl į laimėjimą tegalima žengti tik teisingai įvertinus padėtį ir be pasigailėjimo išbraukus tai, kas buvo nepakankamai teisingos analizės padiktuota.

Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo manifeste N 1 „Mes pasiryžom“ („Tr. Frontas“ N 1) mes sakėm, kad „mūsų kriterijus, mūsų estetika, mūsų siekimai, mūsų taktika — sveikas, gyvas, jaunas, kovojantis lietuviškas bernas, kuris pūslėtom rankom, barbariška, bet gražia, maištingai galinga siela, pilnas sveikos gyvybės, darbo energijos, tikro žmoniškumo meilės ir kolektyvo jausmų — eina apsimovęs savo darbo klumpėm užkariauti savosios žemės, teisės ir laisvės.“ Šioji orientacija gal buvo tinkama, kai buvo organizuojamas eklektiškas pažangiosios literatūros frontas, nukreiptas prieš mūsų mies-

čioniškąją ir buržuazinę literatūrą. Bet kai šis sąjūdis, išplėtes savo veikimą, susirūpino savo literatūros darbo ir jo metodų giliniu, pasirodė, kad lietuviškas bernas, nežiūrint jo jaunumo ir sveikumo, nepakelia ant jo pečių uždėtos naštos.

Šiandien mes negalime užmerkti akių prieš faktą, kad visame pasaulyje vykstančios klasių kovos paaštrėjimas pagaliau veda tik į dvi orientacijas: *prieš istorinį procesą, arba su kovojančia buržuazija ir kapitalistais* — arba *su istoriniu procesu ir su kovojančiu proletariatu*. Eidami antroju keliu, orientuodamiesi kovojančio proletariato linkmėn, mes aiškiai pasiskom už proletarinę literatūrą. Bet tuojau pat, realiai įvertindami politines ir socialines Lietuvos gyvenimo sąlygas, neišvengiamai esame priversti šalia gryojo, revoliucinio miesto proletariato pastatyti jo antrininkus — smulkiuosius valstiečius ir kaimo biednuomenę, kurie kovodami už teises ir ateitį istorinės plėtotės neišvengiamai yra spiriami blokuotis su proletariatu. Su juo blokuojasi ir geriausios inteligentinės pajėgos — progresyviškoji, revoliucinė inteligentija, proto darbininkai.

linkmė turi ir turės aiškėti ir tapti nuoseklesnė, griežtesnė bei vieningesnė negu šiandien. Orus ir atviras Vaidganto pareiškimas, jog lietuvių buržuazinė literatūra eis savo keliu, turi būti išdėmėtas! Turėti „Tr. Frontui“ bet kokį kontaktą, bet kokius santykius su lietuvių buržuazine literatūra tokiu atveju nėra prasmės ir reikalo. Jei gali būti šioj srity koki nors santykiai, tai tik kovos, griežtos ir neišvengiamos kovos santykiai. Nuoseklus ir sąmoningas atsiribojimas nuo buržuazinės literatūros ir suradimas aiškaus savo kelio — štai pagrindinis uždavinys, kuris dar ryškiau iškyla prieš „Tr. Frontą“ po šios ankietos.

Trečia. Ankieta parodė, jog kova prieš visokį pseudizmą, kurį jau pačiais pirmaisiais savo žingsniais taip atkakliai puolė „Tr. Frontas“, ateity turi būti dar labiau paaštrinta ir sutvirtinta. Tačiau tatai nereiškia, kad tas kovos paaštrinimas pasireikš tik polemikos bei frazių griežtume. Prieš kiekvieną buržuazinę idėją bei

principą ateity bus pastatytas atatinamas pažangus proletariškos ideologijos principas. Ir „pseudo“ prasmė bus suprasta daug plačiau. Ji bus suprasta taip, kad kiekviena pastanga, nors subjektyvine prasme ir turėtų neginčijamai idealistiško pobūdžio, bet jeigu ji nenukreipta progresyvine linkme, tai tas jos idealizmas vis dėlto yra neigiamas, reakcinis, pseudo. Ir užtat ateity, kaip jau ne kartą ir ligi šiol, „Tr. Frontas“ nukreips savo kovą ne tik prieš aiškiai matomą pseudizmą, bet ir prieš visokiariopą reakciją, prieš bet kurią pastangą sulaukyti gyvenimo eiga į priekį.

Apskritai, ankieta parodė ir stipriąsias, ir silpnąsias „Tr. Fronto“ vietas. Ji parodė reikalą dar glaudžiau sujungti savo literatūrines pozicijas su darbo, su masės žmogumi. Pagaliau, ji parodė „Tr. Fronto“ būtinumą šių dienų Lietuvos gyvenime, atskleisdama jam naujas darbo perspektyvas.

Jonas Radžvilas

Be jų talkos proletariatas nei politikoj, nei revoliucijoj, nei *literatūroj* negali laimėti galutinės kovos. Ir jei jis nepaims jų į savo rankas, tai jie bus paimti buržuazijos ir nukreipti prieš jį patį — prieš proletariatą. Šis proletariato kovon įjungimas visų jo antrininkų ir kovos padėjėjų neišvengiamai turi įnešti į mūsų kuriamą proletarinę literatūrą daug kaimo smulkiosios valstietijos, biednuomenės ir revoliucinės inteligentijos (šiaip jau dažnai smulkiai buržuazinės) psichoideologinių elementų.

Tikroji proletarinė literatūra, gimusi revoliucinio proletariato kovoje už savo istorines teises, auga ir bręsta tik su taja proletariato kova. Neorganizuotas, net ne visuomet savo klasinę sąmonę turįs ir kitokių nepriteklių pilnas lietuviškas bernas — menkas proletarinės literatūros bren dintojas. Jis mūsų tik tiek gali būti respektuojamas, kiek jis, kaip smulkusis valstietis, progresyviškas kaimo žmogus, lauko darbininkas, bernas samdinys — dalyvauja bendroje proletariato kovoje už teises ir laisves, kurio kovos tikslas — socializmas. Proletarinių revoliucinių rašytojų kelias tėra vienas — *kovojančio proletariato kelias*.

Norom nenorom tenka konstatuoti mūsų proletarinės literatūros paveldėjimų silpnumą. Bet naujas kylantis proletarinės literatūros judėjimas, kaip jam ir pridera, savo darbą jungia su pasauliniu tos literatūros judėjimu, nesibazuodamas vien savo krašto interesais. Dėka savo specifiskam pobūdžiui jis gali naudotis internacionaliniais marksistinės kritikos pasiekimais ir mokytis iš tų savo draugų, kurie jau seniau varo proletarinės literatūros kūrimo darbą visose žemės rutulio srityse, kur tik yra proletariato, vedančio revoliucinę kovą už kapitalizmo nugriovimą etc. Todėl mes akylai sekame viską, kas vyksta ne tik mūsų tarpe, bet ir visame pasaulyje ir, bendru patyrimu remdamiesi, brėžiame naujas gaires, kūrybos darbo ir jos kritikos metodus tiem meno ir literatūros darbininkam, kurie pas mus pastaruoju laiku grupuojasi apie „Trečią Frontą“.

Proletarinė literatūra jau seniai yra ne tik faktas, ji yra jau jėga. Europoj ir visame pasaulyje, išskyrus Sov. Rusiją, prieš keletą metų ji buvo žinoma tik kaip s a v o k a. Bet ilgainiui, augant jos darbininkų ir kūrinių skaičiui, augant to proletarinės literatūros darbo planingumui, ji tapo d i s k u s i j ų m e d ž i a g a, kuriai

nesidrovėjo atidaryti skiltis ir buržuaziniai žurnalai.

Sprendžiamasis proletarinės literatūros faktorius ir variklis, be abejonės, yra tas galingas šuolis, tas pastarųjų kelerių metų organizacinis ir ideologinis proletarinės masių kovos sustiprėjimas. Iš jo revoliucinio judėjimo proletarinė literatūra semia savo geriausias jėgas. Bet šio judėjimo idėjos, žinoma, smarkiai veikia ir ne proletarines grupes ir pavienius jų ideologus. *Iš to kyla auganti pasekėjų, sankeleivių srovė iš buržuazinės ir smulkiai buržuazinės literatūros liogerio į proletarinę literatūrą.* Be to, reikia primygtinai priminti, kad kai kur į naująjį prolet. literatūros judėjimą buvo įjungta nemaža agitgrupių darbuotojų ir darbininkų korespondentų, kur geriausieji darbo klasės elementai griebėsi plunksnos ir patiekė naujo turinio ir naujos formos meno veikalų, tuo lyg ir pradėdami prolet. literatūroje naują jos ūgio etapą.

Lietuvių proletarinė (deja, būtų geriau pasakius, progresyvinė) literatūroj iki paskutinių dienų šių naujų lit. darbininkų kadry įjungimas — nearta ir neakėta dirva. Bet ir Lietuvoj ir kituose kapitalistiniuose kraštuose, kur darbininkija yra iškovojusi bent elementariškiausius laimėjimus, tenka ir ypač t e k s smarkiau susirūpinti proletarinių masių literatūrinin darban įjungimu. Tačiau, kol tat negalima vykdyti, ypačiai reikia susirūpinti deramai sunaudoti tuos visus, kad ir negausius, linkstančius į proletariatą ir smulkiai buržuazinius rašytojus. Pasirinkimas mažas, tų rašytojų kadras — jaunoji karta, pati dar nepakankamai pareiškusi savo meniškojo darbo sugebėjimus. Todėl tenka vertinti kiekvieną, kad ir silpną darbo jėgą, traukti į proletarinės literatūros fronto kovotojų eiles, tik, žinoma, *panaudojant principiškai griežtą marksistinę kritiką ir draugišką pagalbą.* Čia ir iškyla „Trečio Fronto“ akcijoje ypatinga marksistinės kritikos reikšmė. Pereitame „Tr. Fr.“ nr (46 p.) mes minėjome žymiausią dabarties laikų proletarinės literatūros teoretiką A v e r b a c h a, suformulavusį svarbiausius marksistinio literatūros mokslo principus. Šiuos principus pažinęs, įsisažmoninęs ir vartodamas praktikoje marksistinis kritikas bus neužvaduojamas proletarinio rašytojo bičiulis ir bendrininkas kovoj iš viso už proletarinę kultūrą.

Kiekvieno tikro ir teisingo literatūros tyrinėjimo ir literatūrinės politikos pagrindas yra visiškai aiškus *idėjų turinio*

ir faktiškųjų nagrinėjamojo veikalo funkcijų nustatymas savo laiko klasių kovos plotmėje. Pagrindinės proletarinės literatūros žymės yra — meno kūrinio idėjų turinio sutarimas su aukščiausiai išsirutuliojusiom proletarinės ideologijos formom ir faktiškasis proletarinės klasių kovos parėmimas jos išsirutuliojusiose formose. Kurio nors kūrinio kritikos išeinamuoju tašku turi būti ne jo autoriaus kilmė, ne simpatijos ir geri norai, bet autoriaus santykis su tikrove, „atsinešimas“ į tikrovę.

Meniškas sumanymas, medžiagos parinkimas, sutvarkymas, priemonių panaudojimas, stilius etc. nenukrinta iš dangaus, o yra rezultatas aiškiai apibrėžto autoriaus santykio su materialine, socialine ir dvasine savo laiko tikrove. Sąmoninga ar nesąmoninga autoriaus darbo prie savo kūrinio kryptis apsprendžiama ir apibrėžiama jo filosofinėm pažiūrom. Tikra proletarinė literatūra tik ten gali atsirasti, kur rašytojas atsistoja ant revoliucinio proletariato pasaulėžiūros pagrindo — dialektinio materializmo. Proletariniam rašytojui niekada ir niekur, o ypačiai kapitalistiniuose kraštuose, kur kiekvienas mąstantis žmogus, net „šimtaprocentinis“, apsigimęs proletaras stipriai veikiamas valdančios klasės monopolizuoto idealistinio ir metafizinio mąstymo būdų, — nepakanka instinktyviško, emocinio, jausmiško „prijautimo“ revoliuciniam proletariatui ir jo kovai.

Proletarinė literatūra, kuri, priešingai buržuazinei literatūrai, meno kūrybos procesą laiko ne nieku nepagrįstu slėpiniu, bet atidengdama visuomeninius kūrybos santykius nutraukia nuo jo paslapčių šydą, — iš savo rašytojų reikalauja sąmoningai priimti dialektinio materializmo filosofiją ir ją naudotis, pasirenkant ir apdirbant medžiagą. Kiekvieno proletarinio poeto ir rašytojo pirmasis uždavinys — mokyti, mokyti ir dar kartą mokyti.

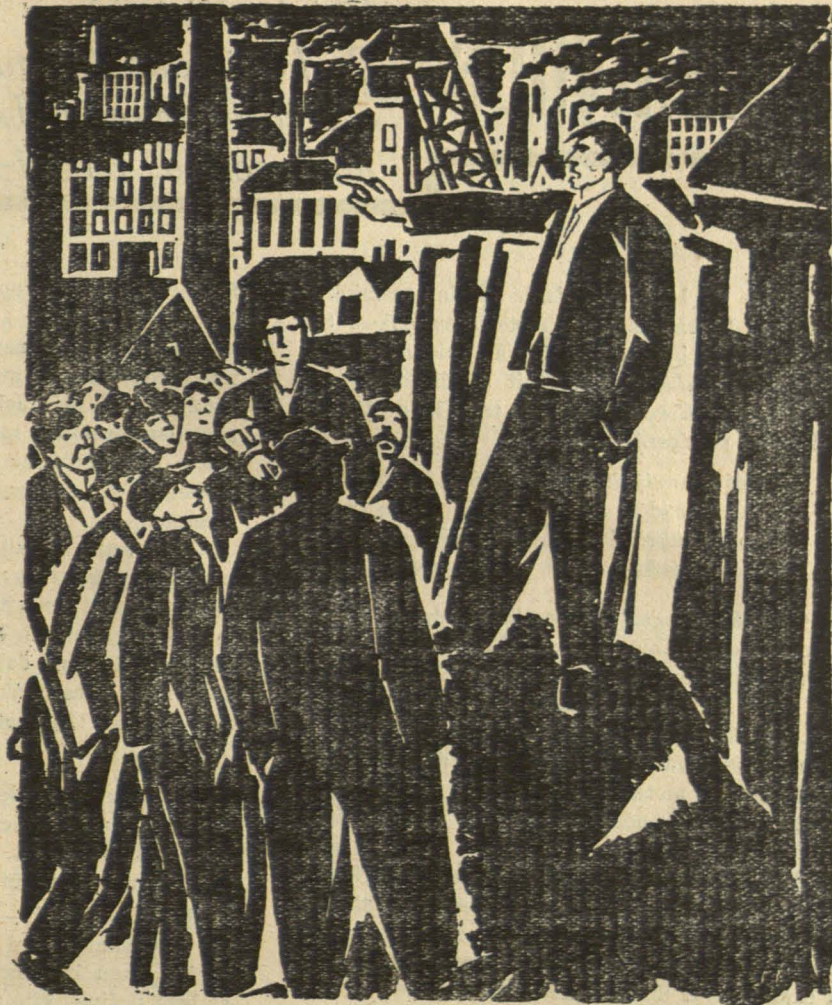
Kaip visa proletarinė kultūra, taip ir proletarinė literatūra atsiranda ne iš karto, „ji nėra kokių nors proletarinės literatūros specialistų išradimas“, bet „turi būti nuosekli tolimesnė plėtotė to žinojimo, kurį žmonija įgijo po kapitalistų, dvarininkų ir valdininkų jungu.“ Proletarinis rašytojas turi pažinti kapitalistinės literatūros palikimą. Bet proletariatas į šį palikimą žiūri s a v o akim, kitokiu būdu, negu tai daro buržuazinis literatūros mokslas. Jis ypatingą atidę skiria tik tiem ligšiolinės literatūros kūriniam ir tik iš jų ypatingai mokosi, kurių pagrinde sto-

vi materialistiniai ir dialektiniai pasaulio traktavimo elementai. Proletariatas naujaip priima visą literatūros istoriją, kur josios visokiariopus „izmus“ suveda į dvi dideles sroves, ir filosofijoje viena su kita kovojančias: *materializmą ir idealizmą*.

Pasirėmusi šiuo palikimu, materialistinės dialektikos priemonėm aprėpdama ir nugalėdama tikrovę, taip auga proletarinė literatūra. Tačiau ji nėra sustingusi sąvoka, o konkretiška istorinė kategorija, kuri keičiasi, kaip ir proletariatas kaipo klasė, ir su juo žengia priekin.

Tolstojus iš literatūros reikalavo, kad ji „nuo tikrovės nuplėštų visas ir kiekvieną maskę“. Buržuazinė literatūra šiandien nepajėgia šio reikalavimo išpildyti. Buržuazija, kuri tik ir laikosi tikrovės maskavimu, dėl savo klasinės padėties neleidžia ir vengia duoti tikrus tikrovės vaizdus. Kitaip daro proletariatas. Jis, kaipo klasė, suinteresuotas kaip galima objektingesniu pasaulio pažinimu, jis nori pažinti visą tikrovę ir atskleisti tikrąsias žmonių visuomenės varomąsias jėgas ir istoriją. Proletarinė literatūra visu griežtumu stoja prieš buržuazines neva „objektingas“ pasaulio traktavimo ir pažinimo pozicijas, kaip lygiai ir prieš smulkiai buržuazinį subjektyvizmą, vis plačiau ir plačiau išgalintį moderninėj literatūroj. Ji taip pat neprieteliškai nusistačiusi prieš romantišką tikrovės išgražinimą. Ji atstovauja proletarinio subjektyvizmo matymo tašką, kuris šiandienykštėj klasinės visuomenės epochoj reiškia aukščiausią objektingumo laipsnį.

Tariamieji marksistiniai teoretikai mano išrišę buržuazinės ir proletarinės literatūros santykius, pirmajai priskirdami „pasaulį pažįstantį“, o antrajai „pasaulį keičiantį“ charakterį. Iš to išeidami, jie reikalauja tam tikrų apibrėžtų literatūrinių formų ir žanrų, kurių atsiradime jie mato svarbiausias proletarinės literatūros žymes. Toks klausimo pastatymas yra klaidingas. Jau pats atskyrimas pasaulį pažįstančių ir pasaulį keičiančių meno funkcijų yra pasėka buržuazinės visuomenės ir buržuazinės dvasios suskaldymo. Nes kiekviename tikrame mene šios abi funkcijos — kaip ir proletariato praktikoje, kaipo už valdžią kovojančios klasės — neatskiriamai viena su kita susiję. Dialektiškas pasaulį pažįstančių ir pasaulį keičiančių mąstymo funkcijų susirišimas, kurį Marksas ir Engelsas išvedė polemizuodami su savo laiko idalistinės ir

Mitingas

F. Masereel

materialistinės filosofijos atstovais, priklauso dialektiškai - materialistinės filosofijos elementam. Todėl aiškinant proletarinės literatūros plėtotės kelius svario centras turi būti perkeltas į aiškinimą rašytojo pozicijų ir santykių su tikrove, o ne į vienos ar kitos formalinės priemonės fiksavimą ir nagrinėjimą.

Paskutiniai revoliucinės proletarinės literatūros plėtotės metai visur buvo pažymėti, kaip išsitiesimas į plotį. Šiandien šis proletarinės literatūros judėjimas įeina į kūrybos metodų pagilinimo etapą. Marksistinės literatūros kritikos uždavinys — pagrindiniai analizuoti revoliucinių poetų ir rašytojų kūrybą, ją aiškinant ir gilinant. Šis proletarinių pasaulio rašytojų kūrybos gairių ir marksistinės kritikos uždavinių nustatymas yra ne kas kitas, kaip naujos proletarinės literatūros prasiveržimas priekin.

Šio fakto akivaizdoje mes — TREČIAS FRONTAS — apsidairome aplink, savo krašto visuomenėje, ir matome: neorganizuotą, neparuoštą, išblaškytą proletariatą ir laužiantį gemalo plėvę proletarinės literatūros judėjimą. Šiandien, kada paaiškėjo padėtis ir mūsų darbo uždaviniai, geriau negu kada nors matome to darbo sunkumus ir neišvengiamus trūkumus. Bet tuo pat laiku manome, kad jaunas proletarinės literatūros darbininkų frontas, vis naujų ir naujų įgaudamas jėgų, eidamas koja kojon su tvirta marksistine kritika, įstengs ar bent pradės įstengti atlikti savo laiko ir duoto momento uždavinius. Tvirtai tikimės, kad vykdant proletarinės literatūros kūrybos organizavimo darbą, mūsų pajėgos sustiprės ne mažiau, kiek jos stiprėjo per palyginti labai trumpą pusantų metų „Trečio Fronto“ evoliucijos laikotarpį.

Iš lentynos

Sidabraitė-Eskizai. Hašek-Šveikas. Becher-Graue Kolonnen. Inčiūra-Ant ežerėlio rymojau. Lavruchin-Po sledam geroja. Istrati-Confiance.

Ne be to, būva kartais ir trečiafrontininkui liūdno. Ir užsigeidi tada moteriškos lyrikos. Su visu vyriškam įmanomu švelnumu paimu į rankas Sidabraitės *Eskizus*. Bet greit atsidžiaugiu.

Prasideda *Eskizai* maždaug taip, kaip officiozo vedamieji straipsniai.

*Ašai pasaulį dainon užbūriau
Man pavydėti karaliai turi.
Kas jų takeliai prieš mano kelį,
Kas jų galybė prieš mano galią!*

Gan iškilminga. Atrodo, kad Sidabraitė, būdama perdėm bankrotas, vis dėlto turi vieną gan įdomų įsitikinimą, būtent: kad kuklumas atgyvenęs (kaip marksizmas, kaip proletariatas) prietaras. Gal būt. Tas „gal būt“ čia ne dėl to, kad su moterim neva nesiginčijama, bet dėl to, kad su tokio stiliaus moterim, kaip Sidabraitė, iš tikro nesiginčijama. Ir nėra ko ginčytis. Čia viskas aišku perdėm.

Ant buržuazinių rašomų stalų labai mėgiamos moters statuėtės stiliuje „vozmi menia“. Šalia tų statuečių, reikia manyti, guli Orintaitės ir šis tas Buivydaitės „kūrybos“. Ras sau ten jaukų kampelį ir skaitytoją ir Sidabraitės — *Eskizai*.

Plačiai ir su dideliu pasimėgimu Sidabraitė „smaguriauja meilės temas“. Skaitant *Eskizus* paaiškėja labai daug gilių ir įdomių „meilės paslapčių“. Pavyzdžiui: pasirodo, būva labai gera ir malonu, beveik kaip danguj, kada „tik vienu du“. Tačiau neįdomu ir nepatogu, jei ima „džiugesio steną“ trukdyti koks nors „jis“ arba kokias nors „ji“. — Žodžiu, jei įsimaišo trečias. Žinoma, tai vis elementarinės tiesos, bet labai naudinga, kad jos kartkartėm primenamos. Nes žmogus iš prigimties labai linkęs užmiršinėti elementarines tiesas, ir tada įvyksta žiaurios tragedijos. Tokios kaip Sidabraitės 28 puslapy:

*Žvakė staiga miegamam suliepsnojo,
Bailiai vos žengia nutirpusios kojos,
Matos pro lagą, kaip jiedu bučiuojas.
Virpanti koja žoles sučiužena,*

Jiedu nutraukia džiugesio steną... ir t. t.
ir juo toliau, juo baisiau.

Troškus tų panelių Sidabraičių miegamųjų oras ir, dovanokit, man daros bloga. Perdėm ir iš viso tik „seksualinis uždavinys“ ir toks pat užsakymas. Reikia didelio apsivežėjimo išklausti

Sidabraitės 80 puslapių „džiugesio steną“. O aš jo neturiu.

To troškaus ir neskanus buržuazinio miegamojo oro neįstengia atgaivinti nei garbinami „saulės šypsniai“, nei nuolat minimos gėlės. Sutroškiam buržuaziniam miegamajam pagimdyti *Eskizai* — įdomus mūsų nusigyvenusios buržuazinės moters dūšios dokumentas. Toki dokumentai verti dėmesio.

„Ak, sene Žemaite, kodėl Tu mum numirei pernai?“ Būtum gyva, atsirastų pas Tave, nors Tu ir stipriai sena, tos moteriškos lyrikos, prieš kurią trečiafrontininkas su pagarba žemai galvą lenktų. Tuo tarpu dabar „moteriškos lyrikos“ adresu noris mesti įžulų ir cinišką žodį. Tačiau, rodos, muses iš armotų nešauda.

Uždėsim plokštelę iš kitos operos, gal jau daugelio girdėtos. Geros melodijos galima ir pakartotinai paklausti. Taip mano muzikos žinovai, taip manom, tur būt, ir mes.

Jaroslav Hašek — čekas. Vadinas, nelietuvis. Be to, dažnai aštriai ir skaudžiai įgeliąs. Ir todėl turėtų mum būti nemalonus ir tolimas. Tačiau aš bent nežinau kito rašytojo, kurs man būtų taip artimas ir brangus.

Atatinkamiausiai apie Didįjį karą parašė Hašek. Didysis karas — garbingas žmonijos istorijoje lapas. Kilnaus patriotizmo ir pasiaukojimo parodė ir aukštos kultūros, ir mažiau kultūringos tautos. Karpatų kalnai, Verdeno laukai, Dardaneliai nukloti milijonais lavonų. Daug garbingų ir kilnių žygių ir darbų, vertų net Krėvės-Mickevičiaus plunksnos, atliko per tą Didįjį karą tos taip imperialistiškai ir buržuaziškai kilnios tautos. Viena kitai neapsileisdama, kiekviena įtikinamai įrodė, kad jos moka ginti savo „tautos garbę“ ir savo „tautišką kultūrą“. Todėl nuostabu, kad po taip garbingų skerdynių dar atsiranda žmonių, kurie naiviškai prasimano, kad buržuazinė kultūra neturi kuo pasididžiuoti. Didysis karas išaukštino buržuazinę kultūrą ir todėl vertas didelių paminklų. Geriausią ir atitinkamiausią literatūrinį paminklą pastatė jam — Hašek. Barbiusas ir Remarkas nuvokė Didžiojo karo nesąmonę, bet tik Hašek tai dokumentališkai įrodė. O tas dokumentas: — *Garsūs žygiai narsaus kavrevio Šveiko Pasaulinio karo metu.*

Labai suktas ir paslaptinas tas Didžiojo karo didvyris — „narsus kareivis Šveikas“. Vieni mano, kad Šveikas idiotas, kiti, kad labai išmincingas žmogus. Savo būdo sudėtingumu Šveikas konkuruoja su Hamletu. Būtų Šveikas labiau aukšto, o ne tokio prasčiokiško kilimo, geraširdžiai profesoriai prirašytų apie Šveiko charakteriaus paslaptinę tomus. Bet Šveikas eilinis pilietis ir, vadinasi, blusa, ir todėl jam pavojus būti profesorių nukamuotam negresia. Juo geriau, Šveikas pats savo jėgom užkariaus (jis narsus kareivis) sau vietą šalia tokio mąsto literatūrinių tipų kaip Hamletas ir Don-Kichotas.

Didžiojo karo fone Šveiko figūra monumentalishka. Visi vaikščioja aukštyne kojoms, tik narsus kareivis Šveikas lieka kuo buvęs — eilinis pilietis ir žmogus. Būti bent truputį žmogumi karo metu defektas. Todėl su tuo narsiu kareiviu Šveiku įvyksta sunkiai aprėpiami nuotykių: Šveikas nuolat nepataiko ir Šveiką nuolat lydi nepasisekimas. Tarp mūsų kalbant, Šveikas gal truputį idiotas, bet juk jam eiti dar blogiau, jei jo galvoj netrūktų nė vienos dalelės. Jei tą narsų kareivį Šveiką per keturis epopėjos tomus už sabotazą keturiasdešimt kartų nesušaudo, tai tik dėl to, kad jis truputį neva durnavotas. Šveiko didybė ir monumentalumas tame, kad jis, nors durnavotas, bet aiškiai žino, kad karo metu idiotizmas — didelis ginklas ir didelis kapitalas.

Hašeko „narsų kareivį Šveiką“ Čekoslovakijos ir viso margo svieto panašūs ir padorūs miescionys sutiko šaltai ir su neapykanta. Tenka pripažinti, padorioj visuomenėj ir literatūroj Šveikas — tipas nepatogus, nes kalboj nesusilaikęs kaip Duonelaitis ir be gerų manierų. Tačiau ne tik Čekoslovakijos, bet ir viso pasaulio plačiosiom masėm Šveikas populiariausias Didžiojo karo didvyris ir geriausias pavyzdys, kaip reikia kovot už „tautos garbę ir tautišką kultūrą“.

Hašekas apnuogino Didįjį karą, kurs po buržuazinių rašytojų plunksna dažnai prieš jų pačių norą ima virsti „žiauria legenda“ ir „didžiū žygiu“. Savo aštria satyra Hašekas išdegino ant tos didelės bestijos paniekos žymes. Tas žmogus mokėjo neapkęsti. Už tai jam karštas iš širdies gelmių išplėštas — dėkui!

Hašek mirė 1923 m., nebaigęs aprašyti visų garsių savo — „narsaus kareivio Šveiko“ žygių. Kas link paties Šveiko, tai jis ir po šiai dienai dar gyvena, ir reikia manyti, kad jis bus vienas mėgiamiausių ir populiariausių didvyrių ir būsimame kare.

Būkit pažįstami — Johannes R. Becher.

Dažnai gidri minint nepažįstamus žmones. Ilgainiui jie pasirodo žinomi ir dažnai artimi. Tik vis neturi progos susipažinti.

Johannes R. Becher talentingiausias vokiečių proletariato poetas. Kupinas darbo žmonių pate-

tikos ir pasiryžimo. Su aistra apdainuojamas Becherio kiekvienas proletariato laimėjimas, su kruvina gėla — proletariato darbas, vargas ir skurdas. Johannes R. Becher plačios proletariškos krutinės. Ten daug gražių jausmų telpa. Netrūks ta ten ir neapykantos.

Praeitis — Didysis karas. Dabartis — Joung'o Planas ir smaugianti Versalio sutartis. Todėl visom keturiom už ateitį! Ir prieš tuos:

*Die die ganze Welt uns weggefressen haben,
Diese Kadaver, die nach Wohlstand stinken.*

Dažnas ir įkyrus svečias ponas Kazys Inčiūra! Dabar net 314 puslapių romanas: *Ant ežerėlio rymoju!*

O, jesli by uspiech s userdiem sravnialsia, — anot to didelio rusų romantisto Motėjaus Komarovo.

Inčiūros romano pradžia gan „nauja“, be ilgų įžangų, be peizažo su nuolatinu saulės tekėjimu ar nusileidimu. Prie reikalo prieinama stačiai, be ilgų kalbų.

— „Duokit kelią! — sušuko Rudokienė, ir dvejetas atganytų sarčių įtempė maišų prikrautas roges į Kalnėnų garinio malūno kiemą“.

Viskas tvarkoj? Viskas didžiausioj netvarkoj. Iš tono, kuriuo reikalaujama sau kelias, iš to, kad rogės „maišų prikrautas“ ir kad jas tempia „dvejetas atganytų sarčių“, aišku, kad Rudokienė stambi ir soti ūkininkė. Kodėl ji pati veža? Kodėl ji malūnan nepasiuntė berno? Inčiūra aiškina: — „Rudokienė liežuvininkė, ir ji atvažiavo į malūną paplakt liežuvium“. Rudokienė našlė, — iš to, kad puikūs arkliai, kad rogės prikrautas maišų, matyt, kad Rudokienė apsukri ir nedurna boba. Tai kaip ji gali, palikus namus vienus, važiuoti malūnan — liežuvium paplakti?

Palaiminti, kurie tiki, kad viskas vyksta taip, kaip Inčiūra mano. O vyksta pas Inčiūrą viskas antraip.

Turit ukvatos, galit tikėt: kad nešikai velka maišus „juokaudami“ (pasirodo, linksmas darbas nešti kokios nors Rudokienės maišus), kad mūsų studentai tiek turtingi, jog aukso laikrodžiukus viens kitam dovanoja, kad „Bronio Karūžos darbai ne tik mielai žiūrėtini, bet ir studijuotini“. Ir taip perdėm ir visur. Kalbu apie smulkmenas, nes nesmulkmenos be „iškėlimo aikštėn“ aiškios.

Anot Oscar Wilde, menas — melas. Gal būt. Tačiau reikia meluoti arba taip, kad nesugautų, arba taip, kad nors žino, kad meluoja, bet kad norom tikėtų. Inčiūra niekaip nesugeba: nei vienai, nei kitaip. Ir vis dėlto imas rašyti romaną.

Sunku skaityti tokių ponų Inčiūrų romanus. Perskaitai 50 psl., sužinai, kad ištekejė viena šeimynos duktė. Perskaitai 218 puslapių, sužinai, kad ištekejė antra šeimynos duktė. Perskaitai

324 puslapius — sužinai giliai šio „veikalo“ mintį — liežuvio laidymas šaukia į dangų atkeršijimo.

Tūlų supratimu, Inčiūros romanas „dailiai atvaizduoja Lietuvos gyvenimą“. Tenka pripažinti, viskas yra ir visko yra, tik nėra vieno daikto — to paties „Lietuvos gyvenimo“.

Tur būt ne kartą ponui Inčiūrai teko matyti kino filmus penktos ar šeštos rūšies prancūzų produkcijos. Ten viskas yra ir visko yra: ir automobiliai, ir Berlyno ar Paryžiaus gatvės, ir baliai, ir meilė, ir pinigai. Tai kiba ten atvaizduotas Prancūzijos ar Vokietijos gyvenimas?

Kazys Inčiūra — samaja žalkaja posredstvenost' lietuvių literatūroj.

Ir vėl iš séklumų išplaukiam į gilius vandenis. Malonu, — nes vėl aplinkui toli matos.

Dm. Lavruchino knyga — *Po sledam geroja* — vienas įdomiausių rusų proletarinės literatūros kūrinių.

„Kas rašo, — tas užsirašo“, — rašo Lavruchinas. Didesnę pusę knygos — *Po sledam geroja* — sudaro „žodžiai“, kurie buvo kantriai renkami ir „kabinami ant vinies“. Žodžiai? Ne, ne žodžiai. Ant „vinies“ Lavruchino buvo renkami ir kabinami gyvi ir karšti šmočiukai gyvenimo. Ir visa tai su dideliu kruopštumu ir su didele meile. Lygiai tokios pat šiltos simpatijos gyvenimo smulkmenom turėjo Čechovas.

Nugirstas lakus dialogas, pastebėta detalė, įstrigusi laikraščio žinutė — knygos turinys. Vadinasi, — iš viso tik gyvenimo kronika! Taip, tik gyvenimo kronika ir, jei norit, ne daugiau. Lavruchinas, lietuviška to žodžio prasme, nekuria. Kiekviena detalė, kiekvienas dialogas, kiekviena žinutė iš gyvo gyvenimo išpiauti. Lavruchinas įrodo, kad gyvenimas talentingesnis už bet kokį kūrėją (lietuviško neišskiriant).

Telegramos stilium Lavruchinas duoda („apsaka reikia apdirbinėti — trumpinti kaip telegrama“) *dviejų, trijų* ar keliolikos žodžių apysakas:

Улыбку его выстрелом сбило.

Распечатал девашеньку и смылся гад.

Самокритика самокритикою, а по канатику ходи.

Tokio pobūdžio tos Lavruchino „apsakos“. Panašiai padaryta V. Rozanovo knyga — *Opavšije listja*¹. Tačiau medžiagos nepanašumas daro tas knygas esmiškai skirtingas.

Tiksliais ir aštriais žodžiais Lavruchinas muša gyvenimo defektus. Nenuslepia, kad tūlas aukšto-

¹ V. Rozanovas — rusų Nitsche. Jautėsi anapus gero ir blogo — sugebėjo tuo pat metu pasislėpęs po įvairiais slapyvardžiais dirbti ir dešiniojoje monarchistinėje, ir kairiojoje socialistinėje spaudoje. Jo įdomiausia knyga — *Opavšije listja* — teturi tik literatūrinės, aišku, išimtinai formalinės reikšmės. V. Dr.

kai sėdįs pilietis — su pavarde iš inžinerijos — Tormozovas. Parodo, nenuslepia, kad proletarų gyvenimas — ir sunkus ir kupinas nekultūringumo. Proletarinis rašytojas, — ne buržuazinis „kūrėjas“, — ne bijo, bet ieško „karčios tiesos“. Blaiviai ir perdėm bolševikiškai žiūrima ir ateitin: perspėja — „ružava socializmo šakelė bus ne be dyglių“. Prašom neapsivilti.

Iš tos knygos įstrigo: — du proletarai susedę ant balkono lošia šaškėm. Valandą, dvi, tris ir visas keturias iš visų jėgų stengiasi su visu proletarišku užsispyrimu viens kitą kuo labiausiai išodinti į „nužniką“. Lavruchinas pats proletaras, ir jam suprantamas kiekvieno laimėjusio džiaugsmas. Tačiau aiškiai jauti, kad dar diena, dar kita, ir tuodu proletarai likviduos iš savo gaivų ir šios rūšies „nužnikus“ — bus „udarnikai“. Skaitant Lavruchino knyga, auga ir tvirtėja pasitikėjimas nauju žmogumi — proletaru.

Nuslėpti ir nutylėti nepatogu, o gal ir nėra reikalo, — Dm. Lavruchinas — „paprastas“ darbininkas, ir, kas lietuviškam buržua iš tikro bus nemalonu girdėti, prisiekęs rabkoras. Nemalonus faktas, bet nieko čia nepadarysi.

Po sledam geroja — proletaro ir proletarinė knyga, vadinasi, aukščiausios rūšies.

Tai² buvo neseniai, tai buvo prieš porą metų — Panait Istrati buržuazinio laikraščio — „Nouv. Litter.“ korespondentui iškilmingai pareiškė: — Je suis un revolutionnaire sentimental. Pasirodo, Panait Istrati iš tikro gabus vyras: suderina nesusderinamus daiktus.

Maždaug tuo pat metu Panait Istrati išleido į svetą trilogiją — *Vers l'autre flamme*. Šia savo knyga Panait Istrati padoriem buržua padarė didelio malonumo. Džiaugsmas ir pasitenkinimas buržua ir buržuazijos pakalikų tarpe buvo viešas ir visuotinis.

Tuo pačiu metu susijaudinus tūla dėkinga dama parašė Panait Istrati laišką apie jo „liūdesio kupinas akis“. Šiame laiške ta maloni dama su džiaugsmu konstatavo, kad savo „dvasia“, savo vienetve, savo bejėgiškumu Panait Istrati panašus į ją, o ji panaši į Panait Istrati. Tos damos supratimu, proletarinis rašytojas šios rūšies panašumais turėtų būti patenkintas.

Savo atsakyme — *Confiance* — („Europe“ Nr. 86, 1930 m.) Panait Istrati kankinasi — stengiasi įrodyti, kad jis ne toks, kaip ponija mano, kad jis kitoniškas. Žodžiu, stengiasi ir save, ir poniją įtikinti, kad jie vienas antram netinka ir kad jis už tos malonios damos ištekėti negalįs. Nepakeliui jam esą su salonine dama. Nepakeliui jam esą ir su proletariatu, kurs pasiryžęs „racionalizuoti gyvenimą“.

² Maloniam J. Pleb. dėmesiui. V. Dr.

PASTABOS

IR TEATRO FRONTE NERAMU

Įvairiausi stori žurnalai, o tuose žurnaluose sėdį ne mažiau stori padorūš ponai dedasi dideliais „meno ugdytojais“. Poza dievobaiminga ir verta pagarbos. Lietuviški meno ugdytojai, aišku, dideli meno ugdytojai ir todėl Studentų Teatro Draugijos pastangas prasimušti pro teatro rutiną nuleidžia negirdais. Nuleisti negirdais — „meno ugdytojų“ kovos taktika! Nėra nieko lengvesnio ir nėra nieko pigesnio.

Tuo tarpu būtų visai ne pro šalį jaunųjų pastangas atidžiau sekti ir susirūpinti, nes, malonūs ponai, pasirodo, kad tas tiek baimės ir nemalonumų pridaręs „autoritetų nuvainikavimas“ prasideda ir teatro fronte. Žinoma, labai nemalonu, bet visi daviniai, kad greit neteks savo „čystatos“

„Peškitės, skruzdėlės, esančios šiapus ir anapus barikadų!“. Panait Istrati stovi aukščiau šios rūšies „mažų nesusipratimų“. Tas „proletarinis“ rašytojas reikalauja sau nedaug: — reikalauja tik palikti jį ramybėje. Nelieskit tik jo dalies oro, žemės, šilo. Ir nereikalaukit, kad jis mylėtų tai, ką jūs mylit, ir neapkęstų to, ko jūs neapkenčiat. Panait Istrati geriau žino, kas mylėti ir ko neapkęsti. Palikit jam pasirinkimo laisvę. „Mon droit, d'abord, de me gratter à mon laise!“ — Panait Istrati turi teisę — „kasytis taip, kaip jam geriau patinka“. Kas jum darbo!

Jūs, proletarai, gyvenimo organizatoriai, mylit dirbtuves. Panait Istrati jų neapkenčia. Jo kilniu supratimu ir gudriu išmanymu — l'usine n'est bonne qu'à sauter“ — „dirbutvės tinka tik tam, kad būtų išsprogdintos“. Jūs, norėdami sutrumpinti ir padaryti produktingesnę žmogaus darbą, už socialistinę gamybos organizaciją ir darbo racionalizaciją. Panait Istrati iš principo prieš bet kokią racionalizaciją. Nes taip elgdamies jūs sulikviduosite ne tik žmogaus „dūšią“, bet ir smegenis. Žmogus organizuotoj visuomenėje bus pavestas į mechanizmą ir jam galvoti nebereikės (!). Panait Istrati griežtai nusistatęs prieš šios rūšies „išmislus“.

Jūs statote dangoraižius ir „namus kalnus“. Panait Istrati ir to negali pakešti. Tai kaip daryti? Likti ir toliau sklepuose ir landynėse?

Be to, jūs, proletarai, gyvenimo organizatoriai, esate dideli materialistai ir dideli egoistai. (Iš ko tai girdime? — Iš „proletarnio“ rašytojo!). Tačiau jūs greit persisotinsit, ir tada prasidės tikrasis „gilusis“ gyvenimas.

vainikėlio ir tas mūsų didelis tautietis, patriotas ir, anot pono prof. Šilkarskio, beveik pranašas, o tuo tarpu tik nuostabiai puikiai sugebąs prisitaikyti prie klimato žmogus — p. Oleka-Žilinskis. Jo padėtis pradeda darytis tragiška: mokiniai griežtai atsisako eiti „mokytojo“ pėdom. O tempora, o mores!

Studentų Teatro Draugijos pastatymas — Moljero „SKRAJOJANTIS GYDYTOJAS“ — aiškus protestas prieš įsiviešpatavusį mūsų lietuviškam buržuaziniam teatre vaidybinį melą — prieš vidujiniai nepateisintą ura-patetiką ir vaidybinius šampus. Be to, šiuo pastatymu iškeltas obalsis: — *teatras turi būti aktualus*.

Senis Moljeras aprengtas mūsų dienų aktualijom. Tačiau truputį nesmagu, kad vietom vis dėlto buvo matyti nuogos seno kūno dalys. Atro-

Tačiau užteks to gero. Nėra mažiausio reikalo išrašinėti iš *Confiance*. Visas tas „gilias“ mintis gaili kiekvienas rasti Herbačiauskio kokiose nors „Idioto šypsenose“.

Ponas dievas nepagailėjo Panait Istrati talento, tik jis jam pagailėjo „razumo“.

Panait Istrati iš tų, kurie plačiai ir būtinai neaiškiai kalba apie „visokias laisves“. Ir juo daugiau apie tas „laisves“ kalba, juo sunkiau suprasti. Aišku tik viena, kad didžiausia „laisvė“, tų „vagabondų“ supratimu, — yra laisvė viešoj vietoj nusispiauti.

Ši rašytojų kategorija karštai pamėgus valkatų pozas. Tai būtų nieko, bet, kas įdomiausia, mano, kad ši profesija iš esmės kilni, nes, mat, „romantiška“.

Su įvairiausiais deklasiuotais elementais tie valkatos — romantikai eina koja į koją. Sakosi mėgstą pakalbėti ir tuomet, kai pavojinga. Tačiau pavojaus niekam nesudaro. Geriausiu atveju įstengia pareikšti tik individualinį protestą. Bet dirbti ir kovoti organizuotai nepatvarūs. Atsidūrę gyvenimą organizuojančio proletariato tarpe, iš pradžių kenčia, bet pajutę, kad organizuotoj visuomenėje nei lumpenproletarijam, nei valkatom vietos nebus, ima „kelti maištą“. Pasuka — Vers l'autre flamme — puola saloninės damos ir buržuazijos pakalikų glėbin.

Panait Istrati tvirtina, kad jis visųomet toks buvęs. Juo jam blogiau. Tie, kurie jo iš karto neperprato, pasirodė neatidūs.

Gal taip kalbėdamas apie Panait Istrati aš irgi neobjektingas. Tai tegu apie tą „proletarinį“ rašytoją parašo J. Pleb. Pasimokysiu iš jo objektivumo.

V. Dr.

do, kad buvo per maža stengtasi jas pridengti. Be to, protarpiais atrodė, kad Moljeras tik „general na svad'be“, o ne „spektaklio vinis“. Spektaklio vinis buvo gan išmislus, nieko bendro su Moljero pjesė neturįs „prologas ir epilogas“. Tuo tarpu pats Moljeras buvo vaidinamas „pagal knygą“. Moljero pjesės architektonika nebuvo net bandyta aktualinti. Tačiau ir taip išleistas į sceną Moljeras nei sau, nei „Stedrai“ gėdos nepadarė. Tuo labiau tai įrodo, kad šlovingam seniui Moljerui reikia turėti truputį daugiau pagarbos.

Ištikima obalsiui — *teatras turi būti aktualus* — „Stedra“ davė apšiai aštrios mūsų dienų aktualijos. Tačiau dar būdama ideologiškai pakrikusi, rodos, nei pati suprato, nei davė suprasti, ką kalba tos aktualijos. Kiekviena aktualija atskirai buvo aiški, bet nebuvo aišku, kokia išvada tenka ir reikia daryti iš tų aktualijų sumos. Kitai tariant, nebuvo aišku, ko tom aktualijom buvo norima pasiekti. Tarp kitko, aiškaus ideologinio kriterijaus nebuvimu dar paaiškinama ir visa eilė į spektaklį išivėlusių nereikšmingų ir net pigių aktualijų. Vadinas, nebuvo, kas atskiria pelus nuo grūdų.

Tačiau ir su šios rūšies gan nemaloniais trūkumais Studentų Teatro Draugijos Moljero „SKRAJOJANTIS GYDYTOJAS“ pastatymas perdėm reikšmingas. Buržuaziniam teatrui pareikštas visokiariopas ir griežtas nepasitikėjimas. Svarbu, kad tas nepasitikėjimo reiškimas iš vienkartinio virstų nuolatiniu. Tačiau tai įmanoma tik dirbant proletariate ir su proletariatu.

Gegužės mėn. 2 d. Tilmanso salėj „Stedra“ mėgino „prieiti“ žiūrovą iš masės. Viena iš to spektaklio paaiškėjo: naujas proletarinis žiūrovas stato teatrui didesnius ir rimtesnius reikalavimus, kaip kad kas nors galėtų manyti. Noris tikėti, kad „Stedra“ naujo žiūrovo savo pastangom neapvils.

V. Dr.

BIURGERIAI IR BABBITAI MUM PATIEKIA FILMUS

Amerikos ir Vak. Europos filmų režisierius seniai pamiršo takus į savo idėjinį arsenalą. Šiandien jis klusniausias filmų koncernų magnatų ir kapitalistų tarnas. Šiandien jis nepriims nė vieno scenarijaus, kuris neatitiktų arba, pondie, įžeistų tų žiūrovų jausmus, kurie perka bilietus tik į ložą arba į pirmas baletažo eiles.

Jokios aktualesnės ir aštresnės temos šis režisierius nenori leisti, ypač kokios nors socialinės temos. O jei ir panorėtų, tai negali. Tokia jau buržuaziškai kapitalistinio pasaulio lemtis: pačiam užsimerkus, dumti kitiem į akis balkšvas miglas, tylėti apie klasių kovą, neliesti socialinės gyvenimo pusės, neliesti nepalankių buržuazijai ir kapitalistam reiškinių (o palankių

— nér!), — todėl ekrane rodyti tik erotinę meilę ir detektyvų genialumą...

Kad šis dvasinis biednumas ir idėjinis bankrotas nebūtų toks pasibiaurėtinai plikas — nesigailima pinigų puošniom dekoracijom, turtingam filmos pastatymui, o tonfilmui už aukščiausias honorarus angažuojamos geriausios instrumentalinės ir vokalinės pajėgos. Štai jum spindinčios salės, frakai, naujausios mados balinės suknelės, briliantai ir pirmaeilių tenorių balsai! Štai jum didžiausi tragikai, štai paskutinieji Berlyno šlageriai! O už viso to puošnumo, už štamputos vaidybos ir balsų genijų — idėjinis ir dvasinis bankrotas, buržuazijos degeneruojanti jausmai, meilė, seksas... Ir dar — maskuota agitacija už kapitalistų interesus ir šlykštybės prieš proletarinę klasių kovą.

Pavartykit naujausius Amerikos ir Anglijos kino žurnalus, atskleiskit vokiečių „magazinų“ lapus. Spindinčios ir užtekančios „žvaigždės“, Maurice Chevalier, Greta Garbo ir Marlene Dietrich, paskutinieji šlageriai ir sex appeal, sex appeal!... Na, atsiminkit bent vienos Kauno kinų savaitės programą: „Aistros šėlimas“, „Sužieduotinė vienai nakčiai“, „Meilės svajonės“, „Moters galia“, „Šią naktį, gal būt...“, „Meilės galia“, „Jos Didenybės imperatorienės adjutantė“ ir t. t. ir t. t. ir t. t.

Tiesa, pastaruoju laiku galima Kaune pamatyti karinių filmų, kurios pas mus patenka iš Vokietijos monarchistų vado Hugenbergo valdomos „Ufos“. Tuose filmuose karas, žinoma, bausis, bet koks jis herojiškas, koks gražus ir didingas! Neužjausti savajam kareiviui, ginančiam tėvynę, prilygtų pačiam „tėvynės išdavimui“. O garsioji „Vakarų fronte nieko naujo“, be savo puikiai instrumentuotų batalinių scenų, savo naiviu pacifizmu šimtą kartų menkesnė už patį autorius smulkiai buržuazinės tendencijos romaną. Ar žmonija seniau nežinojo, kad karas bausis ir ar kapitalistai, ginkluodamiesi naujam imperialistiniam karui, pabijos jo žiaurumo ir aukų? O ne, už savo tėvynę vėl kiekvienam kareiviui bus įsakyta statyti krūtinę...

Visų pas mus rodomų filmų 80% — vis dėlto skiriama sekso ir šeimos „problemom“ „spręsti“. Kiekvieno filmo scenarijus sudarytas taip, kad būtų „sprendžiama“ problemos: meilės stiprumas, meilės nepastovumas, pavydas ir kerštas, nepasotinama moters aistra, buržuazinės šeimos iširimas, meilūžis, meilė, pinigai... Kartais problemos dar gilesnės ir sudėtingesnės, pav., žydaitės ir kataliko meilė! Žodžiu sakant, visur grynas, čystas „tragizmas“, gilūs, sielą verianti pergyvenimai!... Iš šalies pridėsim, kad visos problemos ir žavingi santarmingiausio artistų ambamblio štamapai kaip tik tokio tobulumo ir grožio, kaip skelbiama afišose ir vaikų dalijamuose reklaminiuose lapeliuose... O ten net ir taip parašoma: „Didžiulė, viską nugalinti meilė švel-

UŽ LIETUVOS SIENŲ

IŠ LATVIŲ ŽEMĖS

Latvijos proletarinių revoliucinių rašytojų žurnalas „Kreisa Fronte“ („Kairysis Frontas“) neseniai buvo uždarytas, o jo 5 ir 6 numeris konfiskuotas. Latvijos buržuazija, negalėdama kaip kitaip sunaikinti proletarinės literatūros ūgio, griebėsi žandariškų priemonių.

Už ką? Paskutiniuos „K. F.“ numerius buvo išspausdinta jauno darbininkų rašytojo apsakaitė „Kaujas baterija“, kur vaizduojamas „laisvosios Latvijos“ raitelių-karių gyvenimas, žinoma, ne toks, kokį norėtų matyti Latvijos buržuazijos „širdis“, bet koks jis yra realybėje.

Linards Laicens, „Kreisa Fronte“ redaktorius ir žymus proletariato rašytojas, įteikė Rašytojų

s-gai ir žurnalistų profs-gai protestą dėl žurnalo uždarymo ir jo paties, kaip literato, nuolatinio tampymo po kalėjimus ir „kriminalkas“. Visi kairieji rašytojai prisidėjo prie protesto ir svarstant jį minėtose sąjungose griežtai pasisakė prieš klero ir fašistų „kultūrinę akciją“. Protestas buvo priimtas, o buržuaziniai rašytojai ir žurnalistai, protestuodami prieš tokį žygį, išstojo iš sąjungų.

Viso pasaulio proletarinių rašytojų tarpe „Kreisa Fronte“ uždarymas padarė slėgiamo išpūdžio ir buvo sutiktas su protesto rezoliucijom. Kartu su viso pasaulio proletariniais rašytojais mes taip pat protestuojam prieš šį barbarišką latvių buržuazijos eilinį žygį, akcentuodami jį, kaip nukreiptą prieš Latvijos literatūros ūgį ir prieš stipriausią jos rašytoją—Linardą Laicena!

„Trečio Fronto“ redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas

niai jungiama su brutalumu ir lytiniu išsigimimu.“

Štai, kokiu šlamštu diena iš dienos maitinama Kauno ir visos Lietuvos kinematografų publika! Amerikos ir Vokietijos filmų koncernų atstovėbės Kaune susisuko neišgriaunamas gūžtas. Bet pastaraisiais metais jų energija ir išūlumas pasiekė tokių ribų, kad jų teroruojamas kiekvienas kino salės savininkas, ir filmai, kurie ne iš jų rankų išeina, visiškai nebegali pakliūti ekranan.

Šį sezoną nebematėme nė vieno Sovkino filmo, kuris ne tik savo reikšmingai giliu socialiniu turiniu, bet ir meniškąja verte nepalyginamai viršija banališkiausius Hollywoodo ir „Ufos“ filmus, po išviršiniu žerėjimu slepiančius supuvimo ir sifilio mikrobus.

Šiandien Lietuvos ekraną uzurpavo vokiškasis bürgeris ir amerikoniškasis babbittas. Kramtydamas šokoladinį biskvitą, jis šluoja sau kišeniun šimtus tūkstančių mūsų publikos litų, o lietuviškasis miesčionis kasdien jo „menu“ gardžiudamas atiduoda jam kelių litų duoklę.

Manome, kad nei griežtas, nei švelnus mūsų protestas padėties nepataisys, nes Sovkino filmai ne tik amerikiečių ir vokiečių filmų koncernų agentam, bet ir daug kam iš mūsų ne traukia savęsp simpatijų. Sovkino filmai, be savo aukštos meniškos vaidybos, teikdami estetiško pasigėrėjimo dar sukelia galvoj ir kitų „neramių“ ir gal net ne visai „tautiškai valstybiškų“ minčių. Ar ne geriau nuo amerik. ir vokiškų fil-

mų leisti žiūrovui-snobui ramiai snausti, o žiūrovei sentimentališkom ašarom šlapinti nosinę?...

Bet mes jaučiam pareigą savo žiūrovą pakvinti ir jam priminti, koks surogatiškas, tuščiaaviduris ir dvokių maistas jam kasdien patiekiamas. Šiaipjau mūsų miesčioniškosios buržuazijos skoniui nė kiek nesistebim, priešingai — net džiaugiamės, kad ji nuodijasi ir lygiai gerai žeberiuoja tas „meniškas“ puvenas, kaip ir jos vyresniosios Europos ir Amerikos kaiminkos...

E. Kulvietis

NEIŠAIŠKINAMA SLAPTYBĖ

Mum teko skaityti dr. J. Griniaus dizertacija apie poetą Milašių. Mum teko skaityti ir lietuviškai išleistos Milašiaus poemos. Ir vieną, ir antrą knygą skaitant susidaro toks vaizdas: gerb. genialusis poetas plaka muilą kažkokiai mistiškai barzdai skusti. Prancūzijoje yra, matyt, nemaža „elito“ (išrinktųjų), kuriem tas muilas labai patinka. Lietuvoj tur būt mažiau. Mes skaitėm Milašių daug kartų, ir išpūdis vis vienodas: mistiškas muilo plakimas. O skaitant poetiškai parašytą dizertaciją, toks vaizdas: būsimas lit. daktaras vaikščioja apie genijų ir laužo galvą, kokia to jo sunkaus darbo prasmė. Laužo galvą, rašo plačius muilo plakimo filosofijos komentarus, ir vis tiek lieka neaiški to nuostabiai gilaus ir slaptingo darbo prasmė. Kaip gaila sunkių pastangų ištiškinti neišaiškinamam dalykui! Širdingos užuojautos!

IŠ STRS ŽEMĖS

Naujoji Sovietų literatūra

Paskutinieji dveji metai yra sovietų literatūroje perversmo metai. Iki to laiko, kalbant apie sovietų literatūrą, tekdavo griežtai pabrėžti jos nevienodumą, dalijimąsi pagal sociališką padėtį į tris svarbiąsias grupes: į rašytojus „pakeleivius“ (popučiki), daugiausia priklausančius priešrevoliucinei inteligentijai, į proletariškus rašytojus, atstovaujančius darbininkišką ir komunistišką sovietų literatūros dalį, ir į valstiečių rašytojus — į grupę sociališku atžvilgiu mažiausiai ryškią. Dar neseniai valstietiškais rašytojais buvo laikomi visi rašę apie kaimą, pradedant S. Klyčkovu, atstovavusiu pasiturintį valstietį, baigiant Batraku ir Zamojskiu, kalbėjusiais biedniausiųjų valstiečių kalba ir įsitikinimais. Tarp atskirų literatūrinių grupių, anksčiau gyvavusių ir gyvuojančių, tenka pažymėti „Literatūrinį konstruktyvistų centrą“ („Literaturnyj centr konstruktivistov“), vadovaujamą J. Selvinskio (autorius karo poemos — „Ulialiajevščina“), turintį savo tarpe stiprių sovietų rašytojų, kaip, pav., Bagrickį, V. Lugovskį, toliau literatūrinę grupę „Pereval“ ir proletarinių rašytojų „Kuznica“ grupę.

Dabar matome sovietų literatūroje plačiai vykstantį diferenciacijos ir kūrybinių jėgų konsolidacijos procesą.

Iš vienos pusės — valstietiškoje literatūroje įvyko griežtas atsiskyrimas jos „dešiniojo“ sparno nuo „kairiojo“. Dabartiniu metu sąryšis su ekonominiais pasikeitimais kaime, pastiprintos klasinės kovos, kolektyvizacijos ir sustiprintų proletarinių kaimo kadro pagalba — pasikeitė ir psichika to biedniausiojo valstietiško elemento, perėjusio į ideologines proletariato pozicijas. Todėl „Valstiečių rašytojų sąjunga“ (Sojuz krestijanskich pisatelej) visiškai atskyrė „kūlokišką“ elementą, sukoncentruodama rašytojų branduolį su biedniausiojo valstiečio pažiūrom ir pavadinu save „Proletarinių - kolchoziškų rašytojų sąjunga“.

Iš kitos pusės „pakeleivingojo“ literatūros daly matoma tokia pat rašytojų diferenciacija ir daugiausia nukrypimas į komunistiškos ideologijos pusę.

Reikia paminėti, kad smulkiosios literatūrinės grupės nustoja gyvavusios. Pav., literatūrinė proletarų rašytojų grupė „Kalvé“ (Kuznica) visa perėjo į RAPP; „pakeleivingųjų“ grupė „Pereval“, palikta talentingiausiųjų ir revoliucingiausių savo dalyvių ir pasmerkta literatūros kritikos, yra išvakarėse visiškos likvidacijos. „Konstruktyvistų literatūrinis centras“ pranešė išsisklaidęs dar 1930 m. pavasarį, išleisdamas deklaraciją, kurioje prisipažino savo metodologiškas ir ideologiškas klaidas. Dar prieš formalinę LCK

(Lit. Centr konstruktivistov) likvidaciją du stambūs poetai Bagrickis ir Lugovskis įstojo į RAPP'ą.

Paskutiniųjų metų įvykiai — kolektyvizacijos ir kūrybos pastangos — kada šalis įžengė į „socializmo periodą, ir realybė įgyvendina „kultūrinės revoliucijos“ obalsius — ypatingai svarbios reikšmės gauna kova už naują psichologiją, naują etiką, naują žmogų. Kultūrinės revoliucijos uždavinių plotmė iš naujo persvarstomas inteligentijos reikšmės klausimas proletarinės diktatūros šaly. Senoji — priešpalinė inteligentija vis daugiau diferencijuojasi — viena jos dalis išitraukia į socialistinę kūrybą ir sąmoningai tampa ne revoliucijos „pakeleiviais“, bet jos „dalyviais“ (žodžiai rašytojo A. Tolstojaus, žinomo „popučiko“). Kita dalis — žymiai mažesnė, surišta savo praeitimi, savo luomo reikalais su buržuazija, pereina į kontrrevoliucijos liogerį.

Visi šitie įvykiai verčia geriausiąją sovietų literatūros dalį peržiūrėti senąsias vertybes ir nustatyti savo padėtį ir uždavinius literatūroje. Paskutinieji metai gausūs deklaratyviškais sovietų rašytojų pasisakymais aukščiau minėta kryptim, pradedant plačiai žinomais laiškais į užsienių plunksnos draugus, baigiant literatūriniais manifestais. Taip, sakysim, Iljos Selvinskio „Poeto teisių deklaracija“ (Deklaracija prav poeta). Šioj deklaracijoje poetas kratosi savo mokytoju ir priešū — V. Majakovskiu — asmeniškai patvirtindamas senąjį konstruktyvizmo kodeksą, anksčiau jo paties pasmerkta.

Kadangi deklaracija reiškia grįžimą į senąsias pozicijas, tai sovietų kritika negalėjo jos pripažinti patenkinančia naujus reikalavimus. Pagrindinė konstruktyvistų klaida buvo ta, kad jie orientavosi tikrai aukštai kvalifikuotu skaitytoju, daugiausia techniška inteligentija, bet ne pagrindu naujų skaitytojų masių: — darbininkų ir darbo valstiečių.

Pasirodo daug svaresnė kita deklaracija — „Literatūrinis manifestas“, — išleistas jauno proletarų rašytojo Džeko Altauzeno, poemos „Bezusyj entuziast“ autorius, sukėlusio gyvų diskusijų komsomolų tarpe. Ilgesys „romantikos“, kuria turtinga herojiška senosios kartos praeitis, stipriai pasireiškė šioj pirmoj poemoj. „Literatūrinis manifestas“ — naujos poemos įžanga yra neabejotinas progresas jaunojo poeto sąmonėj. Jo asmeninė evoliucija veda jį nuo „grynos lyrikos į poeziją“, turinčią publicistinių elementų. Jis verčia nuo pjeđestalo A. Bloka, buvusį jo literatūriniu autoritetu, ir skelbia savo literatūriniais autoritetais Nekrasovą ir Demjaną Biednų, poetą labiausiai skaitomą ir prieinamą mėsėm, kurio eiles ir dainas „galimą rasti gerklėj didvyrių, kritusių Sivaše“. Poetas linksmai prisipažįsta, kad „laimė gyvent lednešos pradžioj“, epochoj pagrindinių griovimų ir kūrimo, naujo

pasaulio, ir šaukia jis savo draugus „apdainuoti didįjį promfinplaną“ ir „žinot, į kieno krantą jie iriasi“. Į Altauzeno kvietimą atsiliepia savo kūryba nauji kadrai talentingų proletariato jaunuolių. Pirmiausia reikia priminti A. Surkovą, MAPP'o sekretorių, išleidusį 30 metais pirmą eilėraščių knygą „Zapiev“. Nežiūrint šio rinkinio poetinio Surkovo jaunumo, jis įdomus savo ypatingumu ir tematikos, ir stiliaus atžvilgiu. Eilėraščiai pasižymi siužetingumu ir realistinėmis spalvomis. Programiniam rinkinio eilėrašty „Herojas“ autorius tiesiai sako, kad „tiršta romantika“ negyveno „šiurkščiam, apkrautam kūne jo herojaus — piliečio pasaulinės revoliucijos“, bevardžio kareivio sukilusios klasės, pečiu parėmusio kovos epochą“. Taigi, abstraktinė romantinė „tikrenybės mistifikacija“ svetima A. Surkovui, išsirinkusiam sunkų, bet vaisingą kelią — „plėsti visiem ir visokias kaukes“. Kitas proletariato jaunuomenės naujų kūrybos kelių ieškojimo pavyzdys yra kūryba N. Dementjevo („Šosse entuziastov“ 1930.). Nežiūrint to paties poetinio jaunumo, kuris pastebimas Surkovo eilėraščiuose ir aiškios senųjų poetų įtakos, — Selvinskio, Bagrickio, Lugovskio, — Dementjevo eilėraščiai įdomūs savo konstrukcija; tai veržimasis filosofiskai pakeisti temą, noras parodyti poetinę medžiagą ne subjektyvinėje, individualistinėje prizmėje, bet objektyviškai ir logiškai ją aiškinti. Toks pat filosofiskumas pastebimas eilėraščiuose kito maskviečio jauno poeto V. Gusevo („Pochod vsešej“, 1930), kurio pagrindinė tema yra — nusavinimas naujo žmogaus naujos buities ir daiktų, jį supančių — savotiška paties savęs revoliucija. Temos apie naują žmogų, mūsų amžininką, socialistinės kūrybos dalyvį — yra temos dominuojančios sovietų literatūroje ir svarbiausios temos ir lozungai šiandieninės proletarų literatūros. Jeigu dar prieš keletą metų proletariškoji literatūra skyrėsi nuo techniškai daugiau prityrusios „pakeleivingosios“ literatūros savo jaunumu ir tvirtu savo uždavinių žinojimu, tai šiandien proletariškoji literatūra tampa ne tik ideologinė, bet ir technikinė. Proletariškoji literatūra pažengė priekiniame meistriskumo, ir prasmės atžvilgiu daug platesniu žingsniu, negu tikėtasi, tik proletariškų sluoksnių pažinimo dėka — pravesta darbininkų literatūrinis rateliuos, padedant vietinių rašytojų organizacijom. Literatūrinių ratelių darbas ir įtraukimas į literatūrą vadinamųjų „apdovanotųjų“ — daugiausia kultūriškų, aktinių ir prasimušusių į pirmas eiles pramonės darbininkų — sudarė proletariškųjų rašytojų pamainą ir įvedė į literatūrą naują rašytojo tipą — tikrą darbininką, nepersiskyrusį su gamyba. Todėl ne atsitiktinai pasirodė visa eilė jaunųjų darbininkų rašytojų kūrinų — literatūrinių ratelių mokinių sukurtų, iš karto susilaukusių susidomėjimo ir įvertinimo. Tose knygose vyrauja

tematika, pakeitusi pilietinio karo tematiką, naujo žmogaus ir socialistinės kūrybos tematika — naujo žmogaus rankų darbu. Tokia knyga Ovalovo „Boltovnia“ — kur herojum yra senas darbininkas, murmeklis, kurį gamybos meilė atveda į partiją. Tos gamybos šeiminku jis pripažįsta save. Kitas tos pačios „darbininkiškos tematikos“ dalykas — Leningrado darbininko Dm. Lavruchino knyga: „Po sledam geroja“ — rabkoro užrašai (1930). „Užrašai“ bene bus visų įdomiausioji paskutinių metų knyga, kompozicijos atžvilgiu drąsi ir kultūrinė; tema šių užrašų — kuriantis darbininkas rašytojas, kuris ir yra visos knygos herojus. Didžiąją knygos „Po sledam geroja“ dalį sudaro šio herojaus stilizuotos užrašų knygutės. Šių knygučių medžiagą sudaro darbininkiškoji aplinka, gamyba, sovietiško laikraščio darbas ir t. t. Naujo žmogaus, naujos kaimo moteries temom rašo jaunas valstietiškas rašytojas Gerbunovas savo romane „Ledolom“ (1930 m.), kur klasinės kovos tarp pasiturinčių ir biednųjų valstiečių fone duota asmeninė istorija valstietiškos mergaitės, ginančios savo moteries nepriklausomybę ir teises už dalyvavimą visuomeniniam gyvenime. Jeigu augimas proletariškos literatūros pasireiškia plačiais užsimojimais, tai, iš kitos pusės, — tarpe senosios rašytojų kartos pasireiškia prityrimo ir meistriskumo augimas. Po eilės darbų, tikrai nusisekusių kūrinių iš pilietinio karo, kaip Fadėjevo „Razgrom“, Šolochovo „Tichij Don“, proletariškieji rašytojai pereina į naujas temas.

Toks yra F. Panferovo romanas kolchoziškos statybos tema, pavadintas „Bruski“, kurio antroji dalis, išėjusi 1930 m., sukėlė kalbų sovietų literatūroje. Naujom temom rašo ir Libedinskis, „Nedielia“ autorius, bandęs ginčytinam, įdomiam romane „Roždenija geroja“ atvaizduoti partijos žmogaus psichologiją.

Po pirmojo romano apie socialistiškąją kūrybą, rašytojo F. Gladkovo „Cement“, kuriam tikrumoj klausimas buvo statomas „ne apie naują kūrybą, bet apie gamybos atstatymą geriausiom sąmoningųjų darbininkų jėgom“ — pačiu paskutiniu metu pasirodo romanų apie statybą ir tarp „pakeleivingųjų“. Tą reiškinį, suprantamas dalykas, tenka aiškinti plačia visuomenine rašytojų aktyvizacija, ypatingai per paskutinius duėjus metus. Pažymėtinos ta prasme ir sovietų proletariškųjų rašytojų kelionės į gamybą ir statybą. Šitų kelionių tikslas — supažindinti rašytojus su gigantiškais ir organizuotais šaly vykdomais „dideliais darbais“ ir išvesti juos iš kabinetinės tylos į gryną sovietiškos tikrenybės orą. Šių kelionių nauda greit pasirodė. To rezultate pasirodė, pirma, — tikrai aktingas rašytojų dalyvavimas gamybos darbuos, antra, — gaivališkas bruožmeniškos kūrybos pražydėjimas. Pagrinde M. Šaginjanos romano „Gydrocentral“ ir buvo tie

bruožai, priklausantieji vienam iš geriausių sovietiško broožų (očerkov). Plačiai užsimotam romane, parašytam puikia ir aiškia kalba, aprėptos įvairios socialinės grupės, šiokiu ar tokiu būdu surištos su statyba galingos elektros stoties. Toji statyba sudaro siužetą. Šio kūrinio fonu paimta galingas socialinis armėnų tautos judėjimas ir progresas (daugumas veikiančiųjų — dirbą armėnai), iki spalių revoliucijos trunijusios nerangume ir baisiose būvio sąlygose, grasinuosiose išsigimimu. Tačiau žymi vieta romane skiriama inteligentijai, nusakyti vietai ir santykiams socializmo kūrybos procese.

Šaginjanai — pradėjusiai literatūrinę karjerą intymiška lyrika, net be skonio (eilėraščių rinkinys „Orientalija“) rašiusiai žinomus „Zapiski Dami iz obščestva“ — evoliucija į aprašinėjimą broožų pobūdžio ir į didelį romaną apie kolektyvinį darbą — yra didžiulis žingsnis priekin. Rašytojiškas šaginjanos gyvenimas aiškiai iliustruoja geriausios inteligentijos dalies kelią į pasisavinimą proletariato ideologijos. Tokio pat pasisekimo turi ir Leonido Leonovo romanas „Sotj“, kuris nuo pirmųjų bandymų Remizovo įtakoj, persisotinės individualizmu ir misticizmu nuo valstietiškos anarchistiškos nuotaikos savo supintų laiškų, skelbiančių patosą kovos žmogaus proto ir kolektyvinės valios su grasančia gamta ir praeities psichika. Tą patį padaryt bandė ir B. Pilniakas romanu „Volga vpadaet v Kaspijskoe more“, tačiau darbas visiškai klaidingas ir nenusisekęs. Matyt, grynas tikrovės oras nepadarė „Volgos...“ autoriui jokios įtakos. Šalia iškraipytų sovietų gyvenimo faktų Pilniakas neišvengia ypatingo jam biologizmo, pernešdamas visą atramą į biologiskąją ir fiziologiskąją psichikos dalį. Taip pat nenusisekęs aiškinimas inteligentijos — kaip kenkėjo inžinieriaus Poltorako asmuo, taip ir teigiamieji tipai, prof. Poliotiko ir jo dukters, atvaizduotų schematiškai ir nuobodžiai.

Inteligentijos problemos tebejaudina „pakeleivingiuosius“, esančius iš dalies tąja inteligentija. Jeigu pospalinė (v poslieoktiabrskoj) inteligentijos literatūroj, kuri atsirado nepavydėtinoj padėty spalių mėn. metu, neužimdama padėties aukštumos, ir, kaip M. Gorkio romane „Klim Samgin“ inteligentija nusivainikuoja, tai įdomią inteligentijos reabilitaciją vaizduoja neseniai atspausstas („Krasnaja Novj“ 1930) romanas jauno „kairiojo pakeleivio“ Levo Slavino — „Nasliednik“.

Išviršine forma romanas parašytas realistinėj manieroj, duotas heroją Ivanovą supas gyvenimas, ir tik pačiam gale atsiveria alegorija; herojus pasirodo esąs sūnus to žmogaus, kuris patarnavo Čechovo „Ivanovui“ prototipu, tapusiu neigiamu vardu rusų 20 amž. pradžios inteligentijos. Ir nežiūrint piktų pranašavimų vieno veikiančio asmens — politinio Ivanovo priešo — herojas

atsisako Ivanovų palikimo: paprastumo, pacifizmo, refleksijų ir, praėjęs imperialistinį karą, drauge su apkasų draugais eina į partiją — tampa revoliucionieriais. Šis romanas yra pateisinimas inteligentijos, yra bandymas įrodyti tai, kad ji dar neišnaudojo savo istorinių galimybių. „Nasliedniko“ herojas — pirmas sovietų literatūroj teigiamas herojas — paveldėtojas inteligentas.

Esanti dabartinėj politinėj literatūroj tendencija pervertinti vertybes pasireiškė ir A. Tolstojaus paskutiniam romane (autorius „Chromoj barin“, „Choždenija po mukam“ ir kitų kūrinių). Tame romane — „Petr I“ — kurį mes sąlygiškai pavadinsim istoriniu, įdomus bandymas kritiškai peržiūrėti senąją istoriją naujos pasauliožiūros šviesoje. Istorinis romanas sovietų literatūroj kitaip suprantamas, negu įprastas šio žanro supratimas. Pagrindiniu sovietų istorinio romano pažymiu reikia laikyti laiko nustatymą: kontrastinis sugretinimas praeities su dabartim, kur kalbama apie pirmąjį, o manoma apie antrąjį. Jei senuos „istorinius“ romanuos siužetais būdavo paimamas istorinis gyvenimas, pav., Neimano „Djaval“ arba Merežkovskio romanai, tai sovietų istoriniam romane pati istorija ir jos faktiškoji eiga vaizduojama naujoje šviesoje: „tariamoji“ tikrėybė — revoliucija atidengia amžių užtušotus socialinius ryšius ir analizuoja iš naujo faktus naujai statybai veikiančių socialinių jėgų.

Toks bandymas randamas Tolstojaus romane. Autorius piešia epochos paveikslą, santykius valstiečių ir dvarininkijos Petro I laikais, persiformuojančių iš dalies į buržuaziją, iš dalies į valdininkiją, ir suriša Petro I politiką su smarkiu svetimo kapitalo įsiveržimu. Jei iš dalies tai padaryti ir pavyksta autoriui, tai didžia dalimi romanas ne kritiškas ir ne savarankiškas. Daug kas vaizduojama kaip epochos restauracija (labai gera stilizuota kalba). Bet apibūdinimas centralinių vaizdų — Petro ir Aleksiejaus nedaug toliau teneina nuo demoniško apibūdinimo tų asmenų, kaip ir Merežkovskio romanuos. Kritiškai ir dialektiškai ta prasme yra kur kas geriau nusiųkęs proletariškos rašytojos A. Karavajevos „Zolotoj kliuv“ (tema — aukso ieškotojų eksploatacija Altajų XVIII amž.), kur sutinkamas nusistatymas vaizduojant epochą jos socialinėj plotmėj.

Toki sovietų literatūros laimėjimai, iš vienos pusės — pakrypimas pakeleivingosios dalies į kairę ir į aktingą dalyvavimą socialistiškoj statyboj, iš kitos pusės — proletariškų ir valstietiškoj rašytojų konsolidacija ir pasirodymas naujų talentingos jaunuomenės kadrij. Galima buvo suminėti dar visą eilę vardų ir kūrinių, nes sovietų literatūra jais turtinga, tačiau mes parinkom

vardus ir kūrinius, ryškiausiai charakterizuojančius vykstantį procesą. Sovietų literatūra pakely į tai, kad taptų srove panašia ideologiškai aplinkai, ta prasme, kad kūrybiškai saugojama tematikos ir kūrybinių metodų įvairumas.

Ta proga tenka pažymėti faktas, kad dabartinė tiek „pakeleivingųjų“ (poputčikų), tiek proletarinių sovietų rašytojų literatūra randa nepaprasto susidomėjimo Vakaruos. Kuone kiekvienas žymesnis literatūros kūrinys tuoj išverčiamas į vokiečių, į prancūzų ir k. kalbas ir išeina kartais su labai stambiu tiražu. Paryžius, ligi šiol buvęs visokių naujų meno ir literatūros srovių gimimo lopšys ir visos Europos meno pasaulio susidomėjimo centras, bent literatūroj jau nustojo tuo centru buvęs. Šiandien visų žymesniųjų Europos ir net Amerikos rašytojų akys nukreiptos į Rytus.

IŠ USA ŽEMĖS

Amerikos proletarinė literatūra

Tikrosios Amerikos proletarinės literatūros pradžia tenka laikyti vos 1929—1930 metus. Ši data tinka kalbant apie Amerikos proletliteratūrą tik griežto formališko priėjimo prie dalyko atžvilgiu. Faktiškai Amerikos proletliteratūros šaknys nueina kur kas toliau į praeitį.

Tikroji Amerikos proletliteratūra gimė ne iš knygų, ne aplink rašytojus, bet iš žurnalizmo ir aplink žurnalą. Pirmąją menininkų ir rašytojų grupę, iš kurios atsirado dabartinės proletliteratūros centralinis organas „New Masses“ (Naujosios Masės), sudarė inteligentai, kairiųjų laikraščių bendradarbiai.

Šios grupės įkvėpėjas ir idėjinis vadas buvo *Džon Rid* (John Reed), plačiai pagarsėjęsios reportažinės knygos „Dešimt dienų, kurios sudrebino pasaulį“, autorius. Be to, šio autoriaus tenka paminėti dar dvi įžymios knygos — „Revoliucijos duktė“ ir „Revoliucinė Meksika“.

Džon Rid — pirmiausia laikraštininkas. Jo pastabumas, atidumas nepaprastas. Į faktus *Džon Rid* žiūri ne kaip į medžiagą telegramai, — jis ima faktą kaip liudininką sudėtingų reiškinių, kuriem kiekvienas esamasis faktas — tiktai paviršutiniškas pasireiškimas. *Džon Rid* toli praverčia vad. „bruožų“ rašytoją. Jis įvertina socialinę fakto esmę, išskiria jo visuomeninę ir politinę reikšmę. *Džon Rid* parodo, kaip kiekvienas žmogus į faktą reaguoja, kaip jį pergyvena ir kokios jėgos kiekvieną fakto dalyvį judina. *Džon Rid* visur pabrėžia politinę fakto pusę, pabrėžia ją taip, kad kiekviena jo eilutė virsta klasių kovos lozungu.

Jis moka surasti reikalingus, aštrius žodžius, šios dienos žodžius. Jo herojai — ne atskiri žmonės, bet visa revoliucinė masė.

Žurnalas, apie kurį augo Amerikos proletliteratūra, kuris kelis kartus buvo uždarytas ir keitė savo pavadinimą, buvo griežtai kairus ir pirmiausia politinis, o tik paskui literatūrinis. Literatūrinė „dūm“ ir „grynai lyrikai“ jame vietos nebuvo. Iš žurnalo buvo gujama lauk visokia retorika, inteligentiškas psychologizavimas, visokios kalbos apie „sielą“. Tikrumas, reikalas — tokia buvo viso žurnalo fizionomija.

Politiškumas, reikalas, aktualumas liko svarbiausi bruožai žurnalo, kuris galų gale įgijo pastovų vardą — „New Masses“. Publicistiškumas buvo ir liko jo svarbiausias pažymys. Publicistiškumas visur — pradedant vedamuoju str., baigiant skelbimais.

Pirmiausia pradėsim nuo skelbimų. „New Masses“ nereklamuoja tabako, degtinės, įvairių pramonės prekių, — čia dedami skelbimai tik apie disputus, lekcijas, parodas, teatrus. Žurnalas nereklamuoja sau nepriimtinių knygų. Jeigu kurios knygos skelbimą žurnalas deda — tuo pačiu jis ją nuoširdžiai rekomenduoja skaitytojui.

„New Masses“ už raštus nemoka. Tai antras labai charakteringas šio žurnalo pažymys. Tuo pažymima, kad žurnalas yra grynai idėjinis. Reik pažymėt, kad žurnale spausdinami ne tik pradėdą rašytojai, bet ir tokio masto rašytojai, kaip U. Sinclair ir J. Dos Passos.

Pati žurnalo medžiaga Amerikai neįprasta. Jo proza yra faktiški, reportažiniai „bruožai“, *Džon Rido* „bruožų“ pobūdžio. Eilėraščiai — ne „lyrika“ senąja prasme, bet politinės kovos poemos — oratoriškos kalbos, satyros, dainos. Iliustracijos — arba iš buities, arba politinės karikatūros.

Pagrindinė žurnalo medžiaga — diskusiniai straipsniai.

Dabar svarbiausias žurnalo uždavinys — organizuoti vad. darb. korespondentų štatą. Tuo reikalu atsak. žurnalo redaktorius *Maikl Gold* (Michael Gold) rašo: „Užuot bendradarbių ordos, suadrytos ir nenusistačiusių, neturinčių pagrindo po kojų žmonių, kuriuos vadina rašytojais, mes turėsime štatą korespondentų, kurių pareiga kiekvieną mėnesį proza, eilėm, pjesėm ir satyra raportuoti, kas atsitiko visuos pramoniškos Amerikos kraštuos. Tai žurnalą padarys aktualų...“

Nuo 1929 m. lapkričio mėn. organizacinis žurnalo vaidmuo tenka *Džon Rido* klubui, t. y. revoliucinių dailininkų, muzikų, teatralų ir kino darbininkų organizacijai.

Su žurnalu ir klubu glaudžiausiai susijęs žymiausias Amerikos proletlit. rašytojas *Maikl Gold*. Žymiausios *Goldo* knygos yra romanas „Žydai be pinigų“, apysakos „120 milijonų“ ir visa eilė eilėraščių.

Goldo nuomone, literatūra turi būti ne betikliškas žaismas, papuošalas, bet toks pat klasių ko-

Tragiška kasdienybė

Pasiutimo mobilizacija. Albertas Einšteinas, didžiausias dabarties mokslo genijus, visą savo gyvenimą paskyrė kurti ir įrodyti ne visiškai įprastom — tikriau — visiškai neįprastom — mintim ir idėjom. Einšteinas, kai relativumo teorijos kūrėjas, — tikrai milžiniška figūra. Mokslo pasauly jo autoritetas didžiulis. Bet ar verta apie tai kalbėti?

Pasirodo, verta. Pasirodo, Einšteinas reikalingas žmonijai (tikriau — kapitalistinei žmoniškai) ne tik todėl, kad įrodinėtų ne visiškai įprastas arba visiškai neįprastas idėjas, bet ir todėl, ir — greičiausia — vien tik todėl, kad visa savo milžiniško intelekto jėga išspręstų klausimą, daug paprastesnį ir daug lengviau suprantamą, negu ta geniali teorija, su kuria neperskiriamai susijęs jo vardas.

Pasirodo, — kaip praneša vienas Berlyno laikraštis, — Einšteinui buvojant New-Jorke buvo pateiktas klausimas, ar gerai elgiasi tie, kurie paskutiniu metu Berlyno kino teatruose mėto dvokiančias bombas ir tuo nutraukia kino seansus. Albertas Einšteinas, pasaulinio garso mokslininkas, ištiso amžiaus galva, atsakė į jam pateiktą ne tiek filosofiško, kiek kasdieniško pobūdžio klausimą, jog tikrai negerai daro tie, kurie taip elgiasi, jog toki žmonės yra chuliganai ir jog labai gėda, kad vokiečių valdžia pakenčia šitokią chuliganizmą.

Pasirodo, jog Einšteinas ne tik drąsus mokslininkas, bet ir drąsus žmogus. Nes jis juk negali nežinoti, kad dėl šitokio savo atsakymo jis gali susilaukti daug nemalonumų, kad kovon su juo —

vos įrankis kaip streikas, laikraštis, tik kitos formos. Literat. kūrinys turi būti pragalvotas ligi galo ir mušti į aiškų tikslą. M. Goldo kūryba aiškiai rodo šių principų įgyvendinimą. Gyvenimą Gold rodo tose formose, kur aiškiausiai matyti klasiniai santykiai. Jo temos: ekstremiškas milijonieriaus traukinys ir pasiutęs pečkuryrs, kuris traukinį paleidžia į pražūtį; mergaitė, einanti paleistuvauti, kad išmaitintų šeimą; šeimininkas, grasinąs išvyti iš darbo darbininką už tai, kad jis skaito ir stengiasi galvoti, — daugybė kasdienių, charakteringų klasiinei visuomenei smulkmenų.

Gold puikus satyrikas. Jo satyra aštri ir taikli, nudažyta sunkiai charakterizuojamu, vienam Goldui tipingų ypatingumu.

M. Goldo eilėraščiai taikyti masei. Jie netinka skaityti atskiriem sakitytojam. Jo eilėraščiai pilni

ne dėl relatyvybės teorijos, o dėl dvokiančių bombų vartojimo kinoteatruose, — gali išeiti tas, kurio autoritetas vokiečių buržuazijos sluoksniuose daug didesnis negu Einšteino autoritetas, būtent: nacionalsocialistų (fašistų) vadas Hitleris. Ir jis gali pasakyti Einšteinui: gerbiamas profesoriau, užsiiminkite fizika, o nesikiškite politikon. O koks nors Hitlerio pagalbininkas, nacionalistiškai nusiteikęs studentas, gali pasakyti daug trumpiau, energingiau ir ramiau: žyde, eik po velnių! Ir ką Einšteinas begalėtų atsakyti?!...

Bet čia reikalas eina ne apie Einšteiną. Interview su Einšteinu tai tik efektiška pabaiga to skandalo, kuris perėjo per visą Vokietiją dėl garsaus filmo „Vakarų fronte nieko naujo“, pagaminto pagal to paties vardo Remarko romaną, dėl filmo, kurį sudaro ne vaizdai ir garsai, o kraujas ir purvas, vaitojimai ir prakeikimai, imperialistiškojo karo melas ir niekšybės. Tą filmą praleido vokiečių kino cenzūra, nes — galų gale — kaip garsusis Remarko romanas, taip ir tas filmas yra perdėm pacifistiško pobūdžio, bailiai nutylis tikruosius karo kaltininkus, nepateikias galutinės ir griežtos išvados. Bet net ir tokio pobūdžio filmas buvo pavojingas vokiečių fašistam, kraujo ir purvo herojam, naujo karo ruošėjam. Ir laukdami to naujo karo, jie suruošė naminių karą, norėdami išnaikinti tą pacifistiško pobūdžio filmą. Dvokiančiom bombom, padvėsiom žiurkėm, supuvusiais kiaušiniiais, guminėm lazdom jie puolė į visus kinoteatrus, kur tik buvo rodomas Remarko filmas. Ir jie laimėjo šį karą. Vyriausybė, norėdama „palaikyti visuomeninę ra-

aštrios ironijos, nukreiptos prieš kapitalistinę tvarką.

Romanas „Žydai be pinigų“ — tai atskirų, tartum nesurištų tarp savęs fragmentų, labai įvairių ir įdomių, rinkinys. Bet tie fragmentai iš tikrųjų sudaro labai turtingą gyvenimo paveikslą.

M. Goldui revoliucija — ne stichiškas ir aklas sambrūzdis, bet neišvengiama atrėjanti ateitis. Gold — rašytojas, kuris stengias savo kūryboje įkūnyti revoliucijos tikslingumą — revoliucijos matematiką ir logiką.

Apie „New Masses“ žurnalą spiečiasi visa eilė revoliucinių rašytojų, kurie kad ir nesutampa savo ideologija su „New Masses“ ideologijos griežtumu, tačiau prie jos artėja. Be minėtų U. Sinklerio ir Dž. Dos Passos, tenka paminėti dar Č. I. Harrisoną, P. Pitersą, N. Mak-Lioną ir k. Apie juos teks kalbėti kitą kartą. A. V.

mybę“, uždraudė rodyti filmą. Ir tai atsitiko Vokietijoje. Ir patiko fašistų chuliganiškom bandom šis karas, ir dabar nėra nė vienos dienos, kad pačiame Berlyne ar kituose Vokietijos miestuose neįvyktų skandalų, kad neįsiveržtų fašistinės bandos į kinoteatrus ir netrukdytų jom negeistinių filmų demonstruoti.

O „kultūros ir demokratijos“ atstovai, giliai dėl to išsižeidę, susikonfūziję ir nuliūdę, šoko organizuoti „visuomeniškąją nuomonę“; jie nori sugėdinti fašistus, jie svajoja įtikinti juos, jog girdi, tai labai negera—mėtyti dvokiančias bombas. Ir į Einšteiną jie kreipėsi tuo reikalu.

Ir patvirtino didysis mokslininkas, visu savo milžinišku autoritetu patvirtino, kad iš tikrųjų negražu mėtyti dvokiančias bombas.

Farsas? Aišku, farsas. Bet koks liūdnas farsas!

— O apskritai šnekant, jūs — irlandietis, ir prašom nešdintis laukan!

Ir išgirdęs tai, sumišo Bernardas Šou, šis stiprus senis, „pats išmintingiausias žmogus abiejuose žemės pusrutuliuose“, — sumišo taip, kaip niekuomet dar nebuvo sumišęs per visą savo ilgą 70 metų gyvenimą.

Ką gali atsakyti į aukščiau pacituotą ginčo argumentą net „pats išmintingasis žmogus“? Iš tikrųjų — nieko.

Visa istorija atsitiko taip. Sąryšy su kažkokiu ne per daug svarbiu klausimu, liečiančiu anglų teatrą, polemikon su Bernardu Šou išstojo žinomas režisierius Gordon Kreg, teatro „revoliucionierius“, anarchistiškai nusiteikęs inteligentas, kitoniškų, nežemiškų pasaulių ieškąs estetas, apskritai, paskutinis XX amžiaus Oskar Wilde. Bernardas Šou, šis stiprus senis su dideliais, nusivirusiais žilais antakiais, turi pasiutiškai jautrią uoslę pozai ir manierai pastebėti. Jis vos vos palietė savo liūto nagais Gordoną Kregą, o kilnis estetas tiesiog nirsė įniršo ir sąryšy su šituo paaiškėjo viena labai įdomi aplinkybė. Aišku, Oskaras Wilde, jeigu jis dar tebegyventų, dabar būtų fašistas, o tokiu fašistu pasirodė ir Gordon Kreg, jeigu apie tai spręsti iš jo atsakymo Bernardui Šou:

„Misteris Šou visuomet buvo atviras anglų meno ir anglų artistų priešas. Tatai galima išaiškinti tuo, kad jis — galų gale — svetimšalis... Mes dovanojame jam daugiau, negu bet kuriam kitam irlandiečiui... Mes leidome jam įsikurti Anglijoje... Jis atvyko pas mus, kad sugriautų mūsų teatrą... Jis norėtų sugriauti visas Anglijos brangenys... Tegū jis nepamiršta, kad jis — mūsų svečias...“

Šou, aišku, atsakė. Juk nebuvo dar tokio atsitikimo jo gyvenime, kad jis būtų neatsakęs savo priešui. Ir jis atsakė:

„Man nieks nedavė leidimo įsikurti Anglijoje. Aš atvykau čia ne kaip emigrantas, o kaip nugalėtojas“.

Visiškai taip: kaip nugalėtojas. Paskutiniuosius 30—40 metų niekas taip labai neveikė Anglijos, tariant, dvasinio gyvenimo, kaip Bernardas Šou. Nebuvo tokios tvirtovės anglų dvasiniame gyvenime, kurios jis nebūtų atlankęs savo negailingą satyrą. Šou gerai ir aistringai gyveno: proto aistra jis gyveno.

Ir šitas farsas su Einšteinu ir šitas farsas su Bernardu Šou — gyvenamosios gadynės vėliavos. Pogromai su dvokiančiom bombom, kaip politinės kovos priemonėm, žvėriškas nacionalizmas, kaip argumentas ginčiuose apie meną, — tai visiškai ne atsitiktiniai reiškiniai.

Kas yra fašizmas sociališkai psichologine prasme? Tai yra pasiutimas smulkaus buržua, rikiuojamo ir eksploatuojamo šaltu stambiosios buržuazijos apskaičiavimu. Šitojo pasiutimo mobilizacija—vienas didžiausių numerių paskutiniame kapitalistiškojo pasaulio valdovų lošime.

Ir pasiutimas mobilizuojamas. Jau dabar stengiamasi sudaryti būtinas psichologinis pagrindas neišvengiamam ateity pilietiniam karui. Ir tuo tikslu stengiamasi diskredituoti ir izoliuoti tos inteligentijos grupės, kurios dar manosi esančios viršum bet kokių klasių.

Tiesa, tokių inteligentų skaičius su kiekvienu saulės patekėjimu vis mažėja. Mažėja ir skaičius tų durnelių, nuoširdžiai manančių, kad Einšteino pareiškimas gali bent truputį paveikti Hitlerį ir jo armiją — bandą. Ir reikia manyti, kad to nemano net pats Einšteinas. Ir reikia manyti, kad pats Bernardas Šou puikiai supranta, koks svarus yra fašistėjančios anglų buržuazijos akyse tas faktas, kad jis — Šou — irlandietis.

Smulkaus buržua pasiutimas mobilizuojamas. „Kultūros“ pirštines, kuriom taip didžiavosi XIX amžiaus buržuazija, šiandien skubiai numaunamos ir nusviedžiamos į šalį. Ir pasirodo nuogas kumštis, laiką dvokiančią bombą, ir pavirsta orchidėjos dabartinių Wilde'ų butonierkose fašistine svastika.

J. R.

Didysis imperialistinis karas ir iš jo frontų grįžusių kareivių gyvenimas ir veikla buržuazinės valstybės aplinkoje puikiai atvaizduota naujame
Erich Maria Remarque romane

„KELIAS ATGAL“

Romaną iš originalo išvertė „Trečio Fronto“ red. kolegijos narys Bronys Raila. Lietuvoj romanas, kaip ir visur kitur, plačiai skaitomas ir turi pasisekimo. Įsigykite ir jūs! Kaina 5 lt.

(„Sakalo“ B-vės leidinys).

JUOKŲ SKYRIUS

LIŪDNO VAIZDO RITERIAI

Visoks deklasiruotas, neaiškus elementas Lietuvoj, pasirodo, irgi turi savo spaudos „organą“ — „Piūvį“. Po dvejų metų antrakto pasirodė graudaus sopulio kupinas 3 nr. Liūdno vaizdo riteriai skundžiasi, kad „pailso giesmė“, kad rašo „eilėraščių drebančiom rankom“ ir „tarp mylimų šešėlių tartum šmėkla svaičioja“. Nuostabu, kad neseniai dar buvę „metų 14“ jau šmėklos ir alkohikai ir su „drebančiom rankom“. Įdomi tų šmėklų ir alkoholikų „poezija“:

*Ir gerai, kad jus sifilis ėda
Ar trachoma akis jūsų merkia!
Po velniais jūsų dorą ir gėdą!
Siela liūdo, nuliūdo ir verkia. (Ai, vai! Rd.)
Aš senai nuo senai alkanauju,
Iš jūsų nič nieko neimdama: — (? Rd.)
Kas man darbo, jei džiūsta kam kraujas
Arba miršta, sakysim, nuo gimdymo!
(Ai, vai! Rd.)*

Taip rašo estetas Miškinis. Graudaus sopulio kupinas estetas Aleksandravičius stato prieš save Hamleto klausimą:

*Ar gerti aš ėjau? Man rodos, ne... Tik tiesą
liudyti.*

Su gerais užsimojimais ėjot, graudaus sopulio kupinas estete Aleksandravičiaus, su gerais, bet liūdnei baigiat. Atrodo, kad apie jus, graudaus sopulio kupinas estete, ateity teks kalbėti kaip apie gyvą numirėlį, kaip apie vieną iš lietuviškų „triupų“. Taip atrodo „Piūvio“ poezija ir „poetai“.

Kas dėl „Piūvio“ „straipsnių“, tai p. Juodelio ir p. Bielevičiaus „straipsniai“ įstengia būti bent juokingi. Tai jau didelis laimėjimas.

Ilgo amžiaus tai graudaus sopulio krautuvėlei! Įvairumo ir juoko dėliai ji gali laikytis.

NUOPELNĖLIAI ENTOMOLOGIJAI (VABZ- DŽIŲ MOKSLUI)

Aišku, literatūros krizio nēr. Kad tuo tikėtu-me, ponas Krėvė-Mickevičius savo redaguojamam žurnale „Gaisuose“ suspietė iš „Pavasario“, „Šviesos Kelių“, „Šv. Pranciškaus Varpelio“ „talentus“: Naujokaitis, Breimeris, Katilius, Brazdžionis, Rutkauskas, Paplauskas, Radauskas ir visa kita mizerija.

Ponas Krėvė užsimojęs surinkti visų didžiausią lietuviškų svirplių kolekciją — užsimojimas didelis ir vertas net pono Krėvės talentingų pastangų. Linkim ištvėrmės ir pasisekimo. Entomologija šių p. Krėvės nuopelnų nenuleis negirdais!

GERI NORAI IR KILNIOS PASTANGOS

Valstybinis teatras iš pono direktoriaus Žilinskio malonės Tilmanso salėj pereito mėnesio pabaigoj specialiai laudžiai (dlia prostoj narod) suvaidino... „Už vienuolyno sienų“. Koks skoningas ir sąmojingas repertuaro parinkimas „liaudžiai“! Esam tikri, kad šiuo savo „meno žygiu“ ponas Oleka-Žilinskis nusipelnė to, kad jo „gerus norus“ ir „kilnias pastangas“ liaudis atatinamai įvertintų ir neužmirštų. Ir neužmirš. Anot patriotiško poeto Vaičičio:

*Ateis diena, nors paskutinė,
matysim garbę kas atsiims!*

Tik kantriai lukterkit, ponas Oleka-Žilinskis — bus jum už šiuos nuopelnus rūtų vainikėlis.

APIE ANTSNUKIUS IR APINASRIUS

Tėvelis Herbačiauskis juo senyn, juo links-mesnis darosi. Tikrai malonu skaityti jo straipsnius „Lietuvos Aide“, kuriuose jisai nuolankiai maldauja žurnalistam antsnukių, nes „be apinasrių jie visų žmonių blauzdas kandžioja“ („L. Aidas“ Nr. 68). Su ponu Herbačiauskiu negalima nesutikti: — juk iš tikrųjų nemalonu, kai kas nors ima blauzdas kandžioti. Atsimenam laikus, kada ponas Herbačiauskis labai įkyriai kandžiojo Druskiaus blauzdas, bet dabar, kai dantys išbyrėjo, pats įkasti nebegalėdamas, piktinasi kitų sveikais dantim. Nieko nepadarysi: — tokia jau bejėgės senatvės logika.

DAINAVOS ŠALIES SENŲ ŽMONIŲ PADAVIMAI

Suvėluotai gautas į mūsų ankieta toks A. Rimydžio atsakymas:

„Ankieta biurokратиška. Atsakau bendrai.

„Tr. Fr.“ kultivuoja lietuvišką kaimo berną tuo tarpu, kai tas lieternas visais atvejais tempinas už ausų. Sunku dabar rasti tokį kraštą, kur bernas (analoginis mūsų bernui) būtų taip atkakliai nusistatęs prieš kultūrą ir civilizaciją. Mūsų bernas dargi laukiniškai pasileidęs, daužu akmenimis traukinių langus. Ar „T. Fr.“ nejaučia, kad jis yra tikras tokio berno pramokslintas atstovas, atėjęs į miestą, bet jokiū būdu neeinąs į kaimą.

Lieternas dar ilgai daužys traukinių langus, nes mažai kas juo rūpinasi ir kalba su juo suprantama kalba. Lieternas nesupranta ir „T. Fr.“. Ką duoda bernui sieksninės citatos iš Pisa-

Atsakymai

Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Tūlas malonus ponas Pr. Kvietkus „Varpo“ 1 nr. atspaudė straipsnį apie dulkių kėlimą, pavadinęs „Literatūros Frontai“. Tačiau kas yra bendro taip dulkių kėlimo ir ideologinės bei literatūrinės kovos, ponas Kvietkus nenurodė. Ir kol kas tai jam vienam tėra žinoma.

Kaip didelis literatūros srovių atsiradimo ir rutuliojimosi žinovas, ponas Kvietkus rašo: „pirmiausia reikia pabrėžti (pamanykit, kokios gilios mintys, kad reikia net pabrėžti! V. Dr.), kad visi plunksnos mėgėjai pradėda darbą, būdami apie save labai geros nuomonės. O paskui triukšmas ir aplombas“. Iš kur ponas Kvietkus žino, kad mes apie save labai geros nuomonės? Jis žino. Jis net per daug žino.

Mes, pavyzdžiui, iš „Trečio Fronto“ nežinom, jog mes manom, kad mes „dideli“ ir kad tik mes turim formalios ir moralės (ponas Kvietkus, reikia rašyti: formalinės ir moralinės. V. Dr.) teisės atstovauti lietuvių literatūrą. Be to, mes nežinom, jog mes manom, kad „Trečias Frontas“ „paskutinis grožinės literatūros žodis“ ir kad mes atrandam Amerikas. Mum nežinomas „mūsų“ mintis išskaitė ir žino ponas Kvietkus. Tas ponas Kvietkus, kaip ponas viešpats dievas, žino ne tik kas ką daro, bet ir kas ką mano.

Pasirodo, esama įvairių rūšių „plunksnos mėgėjų“. Vieni apie save labai geros nuomonės, kiti užuot davę nuodugnią literatūrinio reiškinio kritiką, operuoja iš literatūrinio sąslavyno ištrauk-

revų, Koganų, ką duoda tos ilgos neskanios polemikos, susidedančios iš tarptautinių žodžių ir terminų (kaip oficiozų vedamieji)?

Jei „T. Fr.“ netaikomas bernui, tai juo labiau jis nėra literatūrinė mokykla. Išskyrus iš daugybės vieną kitą dailiosios prozos gabalą, visa kūryba neišlaiko elementarinės kritikos ir sudaro storo žurnalo balastą. (Taip buvo per tris numerius).

„T. Fr.“ yra šiauliškės „Kultūros“ giminaitis ir dargi taip artimas, kad sunku kartais atskirti, kuri redakcija iš kurios skolinosi raštus. Taigi ar ne verčiau būtų, užuot „aštrinus“ kovas su visokiais pseudais, atjauninti savo gerai išsijotais raštais pusiau archeologiską „Kultūrą“ ir su įgyjamais patyrimais grįžti atgal į kaimą. Žymi dailis bernų to laukia.“

A. Rimydis.

Manom, kad šiam atsakymui tinkamiausia vieta šiame skyriuje. Apie šiuos „Dainavos šalies senų žmonių padavimus“ „iš esmės“ pakalbėsime vėliau.

tais posakiais: dulkes kelia, išvažinėtais keliais važinėja, mano, kad „dideli“. Žinoma, šios rūšies kritikos ir polemikos metodas labai pigus, bet tiems „jauniems“ plunksnos mėgėjams atrodo efektingas.

Pagaliau ar taip jau bloga važinėti „išvažinėtais“ keliais? Plentas — labai važinėjamas kelias. Į jį mes ir sukame. Užtektinai be mūsų lietuvių buržuazinė literatūra važinėjo literatūros šunkeļiais: sentimentalizmo, misticismo, urapatriotizmo. Mes stengiamės važinėti ne taip pažliurkusiais keliais. Tiesa, mūsų brika ne bajoriška ir gal net per daug kukli ir paprasta. Bet čia nieko nepadarysi — lietuviais esame mes gimę.

Ponas Kvietkus gali būti ramus, — mes nesijaučiam turį „formalios ir moralės“ teisės atstovauti lietuvių buržuazinę literatūrą. Tos „formalios ir moralės“ teisės atstovauti lietuvių buržuazinę literatūrą turi „Granitas“, „Piūvis“, „Vapsva“, „Gaisai“, „šv. Pranciškaus Varpelis“. Čia „Trečiam Frontui“ nėra kas daryti. Mes stovim nuošaliai nuo buržuazinės literatūros tolkučkės. Mūsų uždavinys sukurti (ar bent praskinti kelius) *tendencingą utilitarinę* miesto ir kaimo proletariato literatūrą. Ir tam turim užtektinai „formalios ir moralės“ teisės. Atstovauti lietuvių buržuazinę literatūrą mes paliekam „Gaisam“, „šv. Pranciškaus Varpeliui“, „Piūviui“ ir gerb. ponui Kvietkui (jei tam jis turi gerų norų).

Ponas Kvietkus tarp kitko labai nuoširdžiai stebisi „Trečio Fronto“ ideologine evoliucija. Nuostabus daiktas: — evoliucinės teorijos šalininkas daro liūdną veidą, matydamas, kad „Trečiam Fronte“ vyksta evoliucija. Argi, pone Kvietkau, tamsta turi jau *ši tą* pareikšti ir prieš evoliuciją? O gal ponui Kvietkui dėl to nepatinka „Trečio Fronto“ ideologinė evoliucija, kad ji eina ne ta linkme, kuria ponas Kvietkus norėtų. Tačiau, pone Kvietkau, laikas jau ir tamstai suprasti, kad kiekviena evoliucija (taip, ir evoliucija!) eina ne tais keliais, kuriais tamsta norėtum. Pagaliau, ponas Kvietkus tai turėtų ne tik suprasti, bet ir prie to priprasti.

Nesmagu konstatuoti, bet pono Kvietkaus straipsnis apie literatūros frontus perdėm liūdnas ir abejojimų kupinas. Tamsta abejoji, kad iš „Trečio Fronto“ pastangų kas nors „vieningo, pozityvaus galėtų išeiti“. Kad ponas Kvietkus abejoja, nieko nuostabaus. Ponų kvietkų antra prigimtis — abejojimas. Tai iš įpratimo. Jau 14 metų kaip abejoja, paabėjos ir dar keturiolika, kas čia tokio. Kiekvienas ponas Kvietkus taip į abejojimus įprato, kad iš jų tik ir gyvena. Truputį kas nors vyksta ne taip, kaip to norėtų ponas Kvietkus, tai šis tuoj ir pradeda abejoti. Jei malonu, prašom varyti abejojimus toliau, mes nepavydim. Mes manom, kad „Trečias Frontas“ pajėgs visokiariopas kliūtis nugalėti. Tas faktas, kad „Trečiam Fronte“ išsitenka „nuo eserų iki maks-

malistų marksistų“ nekalba nei jo naudai, nei jo nenaudai. Kairysis ir dešinysis sparnas neišvengiamas nė vienoj visuomeninėj organizacijoje, juo labiau jis neišvengiamas literatūriniam kolektyve. Tokius elementarinius daiktus ponas Kvietkus turėtų žinoti.

Berods, baigdamas ponas Kvietkus dar tvirtina, kad „Trečias Frontas“ tampa socialdemokratų jaunuomenei skiriama gazieta. Jei mus socialdemokratinė jaunuomenė supranta, mes tuo tik galim džiaugtis. Tačiau ta proga turim pareikšti, kad pono Kvietkaus šaldantys straipsniai apie „Trečią Frontą“ neužkirs mum kelio ir į liaudininkišką kaimo jaunuomenę ir darbo žmones. Tame pačiame „Varpo“ numery įdėta apie „Trečią Frontą“ palanki recenzija (tik, berods, ten per daug jau buvo komplimentų ir per maža „iš esmės“).

Ponas Kvietkus turi gerų norų mus pastūmėti socialdemokratų glėbin. Įdomu, iš ko jie tikisi už supiršimą pyrago. Mes iš anksto pranešame — nuo mūsų nebus.

„Trečias Frontas“ — savarankiška literatūros srovė. Vadinasi, turi savo nuomonę ir apie soc. dem. ir apie valst. liaud. Būtų labai zabauna, jei pasirodytų, kad prisiekę laisvos minties šalininkai imtų tuo piktintis.

Mum reikalingos pažangiosios visuomenės simpatijos. Tačiau mes nemanom, kad jas įgysim patikaudami vienai ar kitai politinei ar ideologinei buržuazinei srovei. V. Drazdauskas.

MES GAVOME

1. Daugava. *Latvių literatūros, mokslo ir meno mėnesinis žurnalas*. Red. J. Grins. 1931 m. nr. nr. 2—5.
2. L. Dodvydėnas. *Cenzūros leista*. Novelės. 1931 m. Kaina 3,50 lt.
3. E. Kue (E. Coue). *Sąmoningos autosugestijos įtaka mūsų veiksmams*. A. Deksnio leid. 1931 m. 3 lt. Sukrauta „Sakalo“ b-vėje.
4. E. Kästner. *Emilis ir jo žvalgai*. Vertė Pr. Mašiotas. „Spaudos Fondo“ leid. 1931 m. 2,50 lt.
5. Abdul-Kazim-Manzur (Firdusis). *Rustemas ir Zorabas*. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
6. *Rinktinės žydų apysakos*. Išvertė O. Finkelšteinas, Ch. Lemchenas, G. Zimanas. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
7. Viljamas H. Hilderis. *Zannettos ekspedicijos žuvinimas*. Vertė B. Vaitiekūnas. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.

P A D Ė K A

„Trečio Fronto“ Redakcija ir Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas širdingiausiai dėkoja savo rėmėjams: gerb. N.N., paaukojusiam „Trečiam Frontui“ leisti 1.500 litų ir gerb. A. Margeriui, paaukojusiam 50 litų. Šių aukų dėka „Trečias Frontas“ techniškai tobulėja ir pradeda eiti iliustruotas.

Redaktorius - leidėjas ANTANAS VENCLOVA

Redakcinę kolegiją sudaro BRONYS RAILA, JONAS ŠIMKUS ir ANTANAS VENCLOVA

Kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune, Kęstučio 44. Tel. 758.

Karo cenzūros leista.

Įdomiausios literatūros naujienos

1. *Salomėjos Nėries PĖDOS SMĖLY*. Naujas eilėraščių rinkinys, sukėles nepaprastą literatū ir kritikų susidomėjimą. Išleista labai gražiai. 64 pusl. Kaina Lt. 2,—
2. *O. V. de L. Milašiaus POEMOS*. Su autoriaus portretu ir Miomandre išanga. Iš prancūzų kalbos vertė A. Vaičiulaitis. Autorius yra Prancūzijoje labai išgarsėjęs savo nepaprastai gilia poezija: nors rašo prancūziškai, tačiau save laiko tikru lietuviu. Knygos yra 64 pusl. Kaina Lt. 2,—
3. *E. M. Remarko KELIAS ATGAL*. Romanas. Apie šią knygą daug netenka kalbėti. Ji yra visiem žinoma. Kas dar nežino, kaip Didysis karas sudemoralizavo visą žmoniją, ypač jaunąją kartą, būtinai turi šią knygą perskaityti. 410 pusl. Kaina Lt. 5,—
4. *H. Allorge DIDYSIS PASAULIO SUKRĖTIMAS*. Šimtojo amžiaus romanas, *Prancūzų Akademijos vainikuotas*. Tokio romano dar lietuviškai neturėjome. Turinys yra be galo įdomus, autorius pasako, kaip žmonės gyvens dar po 8000 metų. Kiekvienas žmogus labai nori žinoti, kas bus ateityje. Vadinasi, kiekvienam be galo įdomu ir šią knygą perskaityti. 256 psl. Kaina Lt. 3,—

Knygos gaunamos visuose knygynuose ir

„Sakalo“ b-vėje Kaunas, Kalnų 14

8. Jonas Žmuidzinas. *Pajūrio himnas*. „Sp. Fondo“ leid. 1931 m.
9. M. Volkova. *Vedybos ir jų higiena*. Vertė D. Braziulis. 1931 m. Kaina 1,80 lt.
10. E. M. Remarque. *Kelias atgal*. Romanas. Iš originalo vertė Bronys Raila. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 5 lt.
11. Salomėja Nėris. *Pėdos smėly*. Eilėraščiai. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 2 lt.
12. Henri Allorge. *Didysis pasaulio sukrėtimas*. Šimtojo amžiaus romanas. Vertė J. Žiugžda. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 3 lt.
13. O. V. de L. Milosz - Milašius. *Poemos*. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 2 lt.
14. *Litova Esperanto - Revuo*. NN 1—3, 1931 m.
15. Romain Rolland'as. *Mahatma Gandhi*. Vertė S. Povilavičius. 1931 m. Kaina 2,50 lt.
16. Broliai Lembai. *Šekspyro raštai jaunimui*. Vertė Pažvirgždys. „Sakalo“ b-vės leid. 1931 m. Kaina 5 lt.

TREČIAS FRONTAS

RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATŪROS GAZIETA

PIRMA KNYGA

(Nr. 1—5)

KAUNAS, 1930 M. SAUSIO MĖN. — 1931 M. GEGUŽĖS MĖN.

A U T O R I A I

Apsedels, Aragon Louis, Becher Johannes R., Biliūnas Antanas, Boruta Kazys, Butkų Juzė, Cvirka Petras, Čiurlys Petras, Daugnora Pranas, Drazdauskas V., Erika E., Gelvainis Kostas, Grigulis Arvids, Grots Janis, Jakubėnas Kazys, Hughes Langston, Kamilius, Korsakas Kostas, Kulvietis E., Kurcijs A., Laicens L., Lino K., Margeris A., Morkūnas Pranas, Nėris Saloméja, Parland Henry, Plaudis Janis, Radžvilas Jonas, Raigaila A., Raila Bronys, Sandburg Carl, Skujenieks Emilis, Šimkus Jonas, Vilips Pavils, Venclova Antanas, Whitman Walt, Tysliava Juozas, Tulys Antanas.

Redaktorius-leidėjas Antanas Venclova

Redakcinė kolegija: Bronys Raila, Jonas Šimkus, Antanas Venclova.

Nuo 2 ligi 5 Nr. viršeliai dail. T. Kulakausko
Metranpažai Pranas Stiklius, Stasys Dambrauskas

T U R I N Y S

1

Mes pasiryžom (Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo manifestas N 1)

- Eilėraščiai apie Baltiją
- Baltijos peizažas
 - Meilė iš tolo
 - Moteris Baltijos kranto
 - Baltijos vėjų daina
 - Kavinė prie operos
 - Kalėjimų demokratija
 - Pabaltijos menininkam
- Bronys Raila.* Autoportretas
- Antano Venclovos* apysaka. Žmogus tarp piūklų
- Petras Cvirka.* Kodėl kelneris liūdnas
- Jonas Šimkus.* Aktyvizmo maršas
- Petras Čiurlys.* Akmuo
- Kostas Gelvainis.* Kalėjimo Kalėdos
- pranas morkūnas.* Šaipėrantas
- MODERNINĖ LATVIŲ LYRIKA
- Butkų Juzė.* Latviams
- Emilio Skujenieko moderninės latvių lyrikos vertimai:
- Janis Grots.* Laiškas iš Honolulu
 - Peteris Kikuts.* Įspėjimas pramogų yachtai
 - Janis Plaudis.* Traukinys nakčia
 - Emils Skujenieks.* Vakar
 - Arvids Grigulis.* Smuklėje
- E. Erika.* Invalydas su gramofonu
- Petras Cvirka.* Kaip viršaitis vieškelius vedė
- Emils Skujenieks.* Latvių moderniškieji lyrikai
- Pr. Daugnora.* Realizmo renesansas
- A. Ragaila.* Platyn
- Kamilius.* Dvylikta valanda turi išmušti
- K. Lino.* Pro vokiško knygyno langą
- J. Radžvilas.* Pamokslas broliam
- PASTABOS: Literatūros senienų sandėlis. Ilgų ausų istorijėlė
- Ką dirbame („Trečio Fronto“ kronika)
- Literatūros broliam

2

- Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas.* Žingsnis tolyn
- Jonas Šimkus.* Nuvirtus beržam. Apysaka.
- Kazys Boruta.* Laukiant traukinio
- Antanas Venclova.* Užkimusio krašto rūkas
- Petras Cvirka.* Sūnaus agitatoriaus dalia
- „ „ Žodis smulkiem artojam
 - „ „ Superfosfatas. Apysaka

- Kazys Boruta.* Su minia
- Kazys Jakubėnas.* Ilgu be vėtrų
- Antanas Venclova.* Žemiausias tavo tarnas
- VERTIMAI:
- W. Whitman.* Iš „Daina apie parodą“ (A. Venclova)
- L. Hughes.* Negras kalba apie sroves (B. Raila)
- „ „ Amerikos negro poezija (Br. Raila)
- L. Aragon.* (J. Tysliava)
- P. Vilips.* Ave sol! (E. Skujenieks)
- J. Radžvilas.* Aktyvizmo pagrindus tiesiant
- Antanas Biliūnas.* Žirantas. Apysaka
- Pr. Daugnora.* Dėl kai kurių neorealizmo formalių faktų
- K. Lino.* Reportažo ir montažo principas literatūroje
- Kazys Boruta.* Nauji eilėraščių faktai
- Bronys Raila.* Kritikai iš literatūrinio liūno
- PASTABOS: Jūs ne tie. 20.000. Literatūros krizio nėra. Draugas be butelio. Ko mes skundžiamės. Apie visokias glorifikacijas
- Už Lietuvos sienų: Iš vokiečių žemės. Iš rusų žemės. Tragiška kasdienybė.
- Mūsų kronika. Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas. Pas brolius latvius rašytojus.
- Jauniesiems mūsų broliam
- Redakcijos ir administracijos pranešimai etc.
- Mes gavome

3

- Lietuva šaukia mus
- Jono Šimkaus* eilėraščiai:
- Medžiaga literatūros metraščiui
 - Kai žiogai ir varlės eina
 - Kai jokia filosofija nieko nepadedą
 - Menas pievoj
- Antanas Tulys.* Bankas užsidarė. Apysaka
- Antanas Venclova.* Jei versmė išdžiūsta. Apysaka
- Kosto Korsako* eilėraščiai:
- Pilka afiša
 - Varpos pro rūką
- Jonas Šimkus.* Prie krantinio vandens. Apysaka. I dal.
- Petras Cvirka.* Kai laukų nieks nearia
- Kazys Boruta.* Prieš saulėtekį su beržais
- Iš *Carlo Sandburgo* poezijos
- Cibulių dienos
 - Šių dienų tauzytojui
- Kazys Boruta.* Nykos valsčių saulėlydžiai
- Petras Cvirka.* Iš romano „Nemunus žydi“

Jonas Radžvilas. Bernas literatūroj. Platesnės studijos škicas

J. R. Intelligentijos klausimu

Bronys Raila. Aristokratai, „meisteriai“, gizeliai, salonai ir misticizmo smarvė (atsak. J. A. Herbačiauskui)

PASTABOS: Amen ties „Piūviu“. Graboriam yra darbo. Snobai slapstosi už pompastikos. Rafinuota tešla. Stilizacija aukštyn kojom. Kaip poetai praleidžia atostogas. Primityvai

Už Lietuvos sienų: 1) Iš Vokiečių žemės — Remarque — nebylys!, 2) Iš Rusų žemės — Majakovskio nekrologas, Kova už metodą, 3) Iš Prancūzų žemės — Surrealizmas, Populizmas, 4) Iš Latvių žemės — Iš trauksmininkų kolekt. gyvenimo, 5) Iš Lenkų žemės — Mečislovas Ščuka

Ką dirbame („Trečio Fronto“ kronika)

Mūsų padėka

Mes gavome

4

Vedamasis str.

Bronys Raila. 20.000.000 fotomontaže.

Kazys Boruta. Mediniai stebuklai. Apysaka.

Jonas Šimkus. Prie krintančio vandens. Apysaka II dal.

Petras Cvrka. Žmogus gimė.

Johannes R. Becher. Asfaltas. J. Šimkaus vertimas.

Latvių lyrikos vertimai (K. Korsakas):

L. Laicens. Viens beldėsi naktį.

A. Kurcijs. Poetas.

Apsedels. Na, gerai.

Jonas Radžvilas. Tendencija ir literatūra.

Ką dirbame.

Pr. Morkūnas. Romain Rollandui 65 metai.

V. Drazdauskas. Flirtas ir kultūra (apie J. Savickio knygas)

V. Dr. Iš lentynos (Jakštas — Lyrika. Herbačiauskas — Dievo šypsenos. Venclova — Beržai vėtroje. Ilja Selvinskij — Puštorg)

PASTABOS: Meno parodos. „Jaunatvės klaidos“ ir „senatvės griekai“. Lietuviški Slunkiai ir Pelėdos. Bukietas jubiliejaus proga. Konkurentai. Kraujo perpylimas ir kitos mediciniškos operacijos. Gyvenimas kaip pasaka.

Už Lietuvos sienų:

Iš Vokiečių žemės: Apie Werfelį ir Edschmidą. Lampelio byla.

Iš STRS žemės: Iternac. revoliucinių rašytojų konferencija. Baltgudžių literatūros orientacija.

Iš Skandinavų žemės: Jaunosios literatūros srovės Skandinavijoje.

Iš Žydų žemės: Jaunoji hebrajų literatūra.

Iš Estų žemės: Naujesnioji estų literatūra. Estų svečias.

Tragiška kasdienybė:

Knygos, pateisinančios karą.

Monarchistinis indeksas.

Mes gavome ir kt.

5

Bronys Raila. Man patinka mūsų planeta. Poema
A. Margeris. Mūsų oda juoda! Novelė

Salomėja Nėris. Poemos:

Matrosai meta inkarą

Žvejai audroje

Skambėk, laisvės vasara!

V. Majakovskio mirties sukaktuvėm (Vertė A. Venclova)

Petras Cvirka. Gyventi taip malonu. Apysaka

Antanas Venclova. Apie visokius daiktus:

Keista misterija, klaikūs niurnėjimai ir nachališkas vaikas.

Kiaulėnas su „slaptinga viešnia“ kalbasi apie meilę ir Liudą Girą. Galas tragiškas

Apie šinkas, čebatus, gumelastiką ir aukštą poeziją

Apie machorką, sopulius ir revoliuciją.

Apie darbininkus, tunelius, untergrundus ir apie laužiamas duris

Ką jie atsakė (Ankieta)

Jonas Radžvilas. Atsakymas į atsakymus

A. Ragaila. Proletarinės literatūros prasiveržimas

V. Dr. Iš lentynos: Sidabraitė — Eskizai, Hašek — Šveikas, Inčiūra — Ant ežerėlio rymojau, Becher — Graue Kolonnen, Lavruchin — Po sldam geroja, Istrati — Confiance.

PASTABOS: *V. Dr.* Ir teatro fronte neramu.

E. Kulvietis. Biurgeriai ir babbaitai mum patiekia filmus. Neišaiškinama slapytbė

Už Lietuvos sienų:

Iš Latvių žemės: „Kreisa Fronte“ uždarytas

Iš STRS žemės: Naujoji Sovietų literatūra

Iš USA žemės: Amerikos proletarinė literatūra

Juokų skyrius

Atsakymai:

V. Drazdauskas: Atsakymas p. Pr. Kvietkui

Mes gavome

Padėka

„Trečio Fronto“ Nr. Nr. 1—5 sudaro pirmąjį mūsų kolektyvinio darbo etapą. Siunčiame šių numerių antraštinį lapą ir bendrą turinį. Viso ligi šiol išėjusių „Trečio Fronto“ Nr. Nr. komplekto kaina 6.50 litai. Nr. Nr. 1 ir 2 visai baigiami parduoti. Atskirų Nr. Nr. kaina: Nr. Nr. 1 ir 2, — po 1 lt., Nr. Nr. 3, 4, 5, — po 1.50 lt. Galima užsisakyti, **tik iš anksto siunčiant pinigų**, iš administracijos: „**Trečio Fronto**“ administracija, Kaunas, Prūsų g-vė 8, buto 4.

**Tebeskaitomos, tebemėgiamos ir plačiausiai paplitusios
beletristikos knygos pastaruojų laiku mūsų originalinėj
literatūroj tėra**

Antano Venclovos

BERŽAI VĖTROJE

Apsakos

256 pusl.

Apie šią knygą plačiai kalbėjo, rašė, diskutavo ir visa pažangioji spauda vienu balsu pripažino vykusia. Stiliaus priemonės, jo sudrumas, intrygos išrutulojimas, lietuviškas peizažas ir lietuviškas žmogus reljefiškai iškyla prieš skaitytojo akis.

KAINA 3 LIT.

Petro Cvirkos

SAULĖLYDIS NYKOS VALSČIUJE

Apsakos

250 pusl.

Tokia knyga būtinai turi pasiekti visuomenės ir šalies užkampius. Per 10 mūsų nepriklausomo gyvenimo metų tokių knygų pažangioji visuomenė visai maža tesusilaukė, rašo vienas recenzentas. Šios knygos nenuneigė ir reakingoji spauda. Ji pilna lengvo lyriškumo, vykusių poetiškų vietų.

KAINA 3 LIT.

**Reikalaukite visur! Galima išsirašyti iš „Spaudos Fondo“,
Kaune, Laisvės al. 62 nr. arba per „Trečio Fronto“ admin.**

**Plačiai skaitomos, literatūros kritikos teigiamai įvertintos
moderninės poezijos knygos:**

Bronys Raila

BARBARAS RĖKIA

Lyrika ir poemos

Bronio Railos poezijos temų aktualumas, tvirta ir lanksti poetinė technika, naujojo žmogaus pergyvenimų ir jų meniško vaizdavimo tikrumas šiai knygai užkariavo visuotinį pasisekimą.

KAINA 1.50 C.

Jonas Šimkus

PASAKOS IŠ CEMENTO

Lyrika

Jono šimkaus pažangioji poezija rodo pastangas aprėpti ir naujaip konstruoti visą mūsų ateities gyvenimą. Literatūros kritikos šis eilių rinkinys visuotinai pripažintas vienas geriausių pastarųjų laikų poezijos knygų.

KAINA 2 LIT.

Reikalaukite visur!

Kaina 1,50 lt.

Skaitymo ir platinkimo periodišką
Laisvės socialistinės minties žurnalą

AUŠRINĖ

1 nr. turinys: 1. Leidėjų žodis, 2. Aušrininkų istorijos bruožai, 3. Utopiškas ir moksliskas socializmas, 4. Jonas Mostas, 5. Naujos radikališko socializmo kryptys, 6. Petras Krapotkinas, 7. Kazio Borutos apysaka, 8. K. Jakubėno eilėraščiai, 9. Kritika, recenzija, kronika ir t. t.

Atskiro numerio kaina 1 lit. Reikalaukite visuose knygynuose ir kioskuose arba iš „Spaudos Fondo“ Kaune, Laisvės al. 62.

Visi demokratijos šalininkai
1931 m. skaite vienintelį laisvės
ir progresyviškos minties
dienraštį

LIETUVOS ŽINIOS

Kaina: Lietuvoj, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje me-
tam 60 lt., pusei metų 30 lt., mėn. 5 lt. Stud.
metam 35 lt., pusei metų 1 lt., 3 mėn. 9 lt.
ir kitose valstybėse metam 8 dol., pusei metų
4 dol. ir vienam mėnesiui 7 litai.

Kaunas, Gedimino g-vė 38 nr.

„Kultūros“ žurnalą skaityti visi

Šiame žurnale žymiai padidintas, ypač literatūros skyrius

Prenumeratos kaina: Lietuvoj, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje mėn. — 24 lt., pusei metų — 12 lt.; šiaurėje mėn. — 20 lt., pusei metų — 10 lt., ketvirčiui — 5 litai; Kultūros būrelių nariams ir mokslininkams: mėn. — 16 lt., pusei metų — 8 lt., ketvirčiui — 4 lt.

„Kultūros“ ž. administracijos adresas: Šiauliai, Aušros alėja 15.

Vasara atėjo!

Artistai, dailininkai, literatai
ir visa meniškoji inteligentija
šiandien siūdinasi sau rūbus
tik pas jų skonį suprantantį
siuvėją

Mačeržinską Juliją

Kaunas, Laisvės alėja 3 nr.
Tel. 40-58.

Vasaros sezonui

gavau transportą dviračių,
firmos

„Naumann“ ir „Elite“

Čia pat parduodama siuvamosios
mašinos „NAUMANN“, rašomosios
mašinėlių firmų „UNDERWOOD“,
„IDEAL“ ir „ERIKA“.

KACAS,

Kaunas, Laisvės alėja
57 nr. Tel. 388 ir 998

Jei nori suprasti

pasaulio darbininkų kovas dėl socializmo, pažinti jų
milijonines organizacijas, Lietuvos darbo žmonių sun-
kią būklę, skaityk

„SOCIALDEMOKRATA“

Prenumeratos kaina:

Metam 6 litai, pusei metų — 3 litai

Adresas:

„Socialdemokratas“, Ožėškienės g-vė
11-a nr. Kaunas.

Kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune, Kęstučio 44. Tel. 758.

Karo cenzūros leista

43080.

